

T.C.
BATMAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

BİNGÖL HALKEVİ VE FAALİYET ALANLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
Beyhan AY

DANIŞMAN
Prof. Dr. Selman YAŞAR

Temmuz/ 2023
BATMAN

T.C.
BATMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL VE ONAYI

Prof. Dr. Selman YAŞAR danışmanlığında Beyhan AY tarafından hazırlanan “**Bingöl Halkevi ve Faaliyet Alanları (1936-1951)**” adlı tez çalışması 23/06/20 tarihinde aşağıdaki jüri üyeleri tarafından oy birliği/~~oy çokluğu~~ ile Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Cumhuriyet Tarihi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSAN TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Başkan

Prof. Dr. Selman YAŞAR

.....

Üye

Prof. Dr. Selman YAŞAR

.....

Üye

Doç. Dr. Fahri ÖZTEKE

.....

Üye

DOÇ. Dr. Ahmet İLYAS

.....

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Doç. Dr. Osman PAKMA
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış/akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez ve Seminer Yazım Kılavuzu kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules/ethical conduct and Batman University Institute of Social Sciences' Thesis and Seminar Writing Guide. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all materials and results that are not original to this work.

İmza

Beyhan AY

Tarih:

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ****BİNGÖL HALKEVİ VE FAALİYET ALANLARI (1936-1951)****Beyhan AY****BATMAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
CUMHURİYET TARİHİ ANABİLİM DALI****Prof. Dr. Selman YAŞAR****2023, 118****Jüri****Prof. Dr. Selman YAŞAR****Prof. Dr. Selman YAŞAR****Doç. Dr. Fahri ÖZTEKE****Doç. Dr. Ahmet İLYAS**

Kurtuluş Savaşı'nın başarılı bir şekilde kazanılması ve yeni Türk Devleti'nin temellerinin atılmasından sonra toplum hayatında sosyal, kültürel ekonomik ve eğitim alanında çalışmalar yürütmek amacı ile pek çok alanda yeni kurum ve kuruluşlar oluşturulmuştur. Temelleri yeni atılan bu kurum ve kuruluşların ortak amaçları savaş sürecinden hemen çıkmış olan bir milleti kısa sürede her alanda geliştirerek hükümet ile çağdaş medeniyetler seviyesine çıkarmaktır.

Bütün Anadolu topraklarına toplumsal, kültürel, ekonomik ve eğitim alanlarında "Osmanlı Devleti" zihniyetinin hâkim olduğundan bahsetmek mümkündür. Bu zihniyeti değiştirmek adına, yeni kurulmuş olan Türk Devleti yani Türkiye Cumhuriyeti lider kadrosu ile yönünü batıya çevirerek ve çok amaçlı olduğunu düşündüğü inkılap hareketleri ile milletin etkisinde kalmış olduğu bu zihniyet için çalışmalarda bulunmuştur.

Bu amaçlar doğrultusunda 1932 tarihinde Halkevleri ve Halkevlerinin kurulmadığı kırsal alanlarda da Halkodaları kurulmuştur. Doğu Anadolu Bölgesinin Bingöl ilinde de vatandaşları bilgilendirmek, onların diğer bölgelerde yaşayan vatandaşlardan geri kalmamaları için 1936 tarihinde Bingöl Halkevi kurulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Bingöl, Halkevi, Halkodası, Millet, Türk Ocakları

ABSTRACT
MASTER'S THESIS
BİNGÖL COMMUNITY CENTER AND
ITS ACTIVITY (1936-1951)
BEYHAN AY
BATMAN UNIVERSITY LIBERAL ARTS INSTITUTE
HISTORY MASTER BRANCH
COUNSELLOR: Prof. Dr. Selman YAŞAR
2023, 118

JURY

Prof. Dr. Selman YAŞAR
Prof. Dr. Selman YAŞAR
Doç. Dr. Fahri ÖZTEKE
Doç. Dr. Ahmet İLYAS

After having been won the independence was success fully and having been laid foundations of New Turkish State, nev foundation andin stution in many fields had been created to conduct the studies in social, culturale conomicande ducation fields. These foundations and institution scommonaims were that to develop Turkish nation who had broke nupwarprocess yet. Also, the ir otheraim was to advance in all fields the govermentand advancing modern civilizations.

It is possible to talk about dominating mentality of The Ottoman Empire in social, cultural, economy and educati on field in all Anatolia. In behalf of changing this mentality, new found Turkish State, that is to say Turkish Republic leader stafftends to The West and They had done studies about Revoluti on Movements which multi-pur poses studies fort he mentality.

In this direction, The Public rooms was founded in 1932 where not to have been founded The Public House in ruralarea. Bingöl Public House was founded in the East Anatolia 1936 to instruct people an din forming people who living in ot her areas.

Key Words: Bingöl, Community, home, People sroom, Nation, Turkish, quarries

ÖN SÖZ

Yeryüzünde, toplum yaşamında ya insanların ya da kurum ve kuruluşların etkisi çok büyüktür. Osmanlı İmparatorluğu'nun toprakları üzerinde inşa edilmiş olan Türkiye Cumhuriyeti'nde toplum yararına birçok alanda yeniliklere gidilmiştir. Bu yeniliklerden bir tanesi de 1932 senesinde kurulmuş olan Halkevleridir. Halkevleri, hükûmet ile vatandaşlar arasındaki bağın güçlenmesi için kurulmuş olan ve ihtiyaç duyulan bir kurumdur. Ülkenin hemen hemen her yerinde Halkevleri kurulmuştur. Ülkenin çok dağlık olan yerleşim yerlerinde Halkevleri bünyesinde Halkodaları açılmıştır. Açıldıkları zaman sayıları 14 olan Halkevlerinin sayısı ilerleyen zamanlarda epey artmıştır. 1936 senesinde ülkenin doğusunda yer alan Bingöl ilinde de bir Halkevi kurulmuştur. Şehir, dağlık bir coğrafyada kurulduğu için hükûmetle kopuk bir yaşam sürmektedir. Bu kopukluğun giderilmesi için de bir Halkevinin kurulması öngörülmüştür.

Tez çalışmam Covid-19 salgın hastalığı dönemine denk geldiği için epey zorlu bir süreçte hazırladım. Sokağa çıkma yasakları, kütüphanelerin kapalı olması, ikamet ettiğim yerin ulaşımının olumsuz etkileri gibi durumlar tez çalışmamı yazmamda beni fazlasıyla olumsuz etkiledi ancak her şeye rağmen arkadaşlarımın, ailemin ve en çok da danışman hocamın manevî desteği ile çalışmamı bitirdim.

Bu çalışmamda, bana başından beri yardımcı olan ve beni yönlendiren saygıdeğer danışman hocam Prof. Dr. Selman YAŞAR'a teşekkürü bir borç bilirim. Kaynaklar konusunda bana yardımcı olan sevgili arkadaşım Sema AYSU'ya ve tez yazım aşamasında beni misafir eden arkadaşım Hediye OKTAY'a desteklerinden dolayı çok teşekkür ederim. Gerek maddi gerekse manevî desteklerinden dolayı aileme; özellikle kız kardeşlerim Ayşegül, Ayten, Fatma ve Hacıre AY'a çok teşekkür ederim.

Beyhan AY

Batman 2023

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	vii
BİRİNCİ BÖLÜM	4
I.ARAŞTIRMA’NIN AMACI.....	4
1.2.ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	5
1.3.ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	5
1.4.EĞİTİM KURUMLARINDAN HALKEVLERİNE GEÇİŞ.....	6
1.1.1.Halkevlerinden Önce Kurulan Eğitim Kurumları.....	6
İKİNCİBÖLÜM.....	16
2.1.HALKEVLERİ.....	12
2.1.1.Kişilere Göre Halkevlerinin Tanımı.....	12
2.1.2.Halkevlerinin Açılma Nedenleri	14
2.1.3.Halkevlerinin Açılışı.....	16
2.1.4.Halkevlerinin Kuruluşuna Öncülük Edenler	17
2.1.5.Halkodaları ve Halkodalarının Kuruluş Nedenleri	17
2.1.6.Halkevlerinin İdari Yapısı.....	18
2.1.7.Halkevleri Bütçesi	19
2.1.8.Halkevi Binalarının Yapı Malzemesi ve Kurulduğu Yer	20
2.2.HALKEVİ ŞUBELERİ VE FAALİYET ALANLARI.....	20
2.2.1.Dil, Edebiyat ve Tarih Şubesi.....	21
2.2.2.Güzel Sanatlar Şubesi.....	22
2.2.3.Temsil Şubesi	23
2.2.4.Spor Şubesi	24
2.2.5.Sosyal Yardım Şubesi	26
2.2.6.Halkevi Dershaneleri ve Kurslar Şubesi.....	27
2.2.7.Köycülük Şubesi.....	28
2.2.8.Kütüphane ve Yayın Şubesi	29
2.2.9.Müze ve Sergi Şubesi	30
2.3.HALKEVLERİNİN ÇIKARTTIĞI DERGİLER.....	31
2.4.HALKEVLERİNİN KAPATILMA NEDENLERİ	33
2.5.HALKEVLERİNİN TÜRK TOPLUM HAYATINA KATKILARI.....	35
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	37

3.1.CUMHURİYET DÖNEMİNDE BİNGÖL (1923-1936).....	37
3.1.1.Bingöl Adının Anlamı	37
3.1.2.Bingöl'ün Tarihçesi.....	38
3.1.3.Bingöl'ün Sosyal ve Kültürel Yapısı.....	39
3.1.4.Bingöl'ün Ekonomik Yapısı	40
3.1.5.Bingöl'ün Mimari Yapısı.....	41
3.1.6.Bingöl'de Basın ve Yayın.....	42
3.1.7.Bingöl'de Basılan Gazeteler	43
3.2.BİNGÖLLÜ YAZARLAR, SANATÇILAR VE ESERLERİ (1930 Yılına Kadar Olanlar).....	44
3.3.CUMHURİYET'İN İLANINDAN SONRA BİNGÖL'DEN TBMM'DE GÖREV YAPAN MİLLETVEKİLLERİ	45
3.4.CUMHURİYET DÖNEMİNDE BİNGÖL VE ŞEYH SAİT İSYANI.....	46
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	49
4.1.BİNGÖL HALKEVİ VE FAALİYETLERİ(1936-1951).....	49
4.1.1.Bingöl Halkevinin Kuruluş Süreci.....	49
4.1.2.Bingöl Halkevi Binasının Yapımı, Tamirâtı ve Ödeneği	51
4.1.3.Bingöl Halkevi Başkanları.....	53
4.1.4.Sırası ile Bingöl Halkevi Başkanları.....	53
4.1.5.Bingöl Halkevi Üyeleri.....	54
4.2.BİNGÖL HALKEVİ ŞUBELERİ VE YAPMIŞ OLDUKLARI FAALİYETLER.....	57
4.2.1.Dil- Edebiyat Şubesi ve Faaliyetleri.....	59
4.2.2.Güzel Sanatlar Şubesi ve Faaliyetleri.....	60
4.2.2.1.Güzel Sanatlar Şubesi: Müzik Kolu ve Faaliyetleri.....	60
4.2.3.Temsil Şubesi	61
4.2.4.Spor Şubesi ve Faaliyetleri	62
4.2.5.Sosyal Yardım Şubesi ve Faaliyetleri	67
4.2.6.Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi ve Faaliyetleri.....	68
4.2.7.Kütüphane ve Yayın Şubesi ile Faaliyetleri.....	69
4.3.BİNGÖL HALKEVİNDE ÇEŞİTLİ ALANLARDA VERİLEN KONFERANSLAR.....	72
4.4.BİNGÖL HALKEVİNE YAPILAN MADDİ YARDIMLAR	74
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	62
5.BİNGÖL İLÇELERİNDE AÇILAN HALKEVLERİ İLE HALKODALARI....	62

5.5.1.Kiğı İlçesinde Kurulan Halkevi	75
5.5.2.Kiğı Halkevinde Verilen Konferanslar	75
5.5.3.Kiğı Halkevinin İhtiyaçları.....	76
5.5.4.Kiğı Halkevi Şubeleri.....	76
5.5.4.1.Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi ve Faaliyetleri.....	78
5.5.4.2.Sosyal Yardım Şubesi ve Faaliyetleri	78
5.5.4.3.Temsil Şubesi	78
5.5.4.4.Kütüphane, Yayın Şubesi ve Faaliyetleri.....	79
5.5.4.5.Spor Şubesi ve Faaliyetleri	79
5.5.5.Kiğı Halkevi Bütçesi.....	80
5.5.6.Kiğı Kazasının Holhol Nahiyesinin Merkezi ile Hösnek Nahiyesinin Azakpert Köyünde Açılacak Olan Halkodaları için Gerekli Malzemeler	81
5.6.Karlıova İlçesinde Açılan Halkevi	81
5.6.1.Karlıova Halkevi Bünyesinde Açılan Şubeler ve Faaliyet Alanları.....	82
5.6.1.1.Kütüphane ve Yayın Şubesi ile Faaliyetleri.....	82
5.7.BİNGÖL'DE KURULAN HALKODALARI.....	82
5.7.1.Bingöl Halkodası Başkan ve Üyeleri	83
5.7.2.Bingöl'de Kurulan Halkodaları ve Faaliyet Alanları	84
5.7.3.Bingöl ve Bingöl Kazalarına Bağlı Olarak Açılması Düşünülen Diğer Halkodaları	85
5.7.4.Genç Halkodası.....	86
5.7.5.Genç Halkodasına Bağlı Kurulan Ocak ve Bucakların İdare Kurulu Başkan ve Üyeleri.....	86
5.7.6.Holhol ve Azakpert Halkodaları.....	87
5.7.7.Karlıova Halkodası	87
5.7.8.Hasköy Halkodası.....	88
5.7.9.Solhan ve Arduşin Halkodaları.....	88
5.8.1.BİNGÖL HALKODALARI VE FAALİYET ALANLARI	88
5.8.1.1.Dil ve Edebiyat Alanında Yapılan Faaliyetler	88
5.8.1.2.Güzel Sanatlar Alanında Yapılan Faaliyetler	89
5.8.1.3.Temsil Alanında Yapılan Faaliyetler	89
5.8.1.4.Sosyal Yardım Alanında Yapılan Faaliyetler	90
5.8.1.5.Kütüphane ve Yayın Alanında Yapılan Faaliyetler.....	90
5.9.BİNGÖL HALKODALARINA GÖNDERİLEN KİTAP, GAZETE VE DERGİLER	90

5.10.BİNGÖL HALKEVİNE TOPLUMUN BAKIŞ AÇISI.....	101
5.11.BİNGÖL HALKEVİ VE HALKODASININ YAPI MALZEMELERİ.....	101
SONUÇ.....	76
EKLER	105
KAYNAKÇA.....	111
ÖZGEÇMİŞ	118

KISALTMALAR

BCA: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

CHF: Cumhuriyet Halk Fırkası

S: Sayfa

SS: Sayfa Sayısı

VS: Vesaire

VB: Ve Benzeri

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. 1932 ile 1952 yılları arasında kurulmuş olan Halkevlerinin tahmini sayısını belirtmektedir. Yıllara göre açılan Halkevleri ile ilgili istatistikler.

Tablo 2. Halkevleri Faaliyet Şubeleri. Halkevlerinin bünyesinde açılmış olan şubelerdir.

Tablo 3. Türkiye genelinde açılmış olan Halkevlerinde çıkarılmış olan dergiler.

Tablo 4. 1936 Yılında kurulmuş olan Bingöl Halkevi'nin Üyeleri.

Tablo 5. 1942 Yılında Bingöl Halkevi Şube Komite Başkan ve Üyelerine Seçilen Vatandaşlar.

Tablo 6. 1939-1941 Yıllarında Bingöl Halkevi'nde Verilen Konferanslar.

Tablo 7. 1937 Yılında Kiğı Halkevi Şube Komite Başkan ve Üyeleri.

Tablo 8. 1941 Yılında Kiğı Halkevi Şube Başkan ve Üyeleri

Tablo 9. Kiğı Halkevinin 1950 Yılı Bütçesi.

Tablo 10. 1945 Yılında Bingöl'deki Bazı Bucaklarda Açılan Halkodaları.

Tablo 11. 1940 tarihinde Genç Halkodasına Gönderilen Matbu Risaleler, Kitap ve Gazeteler.

EKLER

EK-1. Bingöl Halkevi ve Bingöl Halkevinin önünde çekilen bir hatıra resmi.

EK-2. 1936-1951 Bingöl Halkevinde görev yapan kişilere ait resimler.

EK-3. Ağrı, Ankara, Antalya, Bingöl, Bitlis ve Bolu Halkevlerinin Spor Kolu Kayak Faaliyetlerine vatandaşların ilgisi bir hayli olmuştur.

EK-4. Bingöl Halkevi Kayak Merkezinden Bir Kare.

EK-5. Bingöl Halkevi Spor Şubesi Kayak Faaliyetleri.

EK-6. Bingöl Halkevi Kayak Takımı.

GİRİŞ

Her kurum veya kuruluş insanoğlunun ihtiyaçları doğrultusunda ortaya çıkmıştır. Bu kuruluşların bir kısmı eğitim bir kısmı da ekonomik alanda toplumları bir çatı altında toplayacak biçimde şekillenmişlerdir. Yıllarca bütün dünyaya hükmeden Osmanlı Devleti ekonomik, sosyal, kültürel ve eğitim alanlarında bir düzen uygulamıştır.18 ve 19. yüzyıllarda değişen ve gelişen Batı dünyasına uyum sağlamaması, Batı'yı takip edememiş olmasından dolayı birçok alanda Batı'dan geri kalmıştır. Osmanlı Devleti'nin kendi ülkesinde yapmış olduğu yenileşme hareketlerinde yüzeysel davranması, halktan kopuk oluşu, diğer kurumları etkilediği gibi eğitim kurumlarını da etkilemiştir. Eğitim sisteminin gerileyip halktan kopmaya başlaması beraberinde bazı sorunları da getirmiştir. Osmanlı aydın ve bürokratların bu sorunlara çözüm aramaları ise 1850'li yıllara denk gelmiştir. Bundan dolayı 1862 yıllarında üniversiteler halka açık hale getirilmiştir. Halkın eğitimi için 1864 yılında İslam Öğretim Derneği, Osmanlı Bilim Derneği, 1868 yılında Beşiktaş İlim Derneği ve 1911 yılında da Türk Ocakları açılmıştır(Celep, 2003, s.90-91).

Onurlu bir zaferle sonuçlanan Kurtuluş Savaşı'nın ardından Mustafa Kemal Paşa'nın üzerinde durduğu konulardan biri de halkın eğitimi olmuştur. Ülke dört bir yandan işgal altında olmasına rağmen Mustafa Kemal Atatürk'ün halkın eğitimine önem vermiş, Eskişehir-Kütahya Savaşı sırasında I. Maarif Kongresini toplamıştır.

Savaş bittikten sonra Türkiye'ye vatandaşlık bağı ile bağlı olan her bireyi, Cumhuriyet rejiminin birer bilinçli bireyi haline getirmek için ülke genelinde okuma-yazma seferberliği başlatılmıştır. İlk olarak 25 Mart 1926 yılında çıkarılan bir kanun ile ülkede okuma yazması olmayan vatandaşlar için Halk Eğitim Şubeleri açılmıştır. Ardından, 1927 yılında Halk Derslikleri açılmış ve 1928 yılında da hem şehirlerde hem de kırsal alanlarda okuma-yazma öğretmek amacı ile gezici mektepler durumunda olan Millet Mektepleri açılmıştır. 1930 yılında ise insanların okuduklarını unutmama ve okuma alışkanlığını kazanmaları için Okuma Odaları açılmıştır. Cumhuriyeti ilan eden Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları; Osmanlı Devleti'nden kalan problemleri çözerek bu topraklarda yaşayan vatandaşları yani Türk Devleti'nin asli unsurunu meydana getiren Türk Milleti'ni, her alanda çağdaş medeniyetler seviyesine yükseltmiştir. Bu amaç içinde öncelikle inkılap hareketlerine girişmişlerdir. Daha sonra bu inkılapları halka mal etmek için gerekli kurumları kurmuşlardır. Bu çalışmaların bir sonucu olarak ortaya çıkan Halkevlerinin temel hedefleri, yapılan inkılap hareketlerini ülkenin her köşesinde yer alan

vatandaşlara anlatmak ve onlara bu inkılapları benimsetmek olmuştur. Hızla gelişen Batı dünyasının karşısında Türkiye'nin yerinde sayıyor olması, bu inkılapların sürecini daha da hızlandırmıştır(Atsız,2019, s.2).

Yenilmiş ve yıkılmış olan bir imparatorluğun topraklarında kurulmuş olan Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı Devleti'nin bir devamı olmakla beraber Osmanlı Devleti'nden rejimi ve kurumları itibarı ile farklılık gösteren özelliklere sahip olmuştur. Kuruluş döneminden gerileme dönemine kadar mutlak monarşi, gerileme döneminde meşrutiyet ve son dönemlerinde ise geleneksel eğitim kurumları ile modern eğitim kurumlarının iç içe oluşunun çelişkisi içinde olan bir yönetim anlayışı sergileyen Osmanlı Devleti'nin aksine Türkiye Cumhuriyeti; Cumhuriyet rejimini benimsemiş, Batı tarzı modern eğitim kurumlarını ülkesine yerleştirmeye çalışmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin, Osmanlı Devleti'nin kurmuş olduğu bütün kurumları kaldırıp yerine yeni ve modern kurum ve kuruluşları yerleştirmesi pek hızlı ve kolay gerçekleşmemiştir. Çünkü halk, o dönemde sıkı sıkıya geleneklere ve dini değerlerine bağlıdır. Bunun sebebi de ülke nüfusunun önemli bir kısmının ikamet ettiği kırsal ve dağlık kesimlerde okur-yazarlık oranının oldukça düşük olmasıdır. Cumhuriyetin yeni kadrosu, Osmanlı İmparatorluğu'nun eğitim anlayışının eseri olduğunu düşündüğü bu duruma son vererek yeni, bilinçli ve Batı dünyasının değerlerini benimsemiş bir milletin temellerini atmak istemiştir(Altan, 2012, s.1).

Bu amaç doğrultusunda kafa karışıklığına sebebiyet veren medreseler kapatılmıştır. 1924 yılında kabul edilen Tevhid-i Tedrisat Kanun'u ile eğitim- öğretimde birlik sağlanmış ve sonra da Latin harflerinin kabulü ve Millet Mekteplerinin açılmasıyla da eğitim seviyesi yükseltilmeye çalışılmıştır. Eğitim alanında yapılan bu çalışmalar şehirlerde etkisini göstermiş olmasına karşın kırsal ve dağlık kesimlerde yaşayan vatandaşlar için aynı durum mevcut değildir. Kırsal alandaki bu sorunların çözümü hem ülkenin kalkınması hem de Cumhuriyet değerlerinin bekası için temel şart olmuştur.

İlk etapta Halkevleri ve daha sonra Köy Enstitüleri gibi kurumlar, bu sorunun çözümü ve Cumhuriyet idaresinin benimsetilmesi amacıyla yönelik olarak faaliyet göstermişlerdir. Halkevleri ve Halkodaları, milletçe kalkınma ve yükselme azminin ifadesi olarak anlatılmaya çalışılsa da bu kurumlardaki temel kaygı, Cumhuriyet Halk Partisi'nin ideolojisini yerleştirmek olmuştur. Ülkede 1930'lu tarihlerde "Ulus Devlet" ideolojisi çerçevesinde gerçekleşen örneklerden biri olan Halkevleri, dönemin iktidar

partisinin ideolojisi doğrultusunda çalışmalarda bulunmuştur. Bu anlamda Halkevlerine hem yeni rejimin getirdiği çağdaşlaşma reformlarının sağlamlaştırılması hem de Cumhuriyet rejiminin yerleştirilmesi bakımından önemli görevler yüklenmiştir. Tek parti ideolojisi 1937 tarihinde ülkenin anayasasına giren altı ilkeyi ifade etmektedir. Halkevlerinde ve Halkodaları çatısı altında bir şeyler öğrenecek olan vatandaşların “Altı İlkeye” sadık; yani cumhuriyetçi, milliyetçi, halkçı, devletçi, laik ve inkılapçı olarak yetiştirilmeleri hedeflenmiştir. Genç vatandaşlar üzerine yoğunlaşan Halkevleri ile Halkodaları; gençliği, yeni kurulmuş olan devletin sosyal ve kültürel politikasını yaygınlaştırmada bir araç, bunun korunmasında da gönüllü bir bekçi olarak görmüş ve onları bu doğrultuda donatmaya çalışmıştır. Bu nedenle köy veya şehir farkı gözetmeksizin kültür yuvalarını ve evlerini bütün Türk topraklarına yayma çabası ön planda tutulmuştur(Altan, 2012, s.3).

Yukarıda yazılanlar doğrultusunda, Bingöl Halkevi de kendi bölgesinde her ne kadar yeterli görülmemiş olsa da önemli sayılabilecek çalışmaları hayata geçirmeye çalışmıştır. Bingöl, coğrafi konum itibariyle önemli sayılabilecek mahrumiyetlere sahip olmamakla birlikte yurt genelinde kurulmuş olan diğer Halkevleri gibi gücü ve olanakları ölçüsünde kendisine yüklenmiş olan görevlerinin gereklerini yerine getirmeye çalışmıştır.

Buna göre Bingöl Halkevi, 1 Haziran 1936 tarihinden itibaren faaliyete geçmiştir. Bu tarihten itibaren hem merkezde hem de merkeze bağlı olan kazalarda oluşturulmuş olan Halkevleri ve Halkodaları ile merkezden gelen talimatlar doğrultusunda çalışmalar yürütülmüştür. Halkevi çatısı altında açılmış olan 7 şube kolu aracılığı ile çok farklı çalışmalar yürütülmüştür. Ancak açılmış olan şube kollarındaki verimlilik aynı düzeyde olmamıştır. Bazı şube kollarında hem halk için hem de ülkenin gelişimi açısından oldukça verimli çalışmalar yürütülürken bazı şubeler ise oldukça kötü bir süreçten geçmiştir(Kümür, 2014, s.5).

BİRİNCİ BÖLÜM

I.ARAŞTIRMA’NIN AMACI

Bu çalışma ile yeni kurulmuş olan Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk dönemlerinde oluşturulan ve Osmanlı Devleti’nde de farklı alanlarda ihmal edilmiş olan genç nüfusu; başta sosyal ve kültürel alanda olmak üzere pek çok alanda geliştirilmeye çalışan, genelde Halkevlerinin özelde ise Bingöl Halkevi’nin gerçekleştirmiş olduğu faaliyetler ve bu faaliyetlerin sağlamış olduğu yararlar ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı Devleti’nin toprakları üzerinde kurulmuş ve halen varlığını devam etmekte olan bir ülkedir. Osmanlı Devleti, son dönemlerinde gerek kendi içinde gerekse dışardaki kuvvetlerden kaynaklı bazı önemli sıkıntılar yaşamış olup Batı’da varlıklarını sürdüren toplumların oldukça gerisinde kalmıştır. Yaşanan bu gelişmeler doğrultusunda Türkiye Cumhuriyeti’ni kuranlar; bu sorun ve sıkıntıların bilincinde olarak vatandaşların çeşitli konularda gelişimlerine katkıda bulunmak amacı ile Türk Ocakları, Millet Mektepleri, Halkevleri ve Halkodaları gibi eğitim kurumları kurma ve oluşturma yoluna gitmişlerdir. Kuruluş tarihi 1932 yılı olan Halkevleri, ülkemizin hemen hemen her ilinde bir şube açmıştır. Zamanla bu şubelerin sayılarında ve şubelerin bünyelerinde açmış oldukları faaliyet alanlarında da artışlar olmuştur. Kuruldukları dönemden kaldırıldıkları döneme kadar ülkemizin çeşitli illerinde, çok farklı alanlarda, çok farklı çalışmaları yürütmüşlerdir. Bu noktada ülkemiz Bingöl ilinde kurulmuş olan Halkevi de kendi yöresinde yürütmüş olduğu faaliyetler ile genç nüfusu çok farklı alanlarda geliştirmeye çalışmıştır. Bu çalışmamın amacı da söz konusu Halkevinin yürütmüş olduğu faaliyetler ve bu faaliyetler Bingöl’e ve ülkemize yaptığı katkıları ortaya çıkarmaktır.

Türkiye Cumhuriyeti’ni kuran kurucu kadrolar, Halkevlerinin yardımı ile Osmanlı Devleti’nden kalan yaşayış biçiminin halkın üzerinde bırakmış olduğu olumsuz etkiyi ortadan kaldırmayı ve en önemlisi de Cumhuriyet rejimini yerleştirmeyi amaçlamıştır. Bu çalışmada; Osmanlı Devleti’nin son dönemlerinde, özellikle de eğitim ve kültürel alanda oluşan ikilikler ve belki de bu olumsuzlukların sonucu olarak oluşmuş olan Halkevleri teşkilatlanmasının nasıl yapılandığı ve hangi alanlarda ne tür çalışmalar yürüttüğü, toplumun hangi kesimlerinin bu kurumlara rağbet gösterdiği ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın belkemiğini ise ülkemizin Doğu Anadolu Bölgesi’nde yer alan

Bingöl ilimizde kurulan Bingöl Halkevinin nasıl kurulduğu, ne tür süreçlerden geçtiği, yapmış olduğu çalışmalar ve vatandaşların bu çalışmalara göstermiş olduğu katkı oluşturmaktadır.

1.2.ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Bu çalışmada, cumhuriyet döneminde Bingöl ilinde kurulmuş olan “Bingöl Halkevi ve Faaliyetleri” hakkında bir çalışma yapıp kurulmuş olan Halkevi sayesinde Bingöl yöresinde gerçekleştirilen faaliyetler ve yaşanılmış olan süreçler hakkında bilgi verilerek daha sonraki çalışmalar için bir karşılaştırma örneği sunulmaya çalışılmıştır.

Halkevleri, ülke genelinde gerçekleştirilmiş olan pek çok çalışmanın adeta odak noktası konumundaydılar. Bu çalışmalar doğrultusunda kurulmuş olan Halkevleri ve Halkevlerinin kurulmadığı alanlarda kurulmuş olan Halkodalarının da görevi oldukça önem arz ediyordu. Başta Bingöl ili olmak üzere kurulmuş olan Halkevleri ve Halkodaları; bir yandan rejimi ve rejimin kurumlarını ayakta tutmaya çalışırken bir yandan da Türk dilinin, Türkçenin yayılmasına aracı görevi yapmışlardır. İşte bu çalışma ile Bingöl Halkevi’nin cumhuriyet rejimine, rejimin kurumlarına ve tek parti ideolojisine ne derece hizmet ettiği, vatandaşları bu ideoloji doğrultusunda ne derece dönüştürdüğünü görme imkânı olacaktır.

Bu çalışma ile Halkevlerinin belirlenmiş olan hedefler doğrultusunda ne gibi faaliyetler yürüttüğü; bu faaliyetlere yörede ikamet eden, yaşayan vatandaşların nasıl bir tepki verdiği ve bu faaliyet alanlarında belirlenmiş olan hedeflere ulaşıp ulaşılmadığı ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

1.3.ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Yapmış olduğum bu çalışma, çeşitli ansiklopedilerden elde ettiğim bilgiler, internet siteleri bu alanda yayınlanmış ve yayınlanmamış olan yüksek lisans ve doktora tezleri, çeşitli makale ve dergilerden elde ettiğim bilgiler doğrultusunda hazırlanmıştır. Ayrıca konu ile ilgili olarak bir literatür çalışması yapılmış, bu alanda yazılmış olan

kitaplardan ve Başbakanlık Cumhuriyet Arşivinden de yararlanılmıştır. Öncelikle birinci el kaynaklara ulaşmaya çalıştım.

1.4.EĞİTİM KURUMLARINDAN HALKEVLERİNEGEÇİŞ

1.4.1.Halkevlerinden Önce Kurulan Eğitim Kurumları

Eğitim öğretim kurumları, toplumun diğer kurumları gibi, zaman içerisinde toplumun gelişen ihtiyaçlarına cevap verdikleri sürece yaşamışlar, eğitim kurumları bu fonksiyonlarını yerine getiremedikleri zaman ya değişikliğe uğramışlar ya da tamamen yerlerini yeni eğitim-öğretim kurumlarına bırakmışlardır(Doğan, s. 407-413).

Osmanlı Devleti'nde eğitim ve öğretim, Tanzimat Dönemi'ne kadar ücretsiz verilmiştir. Eğitimin ilk basamağı olan Sıbyan Mektepler 'inde kadın erkek herkes okuma yazmayı ve günlük hayatta kullanacağı basit hesaplar ile temel dinî bilgileri öğrenmişlerdir(Özbeyli, 2021, s.4).

Osmanlı Devleti bünyesinde barındırdığı Azınlık ve yabancılara da eğitim hakkı tanımıştır. Yaygın eğitim daha çok din adamları tarafından verilmiştir. Zamanla eğitimde yenileşmelere gidilmiştir. Bu yenileşme ilk olarak askeri okullarla başlamıştır. Medreseler 1776'dan itibaren, kendisi dışında açılan askeri okullarda kısmen, sivil okullarda daha geniş ölçüde etkisini sürdürmüştür. Eğitim daha çok vakıflar tarafından yürütülmüştür(Sezer, 2019, s, 4).

Türk Ocaklarının Kurulması: Türk Ocakları, dağılma sürecinde olan Osmanlı Devleti'nin çöküşünü durdurmak için ortaya çıkan Türkçülük akımının bir uzantısı olarak 1912 yılında kurulmuş olan eğitim kurumlarıdır. Türk Ocaklarının kuruluşunda Yusuf Akçura, Hamdullah Suphi, Ziya Gökalp, Mehmet Emin Yurdakul, Fuat Köprülü, Ahmet Ağaoğlu, Halide Edip, Celal Sahir Erozan gibi dönemin önemli düşünürleri büyük rol oynamıştır. Cumhuriyet döneminde de Türk Ocakları vatandaşlar tarafından ve özellikle de Atatürk tarafından gerekli desteği görmüştür. Eğer Türk Ocakları herhangi bir alanda vatandaşlardan destek görmemiş olsaydı 19 yıl boyunca vatandaşlara hizmet vermezdi. Kısacası hangi kuruluş olursa olsun vatandaşlar tarafından benimsenmediği takdirde kaldırılırdı(Serter,2016, s.2). Bu dönemde Türk Ocaklarının kuruluşuna zemin hazırlayan başka gelişmeler veya önemli şahsiyetler de vardı. Türk Ocakları kurulmadan önce,

Ocağın kurulmasına zemin hazırlayan önemli gelişmelerden biri de "Türk Yurdu Dergisi" olmuştur.

Ocaklardan önce kurulan Türk Yurdu Dergisi, ocak kurulduktan hemen sonra onunla birleşmiş ve daha sonraları da ocağın bir yayın organı olarak çalışmıştır. Dergide yayınlanan yazılar sayesinde, vatandaşların Türk Ocaklarına olan ilgisi artmıştır. Türk Ocakları, Türk milliyetçiliğini savundukları için çok kısa bir süre zarfında bütün Türk dünyasının ilgi odağı haline gelmişlerdir. Bu ocakların kurulmasında Askeri Tıbbiye öğrencileri ile Mehmet Emin, Ahmet Ağaoğlu, Ahmet Ferit, Yusuf Akçura, Mehmet Ali Tevfik, Ali Fuat Sabit gibi önemli aydınlar etkili olmuştur(Atsız,2019, s.9).

Türk Ocakları, ilk başlarda İttihat-Terakki Partisi ileri gelenlerinden, sonraları ise başta Gazi Mustafa Kemal Paşa olmak üzere bir sürü kişiden de maddi ve manevi yardım görerek hızla gelişmiş, yurdun birçok yerinde şubeler açmıştır. Şubelerde değişik yöntemlerle çalışmalar sürdürülmüştür. Bu çalışmalar arasında, farklı konularda verilen konferanslar, Türkçe ve yabancı dil kursları, konserler, temsiller, müsamereler, bedava sağlık hizmetleri ve sosyal yardımlar bulunmaktaydı(Zeyrek, 2006, s.12-13).

Türk Ocakları faaliyete geçtikten hemen sonra hükümetinde desteğini alarak 1912-1920 yılları arasında 30 şube açılabilmişken şube sayısı 1924 yılında 7'ye, 1927 yılında 257'ye ulaşmıştır(Aydın,2018,s.1484). Türk Ocaklarının açılmasında yıldan yıla dalgalanmalar olsa bile yine de artış olmuştur. Vatandaşların Türk Ocaklarına olan ilgisi bu sayıyı artmıştır.

25 Mart 1912 yılında resmen kurulmuş olan Türk Ocakları, anlaşma devletlerinin İstanbul'u işgal etmeleri ile gelişen baskılar sonucu çalışamaz duruma gelmişlerdir. Türk Ocaklarının genel başkanı olan Hamdullah Suphi Tanrıöver'in Anadolu'ya geçmesi ile 23 Nisan 1923 tarihinde Ankara'da Ocaklar tekrar açılmıştır. 1924 tüzüğü'nün ikinci maddesine göre, Türk Ocaklarının amacı, ülkede yaşayan bütün Türk milleti arasında milli şuurun güçlendirilmesine, Türk harsının meydana çıkarılmasına, medeni, sıhhi tekâmülün teminine ve milli iktisadın inkişafına çalışmaktır. Üçüncü maddeye göre de Ocak, Fırka (Parti) siyaseti ile uğraşmazdı. Ocakta yer alan hiç kimse, cemiyeti siyasi emellerine alet edemezdi. Dördüncü madde ise Ocakta yer alan her üye veya vatandaş, ikinci maddedeki gayelere muhalif olmamak üzere, Ocağın dışında, siyasi kanaatine göre çalışmakta serbestti(Zeyrek,2006, s.12-13). Vatandaşlar, Türk Ocaklarından birçok alanda faydalanmıştır. Bunlardan biri de Türk Ocaklarında çeşitli konularda ara sıra bazı

verilen kongrelerdi ve bu kongrelere vatandaşların katılımı çok yüksek olup kadınlı erkekli olurdu.

30 Ekim 1918 tarihinde imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan sonra işgallere karşı silahlı mücadele fikri Türk Ocaklarının yardımı ile ülke geneline duyurulmuştur. İzmir'deki ünlü Maşatlık ve İstanbul'da Sultan Ahmet Meydanında vatandaşları örgütlemek amacı ile yapılan mitinglerde de Türk Ocakları üzerine düşen görevi layığı ile yerine getirmiştir(Aktaş-Özdemir,2011, s.238).

Türk Ocaklarının Kapanması: Yapmış oldukları onca çalışmaları ile Türk Ocakları ülkede büyük bir boşluğu doldurup, kültürel yönden de önemli gelişmelere imza atmışlardır. Atatürk, Kurtuluş Savaş'ından sonra yeni devletin kurulup gelişmesinde Türk Ocaklarından daha geniş ölçüde yararlanmayı düşünmüştür. Yapmış olduğu yurt gezilerinde Türk Ocaklarını ziyaret etmiş, bazılarında memnun bir şekilde ayrılmış bazılarını da eleştirmiştir.

5 Ocak'ta Bursa, 2 Şubat'ta İzmir, 3 Şubat'ta Aydın, 7 Şubat'ta Balıkesir, 12 Şubat'ta Mersin, 13 Şubat'ta Malatya, 17 Şubat'ta Adana ve 1 Mart'ta da Konya'daki Türk Ocağını ziyaret etmiştir(Toksoy, 2007, s.24). Bazılarında da önemli konuşmalar yapmıştır. Bu konuşmalarından birini de Bursa Türk Ocağı'nda yapmıştır. Atatürk yaptığı konuşmasında şunları söylemiştir: *"Milletin hayatını daima hassas ve yüksek bir halde bulundurmak, zihinlerdeki eski pasları atmak için en kuvvetli istinatgâh Ocaklardır. Bende böyle bir Ocakta bulunduğumdan dolayı çok memnunum. Tarz-ı mesainizde muvaffakiyetinizi de gördüm. Tebrik ve teşekkür ederim"*(Arıkan,1996, s.263).

Atatürk, bu ziyaretleri esnasında Türk Ocakları yasasının 3. maddesine atıfta bulunarak Ocakların Cumhuriyet Halk Partisi ile çalışması gerektiğini vurgulamıştır(Toksoy,2007, s.24).Bir demecinde Türk Ocaklarına dair pozitif yaklaşımını şöyle dile getirmiştir: *"Türk Ocakları, Cumhuriyet Halk Fırkasının hars şubesidir. Fırka millete mürebbilik yapacak; ilim, iktisad, siyaset, güzel sanatlar gibi bütün hars sahalarında vatandaşları yetiştirmek için pişvalik edecektir"*. Türk Ocakları, Cumhuriyet Halk Fırkası'nın programını vatandaşlara açıklamak ile asıl görevlerini yapmışlardır(Kandil Aydoğdu,2018, s. 6). Bu faaliyetler doğrultusunda Atatürk, Türk Ocakları ile Cumhuriyet Halk Fırkası arasında sıkı bir bağ kurmuştur.

Cumhuriyet Halk Partisi 1927 yılındaki büyük kongresinde, kabul edilen parti tüzüğünün 40. maddesi ile Türk Ocakları Cumhuriyet Halk Partisi'nin bir kuruluşu, bir kolu olarak kabul edilmiştir(Aydın,2018, s.1484).

1928 yılından sonra Türk Ocakları, eski Osmanlı geleneklerini savunan bazı kesimlerin hayat sahası, adeta evleri haline gelmişti. Türk Ocakları; Hükümeti eleştirmeye başlamış, 1929 dünya ekonomik bunalımının Türkiye'yi etkilemesi ve Rusya ile olan ilişkilerde, Hükümet sert bir dille eleştirilmeye başlanmıştı. Ayrıca bu dönemde yapılan inkılaplara da karşı çıkmışlardı. Bununla birlikte Türk Ocakları, Atatürk'e karşı olan eski İttihatçıların barınağı konumuna gelmişti. Tehlikenin hızla arttığını gören Atatürk, 24 Mart 1931 yılında Eşref Ünaydın'a verdiği; "*Aynı cinsten olan kuvvetler müşterek gaye yolunda birleşmelidirler*" demeciyle karşılıklı görüşmeler yapılmış ve sonuçta Türk Ocakları kendi kendini kapatmak durumunda kalmıştır(Karael,1989, s.66-67).

Türk Milletine; milli kültürü, milli ahlakı ve milli şuuru benimsetmek amacı ile kurulan dernek ve cemiyetler arasında en uzun ömürlü olan, kurulmasına 1911 yılında karar verilen, 1912 yılında resmen kurulan Türk Ocakları 10 Nisan 1931 yılında, 276 şubesi ve 1 milyon 32 bin 194 lira bütçesi ile Cumhuriyet Halk Partisi'ne devredilmiştir.

1930 Yılında meydana gelen bazı olaylar, Türk Ocakları'nın kapanmasına sebebiyet vermiştir. Bu dönemde kurulmuş olan Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın bazı üyelerinin bu partide yer alma eğilimleri, Türk Ocakların kapatılması az da olsa etkileri olmuştur. Çünkü Türk Ocakları Genel Başkanı Hamdullah Suphi Tanrıöver, Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kuruluşunu coşkuyla karşılamıştır. Oysaki Türk Ocakları kurulurken bu Ocakların Ocak tüzüğünün 3. maddesi " Ocak'ın siyasetle uğraşmaması ve hiçbir Ocaklının siyasal örgütlere alet olmamasını" öngörmesine rağmen Hamdullah Suphi'nin Akşam Gazetesinde yayımladığı " Bu Sesi Koruyacaksınız" başlıklı makale ile siyaset ile ilgilendiği ortaya çıkmıştır. Durum böyle olunca Serbest Cumhuriyet Fırkası kapatılmış ama Türk Ocakları'nın kapanması için bu sebep yeterli olmamıştır. Türk Ocaklarında dönemin gençlerine cihangirlik duygusu aşılandığı, Rusya'dan Türkiye'ye gelen Türk aydınlarının uğrak yeri olduğu, cihangirlik kışkırtmalarının bilhassa Rusya'daki Türk toprakları ile ilgili olduğu söylenilmiştir. Böyle bir durumun Türk-Sovyet dostluğuna gölge düşüreceği yolunda Ankara'daki Rus Büyükelçisi İbrahim Ebilofun Türk Hükümeti nezdinde yapmış olduğu diplomatik teşebbüsünde Türk

Ocaklarının kapatılmasında etkili olduğu söyleniliyordu. Fakat iddia edilen bu olayların ne kadarı gerçek bilinemez. Bunların dışında Fransız tarihçisi François Georgeon, Türk Ocaklarının kapatılmasına neden olarak gösterilen bu görüşlerin hepsini reddederek Türk Ocaklarının daha çok kendi içlerinden kaynaklanan sorunların çözülemediği için kapatılma aşamasına geldiği üzerine durmuştur(Toksoy,2007, s.27-28).

Sonuç olarak, Türk Ocakları tarihi görevlerini yapmış mili bir kurumdur. Çatısı altında çok insan çalıştırmıştır. Kuruldukları zaman sadece bir kültür organı olarak görev yapan Ocaklar, Balkan Savaşları sonucunda, I. Dünya Savaşında ve Millî Mücadele yıllarında tamamen siyasi bir hüviyet almıştır. Ancak memleket yabancı istiladan kurtulup, politika sadece bir parti işi olunca Türk Ocaklarının bu hüviyetinin muhafazası güçleşmiştir. Durum böyle olunca ve kültür işini dün ile bugünü ve yarını ile tamamen politika dışında tutacak olan bir kuruma ihtiyaç duyulmuştur. Halkevleri de bu ihtiyaçtan doğmuş bir eğitim kurumu olmuştur(Arıkan,1999, s.267).

Türk Ocakları 1931 yılında kapanacağı dönemde ülkenin doğusunda Adıyaman, Besni, Bitlis, Çıldır, Darende, Diyarbakır, Elbistan, Elâzığ, Erciş, Ergani, Erüh, Erzincan, Erzurum, Gaziantep, Göle, Harput, Iğdır, İslâhiye, Kilis, Kiğı, Kağızman, Malatya, Maraş, Mardin, Muş, Oltu, Posof, Sarıkamış, Silvan, Sivas, Şarkışla, Tercan, Urfa, Van ve Varto olmak üzere tam 36 yerleşim yerinde Türk Ocaklarını bulunuyordu(Çağlayan, 2016, s. 790).

Cumhuriyet döneminde kurulmuş olan eğitim kurumları, Osmanlı döneminde kurulmuş olan eğitim kurumlarının devamı olmuşlardır. Cumhuriyet'in ilanı ile birçok alanda olduğu gibi eğitim-öğretimde de değişiklikler ve yenilikler olmuştur.1924 yılında kurulmuş olan Tevhid-i Tedrisat Kanunu bir eğitim kurumu değildir. Eğitim kurumlarının içinde ele almamanın sebebi, Cumhuriyet devrinde eğitim-öğretim alanında yapılan ilk yenilik olmasıdır. Bu kanun ile ülkedeki bütün eğitim kurumları birleştirilmiştir. Irk, cins, kadın-erkek ayrımı yapmaksızın her eğitim kurumu Milli Eğitimin bünyesinde birleştirilmiştir(Yıldıran, 2012, s.6).

Tevhid-i Tedrisat bir eğitim kurumu olmamasına rağmen eğitim konusunda atılan büyük bir adım idi. Tevhid-i Tedrisat Kanunu'ndan hemen sonra 1927 yılında Köy Muallim Mektebi açılmıştır.

20 Aralık 1925 yılında dönemin Milli Eğitim Bakanı olan Mustafa Necati Beyin en önemli projelerinden bir tanesi Köy Muallim Mektepleri olmuştur. Bu eğitim

kurumu 1940 yılında kurulan Köy Enstitülerinin kuruluşuna kadar varlıklarını sürdürmüştür. Millî Eğitim Bakanlığına bağlı 22 Mart 1926 tarih ve 789 no'lu kanun doğrultusunda köy okullarının öğretmen ihtiyacını karşılamak için ilk olarak Denizli ile Kayseri illerimizde Köy Muallim Mektepleri kurulmuşlardır. Daha sonra ilerleyen zamanlarda hem başka şehirlerde kurulmuşlar hem de sayılarında da artış gözlenmiştir.

Ülke genelinde kurulmuş olan Türk Ocakları, birçok sebepten dolayı kapatılınca on aylık bir süreden sonra onların görevlerini ve çalışmalarını yerine getirmek için kurulmuş olan Halkevlerinin ana yapısını da bu kapatılmış olan Türk Ocakları oluşturmuştur. Kuruluşundan itibaren Türk Milletini yaşamın her alanında ileriye götürmeyi ve geliştirmeyi görev bilen Türk Ocaklarının bu amacını ülkenin her tarafına hatta en küçük birimlerine kadar yaymak için kurulmuş olan ve örgütlenmiş olan Halkevleri üstlenmiştir.

Harf İnkılabından hemen sonra 1928 tarihinde kurulmuş olan Millet Mektepleri, Türk eğitim tarihinde vatandaşlara okuma-yazma ve vatandaşlık bilgileri kazandıran en kapsamlı eğitim kurumlarından biri olmuştur. Millet Mekteplerinin Genel Başkanı ve Başöğretmeni dönemin Cumhurbaşkanı olan Gazi Mustafa Kemal Atatürk olmuştur. Millet Mekteplerinin eğitime başladığı 10 Ocak 1929 günü Maarif Bayramı olarak ilan edilmiştir (İlgürel, 1981, s.30).

Millet Mekteplerinde 1928- 1929 ders yıllarında, yaklaşık 17.000'e yakın öğretmen ile 20.000'in üstünde dersane açılmış ve kadın-erkek 600.000'e yakın vatandaşa okur-yazarlık diploması verilmiştir. Amaç, vatandaşların Millet Mekteplerine olan ilgisini arttırmak olmuştur.

Millet Mekteplerinin bünyesinde varlıklarını sürdüren dershanelere gelen vatandaşların sayısında yıldan yıla sürekli düşüş gözlenmiştir. Bu sayı 1929-1930 yıllarında 262.423'e, 1930-1933 yıllarında ise 90.935'e inmiştir. Fakat bu düşüş sonraki yıllarda tam tersi bir ilerleme kaydedilmiştir. 1928-1935 yıllarında aralıksız bir şekilde faaliyetlerine devam eden Millet Mektepleri, 60.373 dershanede 51.816 öğretmen tarafından 2.486.845 kişiye okuma-yazma ve ilköğrenim amaçlı bazı bilgi ve beceriler verilmiştir. Millet Mektepleri sayesinde 1927 yılında yüzdelik oranı 10.6 olan vatandaşların okuma-yazma oranı, 1935 yılında yüzde 192'ye çıkmıştır. Millet Mektepleri daha sonraki yıllarda halk dershanelerine dönüştürülerek varlıklarını sürdürmüşlerdir (Olgun, 2008, s.18-19).

İKİNCİ BÖLÜM

2. HALKEVLERİ

Halkevlerinin tanımına geçmeden önce, halkevi kelimesindeki halk ve halkevlerinin tamamlayıcısı olan ve Mustafa Kemal Atatürk'ün altı ilkesinden biri olan Halkçılık ilkesine değinmek gerekir.

Halk kavramı üzerine bugüne kadar birçok tanım yapılmıştır. Genel tanımı şu şekildedir: Belirli yer ve zamanda yaşayan insanların kendi çıkarları doğrultusunda bir sosyo-ekonomik çıkar dayanışması içerisine girmeleri sonucunda meydana getirdikleri insan topluluğudur. Sözlükte ise halk kelimesi; bir ulusun belirli sınırlar içinde yaşayan kısmıdır. Aynı yerde toplanmış insanlar bütünüdür. Aydın ve memur kesim dışında kalan kitlelerdir gibi çeşitli tanımları yapılmıştır. Verilen tanımların hepsinden yola çıkılacak olursak bir devletin beşerî unsurlarını oluşturan kesime halk denir diyebiliriz. Halkçılık ise işçi ve köylü kesim gibi çalışarak emeğinin karşılığını, hayatlarını bir şekilde devam ettiren toplumsal grupların haklarını kavrayan bir akımdır(Atsız,2019, s.15).

Halkevleri veya Halk Derneği; Türkiye genelinde kadın, erkek, yaşlı, genç ayırmaksızın bütün halkı kucaklayan, bütün vatandaşlara kapılarını açan, hepsine faydalı olmaya çalışan, hepsini milli ülküye bağlayan halk yuvalarıdır. Barınma, sağlık, eğitim, çevre, kadın ve engelli haklarının savunulması ve genişletilmesi amacıyla faaliyet gösteren ve kamu yararına çalışan dernek statüsünde olan sivil toplum kuruluşlarıdır. Bu tanımlar doğrultusunda kısaca tanımlarsak; Halkevleri vatandaşların her alanda ihtiyaçlarını giderecek olan eğitim, öğretim ve kültür kurumlarıdır(Altan,2012,s.17).

2.1.Kişilere Göre Halkevlerinin Tanımı

Dönemin Başbakanı İsmet Paşa'ya göre: "Halkevleri vatandaşların külfetsiz toplanacakları yer olduğu gibi vatandaşların memleket ve millet işlerini bilhassa memleketin yüksek kültür işlerini, düşündükleri gibi zahmetsiz konuşabilecekleri bir yerdir. Halkevleri hiçbir zaman siyasi veya siyasetin konuşulduğu bir mekân ve bir kurum olmamıştır. Vatandaşların rahatça gidip konuşup sohbet edeceği sosyal ve kültürel mekân ve kurumlardır. Halkevleri bizim anlayışımıza göre, Türk vatanında, Türk

Cumhuriyetinde, ahlak, ilim ve anlayış mefhumlarının tatbik edildiği, izah olunduğu, genişletildiği ve kökleştirilip yerleştirildiği yerlerdir". Bir süre İçişleri Bakanlığı ve Cumhuriyet Halk Fırkası Genel Sekreterliği yapan Şükrü Kaya'ya göre: "Halkevleri; Atatürk inkılabı prensiplerinin vatandaşlar arasında yayılması, yerleşmesi ve kökleştirilmesi için kurulmuş olan kurumlardır. Bu tanım ile Halkevlerine yeniliklerin kültürel yayın ve koruma yeri de denilebilirdi".

Yazar Celal Sahir'e göre: "Halkevleri başlarında ve gönüllerinde özel sevgisi kaynayan vatandaşların toplanma, konuşma, sohbet etme ve çalışma yeridir".

Yazar Necip Ali'ye göre: "Halkevleri okul dışında vatandaşların inkılap hareketlerini almaları için toplandıkları merkezlerdir"(Zeyrek,2006, s.18-19).

Tarık Zafer Tunaya'nın 1952 yılında yayınlanmış olan eserinde Tunaya, Halkevlerini: "Cumhuriyet Halk Partisinin Türk Ocakları yerine var olan ve kültür politikasını gerçekleştirmek üzere kurduğu" bir müessese olarak tanımlar.

Eski Karaçi Valisi General Gulzar Ahmed, 1967 yılında bir seminerde verdiği tebliğde Halkevlerini: "Ülkenin sosyo-ekonomik kalkınmasında vatandaşlar ile hükümet arasında anlaşmayı sağlayan vasıtalar" olarak tanımlamıştır. Bu seminer tebliğinden önce hazırlandığı anlaşılan ve biri Türk biri de Amerikalı olan iki yazarlı bir çalışmaya göre Halkevleri: "Millet okulları çalışmasının tavsamasından doğan gediği kapamak için" açılmıştır. Yazarlar Halkevlerini "Faydalı kültür ve eğitim kurumları." olarak nitelemekle birlikte ciddi bilimsel eleştirilerde de bulunmaktadır.

Yahya Kemal Kaya'nın 1974 yılında yayımlanan yapıtında Halkevlerini, bir çeşit "yetişkinler eğitimi" için kurulmuş merkezler olarak görür. Yazara göre bunlar, sadece okuma yazma çalışmalarına katkıda bulunmamışlar. Türk Milliyetçiliğinin geliştirilmesinde, Türk kültürünün oluşmasında da etkili olmuşlardır.

Türkiye'de Halkçılık İdeolojisinin Evrimini yazan İlhan Tekeli ve Gencay Şeylan'a göre Halkevleri "halktan başlayan ve onun özlemlerini yönetime taşımayı amaçlayan bir kurum olmaktan çok rejimin amaçlarını halka götüren bir işleve sahip olarak kurulmuştu".

1980'li yıllara gelindiğinde Baskın Oran, Halkevlerini "altı oku yayacak" kurumlar olarak görmüştür. Dolayısıyla devlet ile halk arasındaki iletişimin sağlanması görevi" bu kurumlara verilmiştir. Mete Tuncay ise bir belgesel çalışmasında "Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti yönetiminin kurulması sürecinde Türk Ocakları'ndan

Halkevlerine geçişi anlamlı bir aşama” olarak görür. Halkevlerinde çalışmış olan bir emekli öğretmen ise halkevlerini şöyle tarif etmiştir: “Atatürk’ün güvendiği ve görevlendirdiği güçlerin toplumda saygın ve toplum üzerinde etkili olmalarını sağlamak, onlardan devrimleri yürütmek, devam ettirmek, gerçekleştirme ve geliştirme amacıyla yararlanmak, halkı bilinçlendirmek, yığınların eğitim, kültür ve yaşam düzeylerini yükseltmek için özel ve özgün bir kurum gerekliydi. Bu kurumda 19 şubat 1932 yılında açılmış olan Halkevleri oldu”(Akyol,1996,s.134-135).

Dönemin başka bir yazarı olan İsmail Hakkı Baltacıoğlu'na göre Halkevleri, kayıtsız ve şartsız bir şekilde bütün halkı içine alabilecek olan en sıhhi ve en ahlaki kültür yuvalarıdır. Öyleyse Halkevleri, her şeyden önce bir yetiştirme kurumudur. Halkevleri; kültür toprağı, kültür ocağı, kültür yuvasıdır. Halkevleri, milli kültür değerlerini ortaya çıkaran sınırlı çevrelerdir. Halkevi; sıkı disiplin, iş bölümü ve kültürel gayeleriyle bir millet evi ve devlet evidir(Baltacıoğlu,1950, s.30-107).

Yukarıda da belirtildiği ve farklı kişilerinde söylediği gibi Halkevleri; insanların kendi gönöl rızaları ile gelip konuştuğu, sohbet ettiği ve farklı alanlarda kendilerini geliştirdikleri kurumlardır. Halkevleri,halk için, halkın yararı için, birlik ve beraberlik için, vatandaşlara millet bilincini aşılamak için kurulmuş olan birer eğitim kurumudur diyebiliriz.

2.2.Halkevlerinin Açılma Nedenleri

Osmanlı toprakları üzerinde kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nde, Cumhuriyet rejimin yerleşmesi için atılan adımların sonuçlarından biri olan Halkevleri; halkı pozitivist dünya görüşü doğrultusunda eğitmek, yeni rejimi destekleyecek yeni bir siyasi kültür oluşturmak, halkın birbiri ile kaynaşarak fikir alışverişinde bulunan insanlar haline gelmesini sağlamaktır. Gençleri zararlı alışkanlıklardan uzak tutmak, sağlıklı nesiller yetiştirmek, halkı modern bir zihniyete kavuşturmak, köy ile kent arasındaki farkı ortadan kaldırmak ve hem köylerde hem de kentlerde her kademeye eğitim vermek, cehaleti yok etmek, milliyetçi, laik ve halkı fikirleri aşılamak gibi nedenler doğrultusunda halkevleri açılmıştır(Aktaş-Özdemir,2011,s.243).

Yeni bir dönemin başlangıcını müjdeleyen Halkevleri, Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu ile aynı yılda yani 1932 yılında kurulmuştur. Halkevleri ilk kurulduğu günden başlayarak Cumhuriyet’in kültür kurumları olma görevini üstlenmişlerdir. Cumhuriyet döneminin toplumsal, kültürel ve siyasal tarihiyle ilgili alışmalar Halkevlerinin faaliyetlerine önem vermişlerdir, ancak Halkevleri Dergilerinden hareketle

dönemin kültür ve düşünce hayatı üzerine yeterince çalışma yapılmamıştır. Bu döneme damgasını vuran Halkevlerinin dayanağı, başta Halkçılık olmak üzere Atatürk İlkeleridir. Çalışma biçimi ve amacı, Konferanslar ve çeşitli yayınlar yoluyla bu ilkelerin toplumun bütün kesimlerine yaygınlaştırılmasıdır. 1933 yılında yayın hayatına giren "Ülkü Dergisi" Halkevlerinin Dergisi olup Ankara'da Halkevleri Genel Merkezince çıkarılmıştır(Oral,2006, s.8).

19 Şubat 1932 tarihinde Türk Ocakları'nın yerini almak için açılmış olan Halkevlerinin kuruluş nedenleri; Recep Peker, Reşit Galip ve İsmet İnönü'nün çeşitli yerlerde ve farklı zamanlarda yapmış oldukları konuşmalarda şu şekilde özetlenmiştir:

1- Ülkede yaşayan vatandaşları bilinçli, birbirini anlayan, birbirini seven, aynı fikirler etrafında toplanabilen bir halk kitlesi haline getirmek.

2- Kültür, ülkü, amaç ve düşünce birliğinin güçlü olacağı bir toplum oluşturmak.

3- Ulus birliğini ve beraberliğini oluşturan, milli ruhu biçimlendiren ve güçlendiren kültür öğelerini ortaya çıkartmak.

4- Kırsal kesimde yaşayan vatandaşlar ile şehirde yaşayan vatandaşlar, kırsal kesim insanı ile aydın zümreyi oluşturan topluluk arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi ve artırılması düşünülen köycülük çalışmalarının yapılması.

5- Dönemin iktidar olan partisi yani Cumhuriyet Halk Fırkasının ilkelerini ve bu ilkelerin ülke genelinde nasıl uygulandığını ve nasıl şekillendiğini anlatmak için kullanılan bir merkez olması (İlgazi,2020, s.15).

Halkevlerinin açılma nedenleri, Halkevleri Talimatnamesinde çeşitli örneklerle şu şekilde anlatılmıştır: “Batılı memleketleri, bizim memleketler ile kıyasladığımızda onlar hem maddi hem de manevi olarak bizim memlekettten daha zengin bir konumdalar. Hazineleri ağızlarına kadar doludur, okuma-yazma oranları bizim ülkeden daha ilerdedir. Birkaç örnek vermek gerekirse şunlar söylenebilir: Bir Avrupa veyahut batılı ülke olan Macaristan’da Milli Kültür gayelerinin faaliyetleri 1867 yılında başlar. Bu teşkilat Macar Milli Kültür Cemiyeti, Uranya Cemiyeti, Amele Jimnazları, Çiftçi Dernekleri ve İlahi gibi isimler adı altında çalışmalarını sürdüren ve sayıları çok fazla olan kültür yurtlarına sahiptir. Bir başka ülkede yani Çekoslovakya’da da durum bundan faksız değildir. Çekoslovakya’da Mozarik Halk Terbiye Müessesesine bağlı dört yüze yakın kültür yurdu vardır. Avrupa’nın güneyinde yer alan İtalya’da şamil Dopolovara isimli bir milli kültür teşkilatı vardır. 1930’lu yıllarda da sayısı yaklaşık 8.000’i bulan halk kütüphanelerini

kurmuşlardır. Ayrıca sayıları 1.500'den fazla olan bilgi kurslarına da sahip bir ülkedir. Almanya'da, sayıları tahmin edilemeyecek kadar halk kültür teşkilatları kurulmuştur. Son olarak da İngiltere hükümetinde halk terbiye cemiyetlerinin radyo ile verdiği dersler için dinleme kulüplerinin 2 milyon 700 bin daimî dinleyicisi vardı”(Halkevleri Talimatnamesi,1932,s.4-5). Avrupa'daki bütün bu gelişmeler göz önünde bulundurulduğu zaman, Atatürk'ün Türkiye Cumhuriyeti'ni çağdaş medeniyetler seviyesi üzerine çıkarmak ideali doğrultusunda eğitim alanında Halkevleri gibi eğitim kurumlarının kurulması şart olmuştur.

1931 yılında toplanan Cumhuriyet Halk Partisi'nin 3. Büyük Kongresinde alınan karar doğrultusunda, ülke genelinde 14 tane Halkevi açılmıştı.14 ilden sonra henüz açılış hazırlıkları tamamlanmayan ülkenin diğer illerinde de Halkevleri kurulmuştur. Bu Halkevleri de 17 Haziran 1932 yılında faaliyete geçmişlerdir. Halkevlerine her yıl yenileri eklenmiştir ve bu durum 1951 yılında Halkevlerinin kapanış tarihine kadar sürmüştür. İllerdeki bu faklı açılış tarihlerine bakılmaksızın Halkevlerinin açılış yıl dönümünde bütün Halkevlerinde aynı gün ve aynı saatte ve aynı tarzdaki programlarla kutlanılmıştır(Ergen,2007,s.59). Halkevleri, her ilde büyük bir coşku ve büyük bir kutlama ile açılırdı. Ama her Halkevi de kurulduğu bölgeden veya kurulduğu ilden kaynaklı olarak aynı faaliyetlerde bulunamamıştır.

2.3.Halkevlerinin Açılışı

Dönemin ilerleyen zamanlarında Millî Eğitim Bakanlığına getirilecek olan Dr. Reşit Galip, Halkevlerini kurmayı üstlenmiş ve onun çağrısıyla dönemin önde gelen Aydınları Ankara Türk Ocağı binasında yapılan toplantıya katılmışlardır. Toplantıya katılanlar arasında Şevket Süreyya Aydemir, Recep Peker, Hasan Cemil Çambel, Cevdet Nasuhi, İsmail Hüsrev ve Vildan Aşir Savaşır vardı. Reşit Galip kurulması planlanan Halkevlerinin kuruluş hazırlıklarına başlanacağını ifade etmiş ve sorun geniş ölçüde tartışılmıştır. Kurulan komisyon, Halkevlerinin ana tüzüğünü hazırlamak ile görevlendirilmiş ve sonunda Halkevlerinin kurulması kesinleşmiştir. 1932 yılında Halkevleri ile ilgili hazırlıklar tamamlanmış olup Cumhuriyet Halk Fırkası Genel Sekreteri olan Recep Peker tarafından bütün örgüte duyurulmuştur. 19 Şubat 1932 günü başta Ankara olmak üzere 14 il merkezinde Halkevlerinin açılış töreni, tüm halkın duyması için dönemin en iyi iletişim aracı olan radyolar yardımı ile yapılmıştır(Arıkan,1996, s.268). 19 Şubat 1932 yılında başta başkent Ankara olmak üzere

Afyon, Samsun, Eskişehir, Diyarbakır, İzmir, Konya, Denizli, Van, Aydın, Çanakkale, Bursa, İstanbul ve Adana’da olmak üzere toplam 14 il merkezinde Halkevleri resmen açılmıştır(Çeçen,2000, s.95-100).

Tablo1: 1932 ile 1952 yılları arasında kurulmuş olan Halkevlerinin tahmini sayısını belirtmektedir. Yıllara göre açılan Halkevleri ile ilgili istatistikler.

Halkevinin Açıldığı Yıl	Açılan Halkevi Sayısı	Toplam
1932	14	14
1932	20	34
1933	21	55
1934	25	80
1935	23	103
1936	33	136
1937	31	167
1938	43	210
1939	163	373
1940	6	379
1941	4	383
1942	6	389
1943	5	394
1944	12	406
1945	32	438
1946	17	455
1947	8	463
1948	6	469
1949	5	474
1950	5	479
1951		Bu yıl içerisinde açılmış olan herhangi bir Halkevi bilgisine rastlanmamıştır.
Toplam		479

(Kümür,2014, s.19).

2.4.Halkevlerinin Kuruluşuna Öncülük Edenler

Şevket Süreyya Aydemir, Recep Peker, Cevdet Nasuhi, Hasan Cemil Çamlıbel, İsmail Hüsrev Tökin, Vidan Aşır Savaşır gibi dönemin ünlü yazar, siyasetçi, asker ve sporcuları Halkevlerinin kurulmasına öncülük etmişlerdir.

2.5.Halkodaları ve Halkodalarının Kuruluş Nedenleri

Halkevleri ve Halkodaları temelde aynı amaca hizmet etmişlerdir. Halkevlerinden sonra açılan Halkodaları, Halkevlerinin küçük bir örneği olmuştur denilebilir. Halkodaları, ihtiyaç doğrultusunda, mecburiyetten açılan bir kurum ve kuruluştur.

Halkevleri, kırsal alanda hizmet vermek yerine genel olarak şehir ve kasabalarda faaliyet göstermiştir. Ülke nüfusunun çoğunluğunun kırsal alanlarda yoğunlaştığı için ve bu alanlarda Halkevleri kurulamayacağından dolayı çözüm olarak buralarda Halkodaları kurulmuştur.

1940'lı yıllara gelindiğinde Cumhuriyet Halk Partisi'nin kırsal alanlarda hâlâ yeterince yandaş sağlayamadığını, buralarda pek tanınmadığını ve buralarda pek etkili olmadığı görülmüştür. Bu doğrultuda Halkodaları açılmıştır. Halkevlerinin Köycülük kolu, köyleri gününbirlik ziyaret ettiği için halkı yeterince bilgilendirememiştir(Zeyrek,2006, s.33).

Cumhuriyet Halk Partisi; ülkenin kırsal alanlarında, köylerde, küçük kasabalarda ve daha en ücra köşelerinde etkinliğini arttırmak istemiştir. Gerek açık hava toplantıları gerekse kahve, oda, mescit toplantılarının gelişigüzel olması, bazı gençlerin zararlı yollara sapmaları gibi nedenlerden dolayı köylerde Halkodalarının kurulması gerekliliği ortaya çıkartmıştır. Fahri hizmet esasına dayanan Halkevlerinin memleket hayatındaki faydalı tesirlerini küçük kasabalara ve köylere kadar yayabilmek için 1940 yılından itibaren bu gibi yerlerin ihtiyacına daha uygun olan Halkodaları açılmıştır. Halkodaları maksat ve amaçları ile Halkevlerinin aynısı olup sadece teşkilat ve idaresi bakımından daha sade ve basittir. Ancak Halkodaları Halkevleri ile aynı faaliyetleri yürütmüştür. Zamanla imkân ve vasıtalarını çoğaltarak başarı gösteren Halkodaları, Halkevlerine dönüştürülmüştür. Halkodaları, faaliyet alanlarını ne kadar arttırmışsa da yaptıkları çalışmalarla hiçbir zaman Halkevlerini geçememiş ve her zaman Halkevlerinin gölgesinde kalmışlardır(Altan,2014, s.21).

Halkodalarının açılmasını düzenleyen 20 maddelik "Cumhuriyet Halk Partisi Halkodaları Talimatnamesi" 8 Ağustos 1939 tarihinde Cumhuriyet Halk Partisi Başkanlık Divanınca onaylanmış olup kırsal alanlardaki halkı bilinçlendirmek için 141 tane Halkodası açılmıştır. Ülke çapında en fazla Halkodasının açıldığı il Trabzon olmuştur. Bu Halkodalarından birkaç tanesi de Bingöl ilinde açılmıştır(Olgun,2008,s.45).

2.6.Halkevlerinin İdari Yapısı

Halkevleri, kuruluşundan itibaren Cumhuriyet Halk Partisi'nin kontrolünde faaliyet gösterdiği için çalışma şekli ve idari yapısı parti tarafından düzenlenmiştir. Cumhuriyet Halk Partisinin hazırladığı talimatname, genel oy ve tebligatlar, Halkevlerinin işleyişini düzenlemiştir. Kuruluş amacı ve faaliyet yöntemlerini belirten ilk

talimatname "Cumhuriyet Halk Partisi Halkevleri Talimatnamesi" ismi ile Halkevlerinin kuruluşundan hemen önce yayınlanmıştır. Bu Talimatname 1940 yılında Halkevleri sayısının 39'dan 379'a çıkması ve katılımlarının da buna göre artmasından dolayı yenilenerek "Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi" adı ile tekrar yayınlanmıştır. Bu Talimatname yenilenmeden önce de 1935 yılında "Halkevleri Örneği" de yayınlanarak Halkevlerinin kurulması, gerekli şartlar, idare yönetimi ve hizmet şekli gibi hususlar belirlenmiştir. 1940 yılında yayınlanan "Cumhuriyet Halk Partisi Halkevleri Çalışma Talimatnamesi" de şubelerin çalışma şekli ve usulü hakkında bilgi vermiştir(Erdal,2013, s.55-56).

2.7.Halkevleri Bütçesi

Cumhuriyet Halk Partisi, Halkevlerinin düzgün bir şekilde faaliyette bulunabilmesi için gelirlerinin sürekli olmasına dikkat etmiştir. İsmet İnönü Halkevlerinin açılış yıl dönümünde yaptığı konuşmasında, Halkevleri için asıl önemli olan hususun muntazam ve devamlı bir bütçenin olduğunu ifade etmiştir. Bu amaç ile Cumhuriyet Halk Partisi; Halkevlerinin bina teminini ve tamirati, kurs, tiyatro ve derlemeler gibi faaliyetlere destek olmuş, kitap ve dergi, film gibi araç ve materyallerin sağlanması, kitap ve odacı maaşı, aydınlatma, ısınma ve kira gibi konularda Halkevlerine maddi yardımda bulunmuştur. Halkevleri Başkanı ve İdare Kurulu Halkevinin bütçesini yine partinin belirlediği talimatlara göre düzenleyerek parti genel sekreterliğine göndermişlerdir. Dolayısı ile Halkevleri kendilerine doğrudan bir gelir getirecek faaliyetlere girişmemiş, sadece yapılan bağışları kabul etmiştir. Sadece yayınlanan dergi satışı ve yardım amaçlı düzenlenen balo, müsamere ve gezi gibi faaliyetlerden doğrudan gelir elde edilmiştir(Erdal,2013, s.59-60).

Halkevleri yıllık bütçe yapıp bağlı bulundukları bölgenin parti örgütüne onaylatırlardı. Gelirlerinin büyük bir kısmı devlet tarafından tahsis ediliyordu. Fakat zamanla Halkevlerinin sayısı artınca buna bağlı olarak devlet tarafından gelen maddi gelir de azalmıştır.

Bu amaç doğrultusunda Halkevleri, ihtiyaçlarının karşılanması için çeşitli geziler, balolar, müsamereler düzenlemeye başlamış, ayrıca sinema gösterileri için de odalarının bazılarını kiraya vermişlerdir(Zeyrek,2006, s.38-40). Mustafa Kemal Atatürk, 10 Kasım 1938 tarihinde vefat edince vasiyeti üzerine menkul mallarının bir kısmı da Halkevlerine bağışlanmıştır(Çavdar,2004, s.882).

2.8.Halkevi Binalarının Yapı Malzemesi ve Kurulduğu Yer

Halkevi binalarında; genel olarak o dönemde iktidarda olan partinin sloganları, yani Cumhuriyet Halk Partisinin altı oku taşıyan bayrakları, Atatürk heykelleri ve Türkiye Cumhuriyeti bayrağı gibi unsurlar bulunurdu. Halkevleri binaları yapı malzemesi olarak kuruldukları bölgede, hangi iklim etkili ise o iklime bağlı olarak yöre halkının kullandığı yapı malzemelerini kullanırlardı.

Halkevi binaları genel olarak kuruldukları şehrin Cumhuriyet meydanında inşa edilirdi. Binaların özellikleri kuruldukları bölge veya şehrin özelliklerini yansıtır ve kurulduğu yöreye göre de değişkenlik gösterirdi. Örnek vermek gerekirse, deniz kenarında kurulan bir şehirde yer alan Halkevi binası sahil kenarında yer alırdı. Deniz olmayan şehirler de ise cami veya kilise gibi yapıların yanına inşa edilirdi. Halkevleri binalarında genel olarak balkon bulunurdu. Bu balkonlar vatandaşlara seslenmek amaçlı kullanılırdı(Aktaş-Özdemir,2011, s.252). İlk dönemlerde kurulan Halkevleri, yerleşkenin ana merkezinde yer alırlardı(Durukan,2008, s.42).

2.9.HALKEVİ ŞUBELERİ VE FAALİYET ALANLARI

Halkevleri, birbirinden farklı konularda faaliyet gösteren dokuz şubeden meydana gelmiştir. Halkevlerinin neden dokuz şube şeklinde organize edildiği sorusuna cevaben dönemin Milli Eğitim Bakanı Reşit Galip Ankara Halkevinin 19 Şubat 1932 tarihindeki açılışı esnasında yapmış olduğu konuşmasında “Türklerde eski zamanlardan beri dokuz sayısı kutlu bilinir. Bizim şubelerimizin sayısı da güzel bir tesadüf ile dokuz şeklindedir” demiştir(Çanak,2019,s.20).

Halkın ilgi alanlarına göre çalışma alanı bulabilmeleri için Halkevleri, dokuz şube etrafında örgütlenip faaliyetlerini gerçekleştirmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi; Halkevleri aracılığı ile ülkede içinde kültür politikası, ilim ve fenni, Güzel Sanatları yaymak gibi düşünceler ile farklı alanlarda farklı çalışmaları olan dokuz tane şube faaliyete geçmiştir(Algan,2011, s.23). Her ilde bu şube sayıları dokuz ulaşmamıştır. Bazı yerlerde beş, bazılarında yediyi bulmuştur. Bu da o yörenin maddi kaynakları ile vatandaşların şube kollarına olan ilgileri ile açıklanabilir. Bazı şubelere vatandaşlar hiç ilgi göstermemiştir ve bunun farklı nedenleri bulunmaktadır. Bingöl halkevinde de kadınların üzerinde fazlasıyla baskı kurulduğu için kadınlar hiçbir şekilde bu şubelerde faaliyet gösterememişlerdir. Kadınların halkevinde faaliyet göstermenin ayıp olduğu söylenmiş

ve geleneklerine göre kadınların, bu tarz kurumlarda bulunmaması gerektiği vurgulanmıştır. Tüm bu baskılara rağmen kadın temsilciler bazı şubelere üye olmuştur ancak bu sayı bir elin parmaklarını geçememiştir.

Tablo 2: Halkevleri Faaliyet Şubeleri. Halkevlerinin bünyesinde açılmış olan şubelerdir. Bu şubelerde farklı alanlarda vatandaşın yararına etkinlikler yapıldı.

1932	1935	1940
Dil-Edebiyat ve Tarih Şubesi	Dil-Tarih ve Edebiyat Şubesi	Dil ve Edebiyat Şubesi
Güzel Sanatlar Şubesi	Ar Şubesi	Güzel Sanatlar Şubesi
Temsil Şubesi	Gösteri Şubesi	Temsil Şubesi
Spor Şubesi	Spor Şubesi	Spor Şubesi
İçtimai Yardım Şubesi	Sosyal Yardım Şubesi	Sosyal Yardım Şubesi
Halk Dershaneleri Kurs ve Şubesi	Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi	Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi
Kütüphane ve Neşriyat Şubesi	Kitap Sayar ve Yayın Şubesi	Kütüphane ve Yayın Şubesi
Köycülük Şubesi	Köycülük Şubesi	Köycülük Şubesi

(Atsız, 2019: s. 25).

2.9.1.Dil, Edebiyat ve Tarih Şubesi

Bir milletin kendi özgeçmişini öğrenmesinden daha önemli bir kültür meselesi olamazdı. Çünkü Türklerin geçmişine baktığımızda bir zamanlar Türk Tarihinin sadece Osmanlı İmparatorluğundan ibaret olmadığını görmekteyiz. Türk milletinin bu topraklardaki yaşamları, tarihlerinden bile daha eskidir. Bir taraftan bu gerçekleri Türk milletine anlatabilmek, diğer taraftan da bu topraklardaki değerli hazineleri toplamak amacı ile Halkevlerinin bünyesinde Dil Edebiyat ve Tarih Şubesi oluşturulup faaliyete geçirilmiştir(Toksoy,2007,s.155).

Halkevleri Talimatnamesine göre; bu şube, halkın genel kültürünün artmasına ve parti prensiplerinin kökleşmesine yönelik konferanslar tertiplemek ve bu etkinlikler ile Cumhuriyet ve İnkılap prensiplerinin kökleşmesi ile memleket sevgisi ve vatandaşlık duygusunun artmasını sağlamaya çalışmıştır. Türk dilinin halk arasında yaşayan kelimelerini, atasözlerini ve masallarını toplamak, söz söyleme ve şiir okuma yarışmaları düzenlemek gibi etkinlikler yapılmıştır. Milli tarihin mahalli safhasını ortaya çıkarmak, göçebe Türkmen aşiretleri arasındaki Türk gelenek ve göreneklerini tetkik etmek için süreli yayınlar çıkarılmış ve çıkan dergi ve gazetelerde belirtilen amaçlara yönelik olarak

yazılar yazılmıştır. Ayrıca; önemli Türk şair ve yazarlarını anma merasimleri ile milli bayramlar başta olmak üzere Halkevlerinin açılış yıl dönümü gibi önemli günlerde törenler düzenlenmiş, yeni yetişen gençlerden edebi konularda yetenekli olanları himaye ve teşvik etmek gibi görevleri de üstlenmiştir(Çanak,2019,s.36).

Dil, Edebiyat ve Tarih Şubesinin bizce en önemli görevlerinden bir tanesi de dildir. Halkevleri “*güzel Türkçemizin en güzel ve en temiz konuşulduğu yerlerdir*”. Halkevleri, Dil ve Tarih kurumlarının eserlerinin halk arasında bilinmesi veya yayılmasına aracı olmuşlardır. Daha sonraki dönemlerde ismi Türk Dil Kurumuna dönüşecek olan Türk Dili Tetkik Cemiyeti Yönetmeliğinin 12. Maddesine göre; Halkevlerinin Dil, Edebiyat ve Tarih Şubeleri bu cemiyetin il merkezlerini oluşturmaktaydı. Bu durum Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği tarafından 24 Mart 1932 tarihli bir yazı ile gerekli yerlere duyurulmuştur. 1948 yılındaki Halkevleri genel raporunda da bu olay tekrarlanmıştır. Cumhuriyet Halk Partisinin Genel Sekreterliğinin 5 Aralık 1934 tarihli bir başka yazısında ise “*dilimize, kendi benliğini vermek gibi ulusal bir işe girişmiş bulunuyoruz, bütün fırka teşkilatımızın, Halkevlerimizin bu yürüyüşte ön ayak olması gerekir*” denilmekteydi(Olgun,2008,s.57).

Dâhiliye Vekili Şükrü Kaya, Ankara Halkevinin 6. kuruluş yıl dönümünün açılış konuşmasında Dil üzerine yapılan çalışmalar; “Dillerin en ahenklisi ve en zengin ve en geniş olan güzel Türkçe, kelimelerini ve terimlerini asli ve orijinal kaynaktan alarak Halkevlerinde halka yayınlamaktadır. Güzel Türkçemizin en güzel ve en temiz konuşulan yerleri halkevlerimiz olacaktır...” sözleri ile açıklamıştır(Erdal,2013,s.66-67).

2.9.2.Güzel Sanatlar Şubesi

1935 yılında “Ar” adını alan ancak 1940 yönetmeliğinde yeniden Güzel Sanatlar adını kullanan bu şube; halkın resim, müzik, mimarlık, heykel, süsleme ve diğer sanatsal aktiviteler ile uğraşması için faaliyet yürütmüştür(Olgun,2008,s.61.) Bu kol, çeşitli kurslar ve özel geceler düzenleyerek müzik ve diğer sanatları halka tanıtmıştır. Klasik batı müziğini de halka tanıtmayı amaç edinmiştir(Sertel,2016,s.67). Bu amaçla koro, bando ve orkestralar kurulmuştur. Bu kollarda fotoğrafçılık çalışmaları da yapılmıştır ancak dönem itibarı ile fotoğraf makinesinin pahalı olmasından dolayı pek çok halkevinde fotoğrafçılık faaliyetleri yapılamamıştır. Güzel Sanatlar şubelerinde halk dansları ile ilgili çalışmalar da yapılmıştır(Şimşek,2002,s.82).

Modernliğin ve batılı ülkelerdeki medeniyet seviyesinin bir tezahürünün güzel sanatlar olduğuna inanan Atatürk, bu alanda yapılan girişimlerin önemine değinmiş ve Türkiye Cumhuriyeti’nin bu anlamda medeniyet seviyesini yakaladığını göstermek için İran şahının Türkiye’yi ziyaretinde, ona bir Türk operası olan Özsoy’u izlettirmiştir. Bu

hem Türkiye'nin ilk yerli operası hem de güzel sanatlarda önemli bir dönüm noktası olmuştur(Erdal,2013,s.71).

Atatürk, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yaptığı bir konuşmasında, sanat ve sanatçı ile ilgili şu sözleri dile getirmiştir. *“Efendiler! Siz her şey olabilirsiniz. Milletvekili, bakan, başbakan ve hatta cumhurbaşkanı bile olabilirsiniz fakat sanatçı olamazsınız. Bu çocukların değerini bilelim.”* Atatürk, eğitimin daha iyi hale gelmesi için Güzel Sanatların önemini vurgularken Halkevleri yöneticileri de bu önemin farkına vararak bu konunun Güzel Sanatlar Şubesi tarafından takip edilmesi konusunda çalışmış ve bu işi de şubeye bırakmışlardır. Dünyanın en iyi bale öğretmenleri Halkevlerine konuk öğretmen olarak gelmiş ve Türkiye'nin ilk bale gösterileri Halkevlerinin Güzel Sanatlar şubelerinde sahnelenmiştir. Baledede olduğu gibi önemli dansçılarda yetiştiren Halkevleri, Orhan Esenil, Münir Özkul, Renan Fosforoğlu ve Sadri Alışık gibi önemli ve değerli şahsiyetleri de Türk Sanat dünyasına kazandırmıştır(Atsız,2019,s.27).

Güzel Sanatlar, her yörede farklılıklar göstermişse de bu şubenin amacı, halk arasında, köylerde ve aşiretler arasında söylenen halk türkülerini ortaya çıkararak aslını bozmadan söylemek; ulusal marşları öğretmek, çevreye müzik zevkini aşılamak, yerli ve ulusal raksarı asıl çizgisi ile kadınlı-erkekli öğretmek, öğrenmek olmuştur.

2.9.3.Temsil Şubesi

1935 yılında “Gösterit” adını alan 1940 yönetmeliğinde de yeniden yönetmelikteki adını kullanan Temsil Şubesi, Halkevleri şubelerinin en önemli şubelerinden birisi olmuştur(Olgun,2008,s.65).

Cumhuriyet idaresinin en ücra köşelerdeki temsilcisi olan halkevlerinde, halkı bilinçlendirmek üzere faaliyetler yürütülürken Cumhuriyet Halk Partisi, konferanslar ve gösterilere büyük önem vermiştir. Okuma-yazma oranının düşük olması sebebi ile insanları halkevlerine çekebilmek için Güzel Sanatlar şubesinin dalları olan tiyatro, müzik ve piyes gibi etkinlikler düzenlenmiştir. Bu etkinlikler konferanslar öncesinde ve milli bayramlarda etkin olarak kullanılmıştır. Bu tür gösterileri düzenlemek üzere halkevinin diğer şubeleri ile ortak faaliyet gösterecek olan Temsil Şubeleri kurulmuştur(Erdal,2013,s.73).

Halkevlerinin bir kolu olan Temsil Şubesi çalışanları, tiyatrodaki yer alan sahne, ışık, salon gibi araçları en yalın hale getirerek, köylere, pazarlara ve panayırlara kadar giderek oyunlarını sergilemişlerdir. Ayrıca insanları halkevlerine alıştırmak, özellikle kadınları sahneye çıkartmak için sık sık aile toplantıları düzenlemiştir. Kısa bir süre sonra

da halk Temsil Şubesine sahip çıkmış ve kadınlı-erkekli oyunlar sergilenmeye başlamıştır. Dolayısı ile uzun bir süre temsilden mahrum bırakılan Türk insanı bu alanda da kendini keşfederek büyük atılımlar gerçekleştirmiştir(Atsız,2019,s.28).

Cumhuriyet Halk Partisi, Temsil Şubesinin faaliyetlerini denetlediği dönemde Halkevleri ve Halkodalarında düzenlenen oyunların daha profesyonel olması için beş bölgede rejisörlük ihdas etmiş, oyun ve piyes yazarlarını teşvik edebilmek için ödüllü yarışmalar düzenlemiştir. Bu yarışmalar kısa bir süre içinde sonuç vermiş. Bunun sonucunda yaklaşık 368 oyun oynanmış, 111 oyun da yayınlanmış, bu sayede Halkevlerinin bulunduğu yerlerde tiyatro ve sinema kültürü yaygınlaşmıştır. Sinema filmleri genelde parti tarafından temin edilmiş, Cumhuriyet idaresine aykırı olmamak şartı ile piyasadan da film temin edilmiştir. Temsil şubelerinin üye yapısı incelendiğinde öğretmenlerin ve Güzel Sanatlara veya tiyatro gibi alanlara yeteneği olan vatandaşların bu alanlarda daha çok yoğunlaştığı görülmüştür(Erdal, 2013,s.75).

Halkevi ve Halkodaları tiyatro çalışmalarının hepsinde “Kemalizm” ve “altı ok” prensiplerine bağlı kalmışlardır. Yazdırılan oyunların büyük bir bölümünde bu ilkeler ya doğrudan ya da dolaylı olarak eğitim ve öğretim amaçlı kullanılmıştır.

Halkevleri tiyatro kolları yönetmeliğinde, repertuarı ilgilendiren iki belirgin görüş yer almıştır. Birincisi; köylünün, kasabalının ve şehirlinin tiyatro gereksinimini karşılamak, ikincisi de ülkeye toplum için yararlı öğretilerde bulunmaktır. Halkevlerinin tiyatro çalışmaları ile ilgili bir eser yazan Nurhan Karadağ’ın ifadesi ile “ikinci görüşün dayanağı Kemalizm’dir” (Karadağ,1998,s.33).

Halkevlerinde oynanan oyunların önemli bir bölümü; milli bilinci, Türklük bilincini yaygınlaştırmak için yazılmış oyunlardı. Bu oyunlarda Türklerin Orta Asya’dan Anadolu’ya gelişlerine kadar olan bölümler, bu dönemlerdeki Türklerin yaşayışı, savaşları ve uygarlıkları büyük bir coşkuyla anlatılmıştır(Olgun,2008,s.67).

2.9.4.Spor Şubesi

Spor Şubesinin amacı; Türk halkında, özellikle de genç kesimde, spora karşı sevgi ve ilgi uyandırmaktır. Bunun için çeşitli meslekten kişiler ile memurlara okulların boş bulunduğu zamanlarda, kadınlara ve erkeklere ayrı ayrı jimnastik hareketleri yaptırılmıştır.

Spor şubesi, faaliyet olarak Halkevleri salonları ya da diğer spor ve gençlik kulüpleri salonlarında serbest ve grekoromen güreşleri, boks ve eskrim ile uğraşmış, cirit

oyunları, avcılık, bisiklet ile ilgilenilmiş, elverişli yerlerde yüzücülük ve kürek yarışları düzenlenmiş, kayak, dağcılık ve kır gezileri yapılmıştır. Yani bu şubenin amacı sporun halk arasında yaygınlaşmasını sağlayarak sağlıklı bir toplum oluşturmayı ve yarışlar aracılığı ile toplumu birbirine kaynaştırmaktır(Zeyrek,2006,s.66).

Cumhuriyet'in ilanı ile yapılan inkılap hareketleri ve bu inkılapların korunması ile yayılmasında bir araç olarak görülen Halkevleri ve bunun bir kolu olan Spor şubesi, Atatürk'ün ifade ettiği "Sağlam kafa, sağlam vücutta bulunur" ilkesi ile hareket etmiştir. Halkevlerinde, kütüphanelerde, kitap ve dergiler ile kendisini geliştiren insanların aynı zamanda "Beden Terbiyesi ve Spor" alanında da kendilerini geliştirmeleri için çalışılmıştır. Bu çerçevede Cumhuriyet Halk Partisi, bütün yurt gençliğini içine alan bir teşkilat kurmuş ve "Beden Terbiyesi" için kanunlar çıkararak spor konusunu devletleştirmiştir. Hazırlanan kanunun on dördüncü maddesinde; "Halkevleri, kendi mensuplarına ve arzu edenlere salonlarda, beden terbiyesi genel direktörlüğü ile müşterek olarak tertip edilecek programlara göre jimnastik, eskrim, güreş, yürüyüş, salon oyunları ve milli rakslar gibi beden terbiyesi hareketlerini yaptırabilirler" denmiştir(Atsız, 2019,s.29).

Spor Şubesi, her yaştan insanın yaşına göre sporla ilgilenmesi gerektiği fikrini yaygınlaştırmaya çalışmıştır. Bu amaçla; yurdun her yerinde okul salonlarında ve harman yerleri gibi yerlerde güreş ve diğer oyun müsabakaları düzenlenmiştir. Ayrıca Türk Tarihinin en eski ata sporları olarak kabul edilen binicilik ve avcılık ile tekrardan Halkevlerinde ilgilenilmiştir(Toksoy,2007,s.53).

Spor şubesi, yapılan çalışmalar içinde en fazla harcaması olan şube olmuştur. Dolayısı ile kurulduğu ilk zamanlarda problemler yaşayan bu şube daha sonra yapılan yardımlar sayesinde çalışmalarını yürütmüştür. Kendi imkânları olan Halkevleri, kendi spor malzemelerini temin edebilmiştir fakat bu imkâna sahip olmayan Halkevleri ise Cumhuriyet Halk Partisi genel sekreterliğinin verdiği maddi destekler ile spor araç ve gereçlerini temin edebilmişlerdir.

1939 yıllarına gelindiğinde 50 Halkevinde spor faaliyeti yürütecek salonlar, 60 Halkevinde jimnastik tesisleri, 50 Halkevinde voleybol, 30 Halkevinde basketbol, 6 Halkevinde kayak malzemelerinin olması Halkevleri ve devlet yöneticilerinin spora verdikleri önemi ortaya koymaktadır. Aynı zamanda bu kurumlar belirli bir alanda sınırlı kalmayıp her alanda faaliyetler de bulunduklarını göstermiştir(Duman,2013,s.164).

2.9.5.Sosyal Yardım Şubesi

Türk milletinin önemli özelliklerinden biri olan fakir ve yardıma muhtaç olan insanlara yardım etme düşüncesi, tarihin her döneminde olmuştur. Bu amaçla Halkevlerinde de Sosyal Yardım Şubesi açılmıştır. Asıl adı “İçtimai Yardım Şubesi olan şube, 1940 yılında “Sosyal Yardım Şubesi’ne dönüştürülmüştür. (Atsız,2019,s.29).

1940 yılında Sosyal Yardım adını alan bu şube; bulunduğu illerde yardıma muhtaç çocuklara, öğrencilere, kadınlara, malullere, ihtiyarlara, hastalara, mahkûmlara ve işçilere yönelik çalışmalar yürütmüştür. Sosyal Yardım Şubesi; dispanser, hastane, darülaceze, çocuk doğum ve bakım evleri, kreş, öğrenci yurtları gibi sosyal yardım müesseselerin daha verimli çalışmasını sağlamak için kurulmuştur. Bu şube; çalışkan, fakir ve kimsesiz öğrencilere elbise, yemek, kırtasiye ve barınma konusunda yardım etmek, yatarak tedavi olması gereken muhtaç hastaların hastanelere kabulünü sağlamak, tedavisi evde devam eden kimsesiz hastalar ile doğum yapan muhtaç kadınlara yardımcı olmak, tedaviye muhtaç köylülerin ve işçilerin şehirde barınmasını ve tedavisini sağlamak, işsizlere iş bulmak, sağlık alanları ile ilgili konferans ve film gösterileri düzenlemek gibi görevler üstlenmiştir. Bunların yanı sıra kitap ve broşür de yayınlamıştır(Çanak,2019,s.69). Bu amaçlar doğrultusunda hareket eden Sosyal Yardım Şubesi; Halkevlerini diğer şubeleri ile toplantılar, gösteriler ve çeşitli aktiviteler düzenleyerek elde ettikleri gelirler ile ihtiyacı olan yerlere harcama yapmışlardır. 1940’lı yıllara gelindiğinde II. Dünya Savaşı patlak verince ülke, kendine göre bazı tedbirler almaya başlamıştır. Bu tedbirlere bağlı olarak Halkevlerinin Sosyal Yardım Şubelerinin sorumlulukları da artmıştır.

Bu şubeler, Hükümetin ve Sosyal Hizmetin yetişemediği alanlara gerekli yardımları yapmıştır. Örneğin; 1939 yılında muhtaç insanlara 102.297 kalem, yiyecek 32.370 kalem yakacak ve 9.175 takım giyecek dağıtmıştır. 1941 yıllarında 270 Halkevi, bu şubeler vasıtası ile yoksullara 60 ton yiyecek ve 40 ton yakacak dağıtmıştır. 1948 yıllarında ise 80 Halkevinin kendi polikliniği kurulmuştur(Ergen,2007,s.43-44).Sosyal Yardım Şubelerinin çalışmalarına o yörede yaşayan hayırsever vatandaşlar da destek olmuştur. Bu şubeler Halkevlerinin vicdanı ve şefkati ile olmuş, ihtiyaç sahiplerine kol-kanat gererek toplumdaki dayanışma ruhunun gelişmesine katkıda bulunmuşlardır.

2.9.6.Halkevi Dershaneleri ve Kurslar Şubesi

Bu şubenin açılış amacı; okuma ve yazmayı halk arasında geniş ölçüde yaymak, halkın bilgisini arttıracak dil ve uzmanlık kursları açmak, teknik bilgileri halk arasında yaymak ve vatandaşları halk sanatlarına teşvik etmektir(İğdemir,1974,s.1249).

1939 yılında çeşitli konularda açılan kurslara 34.672 kişi katılmıştı. Bunların 1.1430'unu Türkçe okuma-yazma kursuna katılanlar oluşturmaktaydı. 1939-1940 yıllarında 41 çeşit dersane ve kurs varken bu sayı 1941 yılında 22'ye, 1942 yılının ilk 6 ayında 16'ya inmiştir. Türkçe okuma-yazma kurslarından sonra en fazla ilgi gören kurslar; yabancı dil, biçki dikiş, müzik, çiçekçilik, şapka ve stenografi kursları olmuştur. Kurs konuları, yörelere göre değişkenlik göstermiştir. Örneğin Aydın Halkevi konserve, Tekirdağ Halkevi bağcılık, Bursa Halkevi ipek flatür, Erzurum, Gümüşhane, Kars, Kırı ve Ağrı Halkevleri dokumacılık kursları açarak halkı, bölgede etkili olan mevsim özellikleri ve ihtiyaçları doğrultusunda yetiştirmiştir(Ergen,2007,s.45). Hangi yörede en fazla ne yetiştirilirse vatandaşlar o konuda ustalaştırılmıştır.

Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesinin beklenen başarıyı göstermemesinin en önemli sebebi yöredeki bütün kurumlardan gerekli desteği ve yardımı görememesidir. Bazı Halkevleri, bulundukları yöre halkı içinde “Türkçe okuma-yazma bilmeyen yok” diyerek bu konuda kırsal kesimlere gidip köyleri araştırma gereği duymamışlardır.

Cumhuriyet Halk Partisi tarafından yayınlanan Halkevlerinin 1932-1940 yılları arasındaki gelişimini ele alan eserde; halkevleri ve halkodalarının sayısı, 1941 yılında 383 Halkevi, 198 Halkodası ile toplam 581'i bulmuştur. Bunlar yılda ortalama 100 kişiye okuma- yazma öğretiler bu sayının 58.100'e ulaşacağı düşünüldüğünde Halkevlerinin bu konuda üzerine düşen görevi yapmadığı belirtilmiş ancak yine de kursların yetersizliği eleştirilmekle birlikte acele karar verilmeden bu gelişmenin sabırla takip edilmesi gerektiği ifade edilmiştir(Olgun,2008,s.74).

Osmanlı Devletinden kalma okumamış geniş bir kitlenin oluşu ve bu sorunun kaçınılmaz olarak Cumhuriyet dönemine taşınması, beraberinde büyük problemleri de getirmiştir. Cumhuriyetin ilanı ile ülke genelinde okuma-yazma seferberliği başlatılmış, ancak bu seferberlik sadece okullarla sınırlı kalmıştır. Dolayısı ile Halkevlerinin bu kolu; halkın eğitim seviyesini yükseltmek amacı ile okul çağının dışında kalmış, halka okuma-yazma öğretmek ve diğer alanlarda halkı bilgilendirmeye yönelik çalışmalar yapmıştır. Bunun için halk dershaneleri büyük bir sorumluluk altına girmiştir. Dershaneler

sayesinde yurt genelinde okuma-yazma oranı artış göstermiştir. Bu oran günümüzde de devam etmektedir.

Halkevlerinin şubeleri; faaliyetlerini yerine getirmek için yeri ve bütçesi uygun olduğunda kendi laboratuvarlarını kurmuş, kursları kendi bünyelerinde yürütmeye çalışmıştır. Eğer bunların hepsini yapacak maddi ve manevi imkânları bulunmazsa Halkevi dışından yerler tutulmuştur.

Kurs bittikten sonra başarı gösteren öğrencilere diploma verilmiştir. Bu kursu verebilecek kişiler Halkevleri içinden gönüllü olarak görev almışlardır. Halkevinin bütçesi yetmez ise hem kurs öğretmeninin hem de o yerin ücreti, gerektiğinde kursa gelen öğrencilerden alınırdı. (Zeyrek,2006,s.71).

2.9.7.Köycülük Şubesi

Cumhuriyetin ilk yıllarında ülke nüfusunun büyük bir kısmının kırsal kesimde yaşamasından dolayı Halkevleri açılırken bünyelerinde birde Köycülük Şubesini açmışlardır(Çanak,2019,s.77).Mustafa Kemal Atatürk'ün ifade ettiği “Köylü Milletin Efendisidir” sözünden hareketle, Cumhuriyet döneminde köylü ve şehirli arasında geniş farkları kaldırmak için Halkevlerine bağlı Köycülük Şubesi açılmıştır.

Köycülük Şubesi ile birlikte köylerin toplumsal, sıhhi, ruhsal gelişimlerine çalışılmış ve köylü ile şehirli arasında karşılıklı sevgi ve birlik duygularının güçlendirmesi konusunda çalışmalar yapılmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında; kırsal alanlarda yaşayan insanların şehirlerden kopuk olması, iletişim sağlayacak bağlantılarının olmaması, etraflarının kerpiçlerle çevrili olması ve yaşam seviyelerinin son derece düşük olması gibi sebepler köylülerin durumlarının kötü olduğunu göstermekteydi(Atsız, 2009, s.31-32). Hükümet, dağınık ve yüksekliği fazla olan ve ulaşım araçlarının az olduğu bir coğrafyada köylülerin sorunlarının üstesinden gelmek için bütün imkânlarını bu alanlar için seferber etmiştir. Cumhuriyetin bu alandaki en önemli yükünü Halkevleri üstlenmiştir. Bu şubenin önemli görevlerinden biri, köylerde yaşayan insanların hayat şartlarını yükseltmek olmuştur.

Halkevlerinin açıldığı dönemde Türkiye nüfusunun büyük bir bölümü kırsal alanlarda yaşam sürmekte idi. Bundan dolayı da Halkevi şube sayısı oldukça fazlaydı. Osmanlı Döneminde modernleşme hareketlerinin en alt sınıftan yani üretici durumunda olan köylülerden başlaması zorunluluğundan dolayı Köycülük Şubeleri kurulmuştur.

Halkevleri çağdaşlaşma sürecinin başlangıç noktası olarak köylüleri görmüş ve Türk köylüsünü yoksulluk ve cehaletten kurtarmak, çağın gerektirdiği teknik ve yaşam koşullarına kavuşturmak amacı ile bu şubeye daha fazla önem verilmiştir.

Bir tarım toplumu olan Türkiye Cumhuriyeti'nin üreten sınıfını oluşturan köylülerin eğitim, iktisadi ve sosyal yönden gelişmesinin, Cumhuriyet idaresinin ve devletin de gelişmesine katkıda bulunacağı için bu şubeye büyük önem verilmiş ve Cumhuriyet Halk Partisi programında ve Atatürk'ün nutuklarında köyde yaşayan insanlara dair vurgular sıklıkla yapılmıştır(Erdal,2003,s.80-81).

2.9.8.Kütüphane ve Yayın Şubesi

1932 yılında yayınlanan Halkevleri Talimatnamesinde Kütüphane ve Neşriyat Şubesi olarak isimlendirilen bu şube 1935 yılında “Kitapsayar ve Yayın” adını almıştır. 1940 yılında çıkarılan Halkevleri Çalışma Talimatnamesi ile de adı tekrar değiştirilerek “Kütüphane ve Yayın” olmuştur.1932 yılında hazırlanan Halkevi Nizamnamesinde, bir yerde Halkevinin açılabilmesi için Kütüphanecilik ve Yayın Şubesinin olması şartı getirilmiştir(Duman,2013, s.171). Bilindiği üzere Halkevlerinin temel hedefi genç-yaşlı demeden her kesim insana okuma-yazma öğretmek olmuştur. Aynı zamanda okul yaşını geçmiş veya okula gitme olanakları olmayan vatandaşlara eğitim vermek temel hedef haline gelmişti. Bütün bu durumlar göz önüne alındığında Kütüphane ve Yayın Şubesi Halkevinin açılmasında temel koşul sayılmıştır.

Devlet yöneticileri,1932 yılından itibaren bütün ülkede, okuma-yazma seferberliği başlatmışlardır. Böyle bir seferberliğin başlatılmasındaki temel etken, koşulsuz geride bırakılan I. Dünya Savaşı ve ardından gelen Millî Mücadelenin etkileri olarak gösterilebilir. Savaşlarda kaybedilen okumuş genç neslinin eksikliği ve bu eksikliğin bir sonucu olarak yaşanan sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel problemler 1932 yılında halkevlerinin kurulması için atılan adımların şekillenmesinde etkili olmuştur(Temizhan,2006, s.91). Sayılan bu sorunların etkileri en çok kırsal bölgelerde kendisini göstermiştir. Bu amaç doğrultusunda; bu sorunların çözümü için özellikle köylerde okuma-yazma seferberliği başlatılmış, okuma odaları açılmış ve seyyar kütüphaneler kurulmuştur.

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği, her birinde bir kitap dolabı ve bir kitap rafı bulunan Halkevleri ve Halkodalarına ilk açıldıkları zaman, sağlık ve ziraat bilgisi veren kitaplar yollamıştır. Halkevleri, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin onayladığı veya yolladığı her türlü kitap ve dergiyi okuyucularının

hizmetine sunmuştur. Halkevi kütüphaneleri için satın alınan ve bağış yolu ile elde edilen kitaplardan devlet ve Cumhuriyet yönetimi ile uyuşmayanlar kütüphanelerden çıkarılmışlardır. Halkevleri, uzak mahalle ve çarşı içleri ile cezaevlerinde ve bazı köylerde okuma odaları açarak Halkevine gelmeyenlerin ayağına kitap götürerek bu alanlarda da kitap okumayı yaygınlaştırmayı amaçlamıştır(Serter,2019,s.34-35).

Okuma alışkanlığının kazandırılması için faaliyetlerde bulunan bu şubede düzgün bir diksiyona sahip olan okuyucular, toplu okuma etkinlikleri düzenlemişlerdir. Halkevleri sayısının yıldan yıla artması ile okuma eylemi bir dalga halinde ülkenin her yerine yayılmış, ülkeyi sarıp sarmalamıştır. Bu şube; aynı zamanda partinin yayın işlerinin de yardımcı bir unsuru olarak çalışmış ve telgraf, telefon, telsiz ve radyo gibi konuşma ve aydınlanma cihazlarından yararlanarak halk için yararlı bilgilerin aktarılmasında önemli bir görev yapmıştır(Şahin,2010,s.102).

2.9.9.Müze ve Sergi Şubesi

Türkler, Anadolu coğrafyasına yerleştikleri tarihten bu zamana kadar gerek Anadolu'ya gerekse Mezopotamya topraklarına sayılamayacak kadar tarihi eser bırakmışlardır. Bu topraklarda kurulmuş olan ve hem Selçuklu Devleti hem de Osmanlı İmparatorluğu döneminde yapılan bu tarihi eserlerin bir kısmı yıkılmış, bir kısmı tahrip olmuş ve bir kısmı da onarılmaya bırakılmıştır. Kurulmuş olan bu şubenin en öncelikli görevlerinden biri de tarihî eserleri belirlemek, taşınabilenleri müzelerde muhafaza etmek, taşınmayan tarihî eserleri de koruma altına olmak olmuştur.

Cumhuriyetin kurucusu Atatürk, her zaman tarih ile yakından ilgilenmiş ve bu amaçla bilimsel araştırma yapıp Türklerin hem İslamiyet'ten önce hem de İslamiyet'ten sonraki tarihlerini araştırmak amacı ile 10 Nisan 1931 yılında Türk Tarih Tetkik Cemiyetini kurmuştur. Dolayısı ile Türk Tarih tezleri savunulmuş ve Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti'nin Halkevleri ve şubeleri ile irtibat halinde olması sağlanmıştır. Türk Tarihi Tetkik Cemiyetinin çalışmaları Halkevi şubeleri vasıtasıyla vatandaşlara anlatılmıştır. Bu amaçlar doğrultusunda Müze ve Sergi Şubeleri, yaptıkları çalışmaları basın yolu veya konferanslar düzenleyerek halka duyurmuş ve bulundukları bölgelerde veya illerde arkeolojik kazılar ile de bunları zenginleştirmişlerdir(Atsız,2019,s.32).

Şubenin amaçları arasında eski eserleri korumak ve eski eserler ile ilgilenmek amacı ile kurulmuş olan cemiyetleri desteklemek, eski eserleri fotoğraflayarak mümkünse birer kopyalarını almak, şehirde müze yok ise kurulmasına, şayet müze var ise de zenginleşmesi için çalışmalar yapmak yer almıştır. Şube, maddi imkânlar çerçevesinde eski çini, tezhip, divan, minyatür, halı, nakış, oyalı yazma, eski milli kıyafetler ile eski tüfek, tabanca ve kılıç gibi tarihi eserleri toplayarak sergilemeyi amaçlamıştır. Müzeleri teşkil etmek, bölge ile ilgili vakfiyelerde şerhiye sicillerinde, arşivlerde ve yazma eserlerde yer alan bilgileri bulmak ve yaymak, sanatkârlara ait eserler ile milli mamulat ve mahsulata ait ürünleri teşhir etmek gibi görevleri de yerine getirmiştir(Çanak,2019,s.86).

Müze ve Sergi Şubesinin sergi kısmı, Halkevlerinin ilk yıllarında genellikle de güzel sanatlarda henüz faaliyete geçilmediği için çoğunluğunu yerli mallarının oluşturduğu sergileri düzenlemiştir. Müze kısmı ise önemli başarılarla imza atmış, birçok yerde müze kurulduğu gibi İstanbul Halkevi Müze ve Sergi Şubesinin çalışmaları sayesinde İstanbul ilinin Şişli ilçesindeki Mustafa Kemal Atatürk'ün evinin “İnkılap Müzesi” haline getirilmesi sağlanmıştır(Olgun,2008,s.81).

Netice olarak Halkevleri bünyesinde kurulmuş olan bu dokuz şube; faaliyetlerini bütün şehir, köy, kasaba kısacası ülkenin her yerinde bir şekilde yürütmüşlerdir. Bunları yaparken de konferanslar düzenlemişler, kitap ve dergi yayınlarını basmışlardır. Açılmış olan bu dokuz şube, yurt genelinde sürdürdükleri bu çalışmaları vatandaşlara anlatmaktan çok onları Halkevlerinin içine çekmeye çalışmışlardır.

Halkevleri faaliyetlerinin etkili ve sistemli bir şekilde yürütülmesinde etkili olan unsurlardan biri Türk aydın kesimi; doktor, avukat, hâkim, savcı, öğretmen ve öğrenci gibi her kademedeki memurların şubelerde aktif bir şekilde çalışıp yer almaları olmuştur(Kirbay,2012,s.71).

2.10.HALKEVLERİNİN ÇIKARDIĞI DERGİLER

Ülke genelinde, her ilde Halkevleri kurulmuştur. Bu Halkevlerinin yayınlamış olduğu bazı dergi ve gazeteler şunlardır:

Tablo 3: Türkiye genelinde açılmış olan Halkevlerinde çıkarılmış olan dergiler.

Halkevinin Adı	Derginin Adı	Kaç günde Bir Çıkarıldığı
Adana	Görüşler Dergisi	Aylık Çıkarılırdı.
Afyon	Taşpınar Dergisi	Aylık Çıkarılırdı.
Amasya	Yeşilirmak Dergisi	Aylık Çıkarılırdı.
Antalya	Türk Akdeniz Dergisi	İki Ayda Bir Çıkarılırdı.
Bafra	Altın Yaprak Dergisi	Aylık Çıkarılırdı.
Balıkesir	Kaynak Dergisi	Aylık Çıkarılırdı.
Bursa	Uludağ Dergisi	Üç Ayda Bir Çıkarılırdı.
Burdur	Ülker Dergisi	Aylık Çıkarılırdı.
Artvin	Çoruh Dergisi	İki Ayda Bir Çıkarılırdı.
Denizli	İnanç Dergisi	Aylık Çıkarılırdı.
Diyarbakır	Karacadağ Dergisi	Aylık Çıkarılırdı.
Elâzığ	Altan Dergisi	Aylık Çıkarılırdı.
Eminönü	Yeni Türk Dergisi	Aylık Çıkarılırdı.
Eminönü	Halkbilgisi Haberleri	İki Ayda Bir Çıkarılırdı.
Kayseri	Erciyes Dergisi	Aylık Çıkarılırdı.
Eskişehir	Halkevi Dergisi	Aylık Çıkarılırdı.
Giresun	Aksu Dergisi	Aylık Çıkarılırdı.
Isparta	Ün Dergisi	Aylık Çıkarılırdı.
İzmir	Fikirler Dergisi	On beş günde Bir Çıkarılırdı.
Kars	Doğuş Dergisi	Aylık Çıkarılırdı.
Konya	Konya Dergisi	Aylık Çıkarılırdı.
Manisa	Gediz Dergisi	Aylık Çıkarılırdı.
Mersin	İçel Dergisi	Aylık Çıkarılırdı.
Merzifon	Tezan Dergisi	Aylık Çıkarılırdı.
Milas	Yeni Milas Dergisi	Aylık Çıkarılırdı.
Muğla	Muğla Dergisi	Aylık Çıkarılırdı.
Niğde	Akpınar Dergisi	Aylık Çıkarılırdı.
Niksar	Ülker Dergisi	Aylık Çıkarılırdı.
Trabzon	İnan Dergisi	Aylık Çıkarılırdı.

Samsun	19 Mayıs Dergisi	Aylık Çıkarılırdı.
Sinop	Dıranaz Dergisi	Aylık Çıkarılırdı.

(BCA 490.1.0.0/4.19.30).

Halkevlerinde, zamanla çeşitli gazete ve dergiler basılmaya başlanmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği de bu dergi ve gazetelerin hem bütün vatandaşlara ulaşabilmesi hem de Halkevlerinin bu dergi ve gazeteleri birbirlerine göndermeleri için bir talimat yayınlamıştır ve bu talimat doğrultusunda yayınlanan bu gazete ve dergiler ülkenin her bir köşesine ulaşılmıştır(BCA 490.1.0.0/3.15.36). Mustafa Kemal Atatürk; Cumhuriyet Halk Partisinin 27. Kurultayında, vatandaşlar için yapılmış olan yenilik ve devrimlerin, yeni kurulmuş olan Türkiye Devletinin kurtuluş mücadelesini anlatmış olduğu Nutuk adlı anı kitabının bütün ülkede okutulması için açılmış olan bütün Halkevlerine gönderilmesi talimatını vermiştir(BCA. 490.0.0/3.15.9).

2.11.Halkevlerinin Kapatılma Nedenleri

1923 yılında Cumhuriyet'in ilanı ile Cumhuriyet Halk Partisi iktidara gelmiştir. İktidara geldiği 1923 yılından 1950 yılına kadar tam 27 yıl tek başına iktidarda kalmıştır. İktidarda kaldığı yıllarda Cumhuriyet Halk Partisi, yönetimini sürdürmek amacıyla çok sistemli bir yönetim teşkilatı kurmuş ve devletin bütün kademelerine bürokrat ve aydın kişileri getirmiştir. II. Dünya Savaşının sonlarına doğru bütün dünyada demokrasi rüzgârları esmeye başlamıştır. Bu demokrasi hareketleri Türkiye Cumhuriyet'inde de etkili olmuştur. Demokrasiye geçiş aşaması ile ülkede, Atatürk'e ve inkılaplarına karşı olumsuz sesler yükselmeye başlamıştır. Bunun yanında çok partili hayata geçiş ile değişik düşüncelere sahip kesimler parti veya dernek kurarak örgütlenmişlerdir.

İktidara bir başka siyasi partinin geleceği düşüncesi, halkın önemli bir kesiminin Halkevlerinden uzaklaşmasına yol açmıştır. Özellikle de bazı şehir ve ilçelerde belediye yönetiminin başka partilerin eline geçmesi ile Halkevlerine yapılan maddi para yardımları kesilmiştir. Ortaya çıkan bu maddi sıkıntılar bu kültür kuruluşlarını derinden sarsmıştır. Ülkede oluşturulan bu yeni hava içinde bazı aydın ve eşraf kesimler de Halkevlerinden desteğini çekmişlerdir. Halkevlerine yapılan maddi yardımların kesilmesi ile dergiler

çıkarılamamış, köy gezileri yapılamamış ve diğer sosyal yardım ile kültür çalışmaları aksamış ve yürütülememiştir(Çeçen,1990,s.233-235).

Cumhuriyet Halk Partisi, ortaya çıkan bu olumsuzluklar nedeniyle Halkevlerinin yapısında ve işleyişinde birtakım değişiklikler yapmak zorunda kalmıştır. Özellikle de dönemin muhalefet partisi tarafından yapılan eleştiriler, devlet bütçesinden Halkevlerine ayrılan ödenek üzerine yoğunlaşınca Halkevleri kendi kendine yetecek kurumlar haline gelmişlerdir.

Bu faaliyetler doğrultusunda 27 Kasım 1946 günü ve 2896 sayılı genelge ile Halkevleri salonlarının Halkevi çalışmalarına engel olmaması şartı ile belirli süreler içinde kiraya verilebileceği; ayrıca salonlarda dama, masa tenisi, briç ve salon jimnastikleri yapabilecekleri ve hatta yörenin şartlarına göre bira dahi içilmesine müsaade edilebileceği belirtilmiştir. Halkevleri bünyelerinde açılmış olan şubelerde düzenlenen gösteriler, balolar, geziler, konserler, spor faaliyetleri, film gösterileri ve daha sayamadığımız bir sürü aktivite gibi etkinlikler de gelir kaynakları arasında yer almıştır. Bunlarla birlikte Halkevleri bünyesinde kurulmuş olan Halk Dershaneleri ve Kurslar şubesinde Türkçe okuma-yazma kursları ile diğer kurslara katılan yoksul vatandaşlardan hiçbir şekilde ücret alınmamıştır(Toksoy,2007,s.109).

Halkevleri kurulurken kendisini yönetecek bir genel merkez oluşturulmamış, parti merkezinde oluşturulan Halkevleri bürosu aracılığı ile ülke düzeyinde yayılan Halkevlerinin sosyal ve kültürel çalışmaları yürütülmüştür. Halkevleri; partiye bağlı yan kuruluşlar olarak düşünüldüğü için bağımsız bir tüzel kişilik verilmemiş, bundan dolayı da bağımsız bir genel merkeze sahip olamamışlardır. Halkevleri kuruldukları zaman doğruymuş gibi gözüken bu statü, sonraki dönemlerde Halkevlerinin kapatılma gerekçesini oluşturmuş ve böylesine yaygın bir kültür kurumu yok edilmiştir(Çeçen,1990,s.122).

Cumhuriyet Halk Partisi, 14 Mayıs 1950 seçimlerinde seçimleri kaybetmiş, Demokrat Parti seçimleri kazanarak iktidara gelebilmiştir. Demokrat Parti'nin iktidara gelmesi ile Halkevleri tartışması şiddetlenerek gündemdeki yerini korumuştur. Cumhuriyet Halk Partisi, Halkevlerini savunan konuşmalar yapmış, hatta parti ayrımı yapmaksızın Halkevlerinin tüm gençlere ve halka açık olduğunu vurgulamıştır. Fakat bunların hiçbirisi olayı herhangi bir sonuca bağlamamış ve Halkevlerinin kapanması yönünde önerge verilmiştir. Geriye dönüp bakıldığında dönemin Başbakanı olan Adnan

Menderes'in de eskiden Halkevinde çalışıldığı görülmüştür. Adnan Menderes, uzun yıllar boyunca Aydın Halkevi Başkanlığını yürütmüş ve o dönemde bu kurumları övmüştür. 8 Ağustos 1951 tarihinde kabul edilen 5830 sayılı yasa ile Halkevleri kapatılmıştır. Toplam üye sayısı 468 olan Mecliste 340 evet oyu ile kabul edilen yasa 11 Ağustos 1951 tarihli Resmî Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir(Aktaş-Özdemir,2011,s.260).

Halkevlerinin kapanmasından sonra mal varlıklarına dâhil olan binaların bir kısmı yeniden açılmış olan Türk Ocaklarına verilmiş, bir kısmı da devlet hazinesine devredilmiştir. Kütüphane, arşiv, fotoğraf vb. malzemelerin korunması için herhangi bir önlem alınmamış ve bünyesinde barındırdığı kültürel mirasın yok olup gitmesi büyük bir kayıp olmuştur.

2.12.Halkevlerinin Türk Toplum Hayatına Katkıları

Halkevleri; Cumhuriyet döneminde yapılan inkılap hareketlerini vatandaşlar arasında yayma, ulusal kültürü oluşturma ve bu kültürü yaygınlaştırma düşüncesinin uygulandığı eğitim kurumlarından olmuşlardır. Halkevleri geleneklerden kopmamış, sadece değişmeyi bilinçli bir işlem haline getirip toplumu çağdaş medeniyetlere ulaştırmayı hedeflemiş ve bunu çoğu alanda yaptığı çeşitli aktiviteler ile başarmıştır. Halkevlerinin olmadığı veya yetmediği yerlerde Halkodaları kurulmuştur. Halkodaları, Halkevleri faaliyetlerinin yetişmediği yerlerde veya bölgelerde devreye girmiş bir sosyal ve kültürel eğitim kurumu olmuştur. Halkevleri, vatandaşın her alanda çağdaşlaşabilmesi için bünyesinde çeşitli alanlarda şubeler açmıştır. Özellikle de okuma-yazma sorunu yaşayan kırsal kesimlerdeki vatandaşlar için bu şubeler çok yararlı olmuştur. O dönemlerde kurulan bu şubeler, ülkenin eğitim alanında geri kalmaması yönünde önemli katkılar sağlamıştır.

Halkevleri, yaptıkları çalışmalar ve faaliyetler ile Türk vatandaşının sosyal hayatında büyük bir kültürel değişiklik meydana getirmiştir. Halkevleri çalışmaları ile 'Batı Düşüncesi' getirilmiş ve insanların günlük yaşamları da buna göre şekillendirilmiştir. O zamana kadar her şeyi 'Dinsel' kategoriye sokan insanların artık 'Batı Düşüncesi' ile bilimsel nitelikteki faaliyetlere yönelmeleri büyük bir dönüşümü meydana getirmiştir. Bununla birlikte Halkevleri Osmanlı terbiye sisteminde susan, sormayan, sorgulamayan ve doğulu bir toplum karakterini gösteren bir şekilde yetişmiş

bir düşünce sistemi içinde yoğrulmuş bireyleri düşünen, eleştiren, soran, sorgulayan ve en önemlisi konuşan bireyler haline getiren önemli halk eğitim kurumları olmuşlardır (Bayraktar,1999,s.154-155).

Halkevlerinde toplanan insanlar, devlet meselelerini rahatça sohbet ortamında konuşabilmişlerdir. 1932 Halkevi Talimatnamesine göre Halkevleri sadece gençler için değil, okuma yaşını geçmiş her yaştan vatandaşın katılabileceği birer mekân olarak tasarlanmışlardır. Bundan dolayı kısa bir süre içinde Halkevleri, geniş halk kitlelerine hitap etmeye başlamıştır. Zira 1937 yıllarında Halkevi hizmetlerinden yararlanan vatandaşların sayısı 7.000.000’u geçmiştir(Atsız,2019,s.35).

Neticede Halkevlerine bakıldığı zaman bazen Cumhuriyet Halk Partisi’nin bir yan kolu olduğu için sert bir şekilde eleştirildiği, bazen de yaptıkları çalışmalar ile en yüksek mertebeye çıkarıldıkları görülmektedir. Burada önemli olan Halkevlerinin yaptıkları faaliyetlerin Türk toplumuna katkılarıdır. Bu kapsamda genel olarak bakıldığında Halkevleri; insanlar arasında toplum olma bilincini ortaya çıkarmıştır. Dil Bayramı ve soyadı verme günleri düzenleyerek inkılapların kökleşip vatandaşlar arasında yayılmasını sağlamıştır. Vatandaşa hem kendi dillerini hem de batı dillerini tanıttıkları gibi açmış oldukları okuma odaları ile de okuma-yazma oranını arttırmışlardır. Sağlık alanında verdikleri bilgileri broşür, kitap ve dergi paylaşımı yaparak vatandaşların bilinçlenmesini sağlamışlardır. Köylerde bulunan çiftçilere günlük yaşama dair bilgiler vermişlerdir. Kadınlara ayrı bir önem verilerek toplumun bir parçası oldukları benimsetilmiş ve onları iş hayatına katarak aile bütçesine destek vermelerine vesile olmuşlardır. Ayrıca Halkevi çalışanları dil, tarih, folklor gibi alanlarda da araştırmalar yaparak vatandaşların güzel sanatlar alanında batılı ve millî unsurları ortaya çıkarmasında büyük rol oynamışlardır. Kurulduğu 1932 yılından 1951 yılına kadar Halkevleri; sosyal hayatın hemen hemen her alanında, Türkiye’nin her bölgesinde ve her yöresinde yaptığı faaliyetler ile ciddi işlere imza atmıştır. Hatta o dönemin kültürel faaliyetleri, bugünkü kültürel ve sosyal yapının bir temeli niteliğinde olmuştur(Özdemir,2011,s.261).

ÜÇÜNCÜBÖLÜM

3.1.CUMHURİYET DÖNEMİNDE BİNGÖL (1923-1936)

3.1.1.Bingöl Adının Anlamı

Bingöl adı, günümüze kadar bir dağ ve bir yerleşmenin adı olarak kullanılmıştır. Bingöl (Çapakçur)'ün ne zaman ve kimler tarafından kurulduğunu kesin olarak bilmek mümkün olmasa da Bingöl adı hakkında bazı mitolojik ve ilmî tanımlar yapılmıştır(Soylu, 2003,s.27).

Bu açıklamalar doğrultusunda Bingöl adı hakkında önemli bazı rivayetler bulunmaktadır. Orta Çağ İslam kaynaklarında “CebelüCur“, halk dilinde “Çevlik ve Çolig“, efsanelerde “Bingöl” ile İslam kaynaklarında ilk defa “CebelüCur” şeklinde geçen ve çeşitli kaynaklar da üzerinde durulan “Çapakçur” adıdır. Eski Çağ’da Abus (Abas) Mons adı ile Aras Nehri’nin doğduğu yer olarak bilinen Bingöl’e, eski Ermeni coğrafyasında “Srmonç” adı veriliyordu. Günümüzde Bingöl olarak bilinen yerleşim yeri, tarih boyunca farklı isimler ile anılmıştır. Yöre sırası ile Minkköl, Cebel-i Cur, Çapakçur, Sirmanç, Çevlik/Çolik ve son olarak Bingöl adını almıştır. Bingöl’ün Orta Çağ’dan itibaren kullanılan isminin Çapakçur ya da Çabakçur olduğunu bilmekteyiz. Ancak Çabakçur’un aslının “Cebel-cu” olduğu bilinmektedir. Bu kelimenin zamanla Çapakçur şeklinde telaffuz edildiği tahmin edilmektedir. Çapakçur’un akan “temiz su” anlamına geldiği söylenmektedir(Yıldız,2014,s.27).

Fırat Nehri’nin Murat Kolu üzerine hâkim bir konumda kurulmuş olan Bingöl ili adına ilişkin farklı efsaneler bulunmaktadır. Tarih boyunca farklı medeniyetlerin hâkimiyeti altında bulunan bu ova için “Çevlik” “Çolig” denilmiştir. “Çevlik” Anadolu halk ağzında, yörenin konuşma dilinde, dere kenarında bulunan bağlık, bahçelik yer; sulak olan yer anlamına gelirdi. Gerçekten de eski yerleşim alanı olan “Çevlik” Çapakçur suyunun kenarın da bağlık, bahçelik ve yeşil bir ova da kurulmuş olup ismi ile uyumlu bir yerdir. “Çevlik” kelimesi halk dilinde hala “Çolig” olarak varlığını korumaktadır. Bugün bile birçok kişi Bingöl isminin yanında “Çolig” ismini de kullanmaktadır. Özellikle kırsal kesimlerde il merkezi bu isim ile bilinirdi(Tiryaki,2008,s.4).

Çapakçur kelimesinin tam anlamı bilinmemekle beraber farklı kültürlerde ve farklı yörelerde çeşitli anlamları vardı. Örnek vermek gerekirse “Çapak” ve “Çur” kelimeleri, eğer bu iki kelime birleşik bir isim ise, “Çapak” Orta Asya’da “Ufak bir göl balığı”nın adı, “Çor“ ise Uygur Türkçesinde “rütbe” demektir. Eğer “Çure” kelimesinin

aslı “Çor” ise o halde eski Türkçede “saldırgan bitki” anlamına gelmektedir. Yörükler “Çor ” kelimesini “sakat, çürük” anlamlarında kullanmışlardır(Akbulut,1995,s.3).

Bingöl ismi; eski Ermeni, Arap, Fars ve Türk kaynaklarında “Çapakçur” olarak geçmektedir. Türklerde “Çabak- Çopak” bir Türk boyunun adıdır. Anadolu’nun muhtelif yerlerinde bu adla anılan yerleşim yerleri bulunmaktaydı. Çin kaynakların da “Ch-u”, Uygurlar da ise hükümdar isimlerinin sonunda kullanılırdı. Derleme sözlüğünde “Çur”kapıp-kaçma, açık sarı renkli olarak geçmektedir(Yıldız,2014, s.28).

Türkiye’nin Doğusunda Erzurum-Muş arasında bulunan birçok dağ kütlesinden oluşan, bu dağ kütlelerinin zirvesinde bulunan birçok gölü taşıyan dağlara binaen en büyük dağ kütlesine nispeten “Bingöl” adı verildiği de belirtilmektedir (Darkot,1979,s.627).

Bingöl adı, aynı zaman da Doğu Anadolu dağ zincirinin de ismidir. Asya’daki söylenişi “Ming-köl”dür. Türkler aynı yöre de ortaya çıkan sulara “Min-Bulak” “Bin-Bulak” demektelerdi ki, “Bulak”ın anlamı kaynaktır. Bingöl adı ile ilgili bir rivayete göre bu yörede savaşmış iki ordudan birinde su sıkıntısı olur. Ordudan bir kol, dağlara su aramaya çıkar. Bundan sonraki seferde su sıkıntısı için dağlara tırmanan diğer kolun başındaki komutan, çıktığı tepe de çok fazla göl görünce “Burası bir değil, bin göl!” diyerek hayretini ifade eder ki böylece o savaşın yapıldığı bölgedeki şehrin adı ”Bingöl” olarak söylenile gelmiştir. Başka bir rivayete göre de bu yörede bir avcı, bir kuş keser ve göle atar ama kuş birden canlanıp havalanır ve göl, birden bir sürü göl olur. Avcı, kuşu attığı gölün ab-ı Hayat gölü olduğunu anlar ve o gölü aramaya başlar ama hangisi olduğunu bir türlü bulamaz. Bunun üzerine bu göllere Bingöl adı verilmiştir. Bingöl ismi ile ilgili bu şekilde sayabileceğimiz bir sürü rivayet vardır. Bingöl dağlarının yamaçlar kısmının yüksek bölümlerine düşen bol yağışlar, çevresi için su deposu konumundadır. Yüksek dağın zirvesindeki buzul vadilerinin içinde genel olarak yükseklerde görülen bol yağışlar sonucunda oluşan göller, dağa bugünkü adının kaynağı olmuştur. Ermeni efsanelerine göre Kitab-ı Mukaddes’te sözü edilen cennetin bulunduğu yer de bu dağdır. Buradaki cennetten, cennet kaynaklı Ab-ı Hayat anlaşılmaktadır. Tevrat ve İncil’e göre Bingöl, temiz su ya da Cennet Suyu anlamındadır(Yıldız,2014,s.29-30).

3.1.2.Bingöl’ün Tarihçesi

Doğu Anadolu Bölgesinin Yukarı Fırat Bölümün de yer alan Bingöl; doğusunda Muş, kuzeyinde Erzincan ve Erzurum, batısında Tunceli ve Elâzığ, güneyinde Diyarbakır

illeri ile çevrilidir. Bingöl çevresi tarih boyunca Hurri, Hitit, Asur, Med, Pers, Makedon, Bizans, Sasani, Artuklu, Eyyûbi, Harzemşah, Timur, Selçuklu, Karakoyunlu, Akkoyunlu ve Safevî gibi devlerin hâkimiyetlerinde kalmıştır. Bingöl ve çevresi, 1515 yılından itibaren Osmanlı hâkimiyetine girmiştir. Bingöl, 1844 yılında Çevlik ismi ile nahiye merkezi olmuş ve Elazığ'ın şu anki ilçesi olan Palu'ya bağlanmıştır. 1848 yılında Çapakçur ve Genç Diyarbakır sancağına, Kiğı ise Erzurum sancağına bağlı birer kaza olmuşlardır. 1872 yılında ilçe merkezi olan Çapakçur ismini almıştır. 19. yüzyılın ikinci yarısında, eyaletlerin kaldırılmasından sonra Çapakçur Bitlis vilayetinin Genç sancağı içinde yer alan ve aynı adı taşıyan kazanın merkezi olmuştur. 1924 yılında sancaklar vilayet haline getirilirken Genç sancağı da vilayet olmuş ve Çapakçur bir kaza merkezi olarak buraya bağlanmıştır. 1927 yılında ise Genç vilayeti lağvedilmiş, Çapakçur Elazığ'a bağlı bir kaza merkezi olmuş ve 1929 yılında yeni kurulan Muş iline bağlanmıştır. Bingöl ilinin tarihi, komşu illerin tarihleri araştırılırken öğrenilmiştir. Van, Bitlis, Ahlat, Diyarbakır, Erzurum, Erzincan ve Tunceli illeri eski dönemlerde bir beyliğe veya bir hükümdara baş şehir olmuşlardır. Tarihçi Herodot yazmış olduğu bir eserinde Anadolu'yu bazı bölgelere ayırmış ve her bir bölgeye kendince birer isim vermiştir. Diyarbakır, Muş ve Bingöl illerini içine alan bölgeye de “Komojen” ismini vermiştir. Çapakçur, 1936 yılında 2.885 Sayılı Kanun'un 5. Maddesine göre vilayet olmuştur. Cumhuriyet döneminde yani 1936 tarihinde il halini almıştır. 1945 yılına kadar Bingöl ili merkezine Çapakar denirken 1945 yılından itibaren il merkezi, ilin adını alarak Bingöl olmuştur. İle adını veren kazaya 1938 yılında “Karlıova” adı verilmiştir(Bağış-Gültekin,1967,s.41).

Tarihsel süreç içerisinde şehirlerin gelişimi üzerinde rol oynayan pek çok faktör olmuştur. Bu faktörler de kendi içinde oluşturdıkları etki bakımından farklılık göstermektedir. Bununla birlikte yerleşim birimlerinin gelişiminde fiziki şartlar olarak bilinen iklim, yer şekilleri, bitki örtüsü ve su kaynakları gibi unsurlar ile beşerî olarak da bilinen diğer unsurlarda tarım, sanayi, ticaret ve turizm gibi faktörler oldukça belirleyici etken olmuştur(Kümür,2014,s.46).

3.1.3.Bingöl'ün Sosyal ve Kültürel Yapısı

Cumhuriyet Halk Partisi Elâzığ Bölge Müfettişi ve Antalya Milletvekili Münir Soykan'ın 13 Ağustos 1941 tarihinde Bingöl Halkodasına düzenlediği teftiş raporuna göre; 1941 yılında, Bingöl il merkezi olan Çapakçur, Elâzığ'ın Kuzeydoğusunda ve Palu

üzerinden 158 km. mesafede yer almaktaydı. Bu tarihte Çapakçur'da 450 hane bulunmaktaydı. Rakımı 1250 metre ve nüfusu 1320 idi. olan Nüfusun 474'ünü kadın vatandaşlar oluşturunurken 646'sını da erkek vatandaşlar oluşturunurdu. Vali evinden ve inşaatına yeni başlanan bir otelden başka iyi bina yoktu. Kasabada erkek nüfusunun hepsi, kadın nüfusunun da yarısı Türkçe bilip konuşabiliyordu. Yörede okur-yazar nüfus azdı. Halkevlerine ihtiyaç çoktu. Özellikle de dil konusunda kursların açılması pek rağbet görmüştür. İl merkezinde beş sınıflı bir ilkokul bulunmaktaydı. Okulun 70 kız talebesi ve 110 erkek talebesi vardı. Yöre halkı çocuklarının eğitim alma taraftarıydı. İl merkezine bağlı beş köyde ilkokul vardı. Bu okullarda 56 kız talebe ile 132 erkek talebe öğrenim görmekte idi(Sertel,2016,s.84-85). Yörede okula giden kadın sayısı azdı. Gerek kadınların ev işi yapmaları gerekse gelenek-göreneklerden kaynaklı kız öğrencilerinin okula gitmesi pek hoş karşılanmazdı. O dönemde devam eden bu cahilce zihniyet günümüzde hala devam etmektedir. Bu durum yalnız Bingöl ili için değil bütün bölgede ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin ücra kesimlerinde de vardır. Doğu tarafında, özellikle de ücra kesimlerde hala okuma-yazma bilmeyen insanlar vardır.

3.1.4.Bingöl'ün Ekonomik Yapısı

Yörenin ekonomik faaliyetleri, Hititlerin bu yöredeki hâkimiyetine kadar uzanmaktadır. Hititler, toprağı işlemeyi biliyorlardı. Bu dönemde halk, toprakla ilgilenip tarımla geçimlerini sağlamıştı. Pers, Selevkos ve Makedonya gibi uygarlıkların hâkimiyetleri zamanında Bingöl topraklarında geçim kaynağı hayvancılıktı. Romalılar döneminde, Romalılar ile Sasaniler arasında el değıştiren Bingöl yöresinde, sınırlı tarımın yanında hayvan da besleniliyordu. Bizans İmparatorluğu döneminde yörenin geçim kaynağı ticaret olmuştur. Arap-Bizans arasında hâkimiyet değışim sahası teşkil eden Bingöl'de Türk hâkimiyetinde hayvancılık ile uğraşılır idi. Özellikle de at yetiştiriciliğı önem taşırdı. Yörede küçük beylikler döneminde de at ve büyükbaş hayvan beslenirdi. Bundan dolayı Bingöl, tarih boyunca çoban ülkesi olma özelliğini Osmanlı İmparatorluğu döneminde de sürdürmüştür. Bu dönemde göçebe aşiretler, Bingöl dağlarında dolaşp yaylak ve otlak alanlarda konaklıyorlardı. Kırsal kesimlerde ise halk, geçimini hayvancılık ile sağlıyordu. Aşiret yapısından dolayı toprak, belirli kişilerin elinde toplanmakta idi. Aşiretler arasındaki rekabetten dolayı hayvancılık ve ilkel tarımdaki üretim, ticaret ve kültürel yaşamın gelişmesi olumsuz yönde etkilenmiştir (Yıldız,2014, s.79-80).

Bingöl ilinin Cumhuriyet dönemindeki ekonomik yapısı ile ilgili olarak 1940'lı yıllardaki durumunu Cumhuriyet Halk Partisi'nin Elâzığ Bölge Müfettişi ve Antalya Milletvekili Münir Soykan'ın bir diğer raporu olan 13 Ağustos 1942 tarihli raporundan öğreniyoruz. Buna göre 1941 yılının yaz ayında Bingöl'de 362.737 baş hayvan olduğu, kış ayında hayvan ölümleri ile bu sayının azalmış olabileceği, 1941 yılının yaz ayında ise yaylalara 72.525 baş hayvan geldiği halde 1942 yılının yaz ayında 31 binden fazla hayvan geldiği belirtilmiştir. Ayrıca hayvancılık bölgesi olan Bingöl'e bir Veteriner Müdürü gönderilmesi gerektiği yazılmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği, Münir Soykan'ın raporu doğrultusunda ziraat bakanlığına bir yazı yazmıştır. Ziraat Bakanı ise 22 Eylül 1942 yılında Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğine bir yazı yazarak Bingöl iline bir Veteriner müdürünün tayin edilerek görevine başladığını belirtmiştir. Münir Soykan'ın verdiği bir diğer bilgi ise 1942 yılında Bingöl'de yetersiz bir hastane ve hastanede çalışan bir operatör olduğudur. Hastanede eczacı yoktur. Palu Hükümet Hekimliğinde kullanılmayan bir mikroskobun Bingöl hastanesine verilmesini genel sekreterlikten rica etmiştir. Sonuç olarak Bingöl ilinin ekonomisi ile ilgili şunu söyleyebiliriz: Bingöl, arazi yapısı itibarı ile hayvancılık yapmaya elverişli bir coğrafi bölgededir. Bingöl ve çevresi, tarih boyunca, çeşitli istilalara uğramış ve çeşitli kavimlere ev sahipliği yapmıştır. Küçükbaş hayvancılık başta olmak üzere büyükbaş hayvancılık da tarih boyu yaylalarda otlatılmıştır. Bingöl'ün Kiğı ilçesinde zengin yeraltı kaynaklarının varlığı da bu bölgeye yatırımların eskiden beri kaçınılmaz olduğunun bir göstergesidir(Sertel,2016,s.85).

3.1.5.Bingöl'ünMimari Yapısı

Geleneksel eski yapılarda kullanılan yapı malzemesinin genellikle o yörenin bulunduğu konumu ile yörede etkili olan iklimin belirleyici rol oynaması nedeniyle yapıların malzemeleri ahşap, kerpiç, taş, tuğla ve briketten ibaretti. Evlerin yapı malzemelerinde kullanılan malzemeler, bölgenin konumu ve iklimi ile ilgili olarak değişim göstermektedir.

Bingöl yöresinde yapılan yapılarda genel olarak kolay ulaşılabilen bir malzeme olan “taş” yaygın olarak kullanılmıştır. Dere yataklarından elde edilmiş olan taş, genellikle evlerin temellerinde ve kat duvarlarında kullanılmıştır. Derzler arasında çamur, harç olarak kullanılmıştır. Geleneksel dokunun oluşumunda önemli yer tutan bu taş duvarlar, aynı zamanda bahçe duvarlarında da tercih edilmiştir. Konutların oluşumunda

iklim ve coğrafyanın etkisinin yanında gelenek, görenek ve yaşam şekli ön planda tutulmuştur(Kürüm Varolgüneş-Özen,2014,s.7).

Bingöl ilinde mimarlık ve şehircilik açısından bir gelişme görülmemektedir. Merkezi Çapakçur (Bingöl) Ovasının Kuzeybatısına, Göynük Suyunun bir koluna egemen olmuş olan düzlükte kurulmuştur. Kurulduğu ilk yerde, şehir gelişemediği için 1955 tarihinde yeni yerleşke kurulmuştur. Hükümet Konağı, resmi kuruluşlar, eğitim kurumları ve iş yerleri yeni yerleşkede bulunmaktadır. Kent merkezinde iki çeşit ev tipi ile karşılaşmaktayız. Yörenin iklim ve bitki örtüsünden dolayı yörenin bir bölümü toprak ve kerpiçten, düz toprak damlı, tek katlı ya da iki katlı eski konutlardır. Bunlar genellikle iki oda, mutfak ve kilerden oluşuyordu. 1971 yılında meydana gelen bir depremden sonra devletçe yaptırılan evler ise tek ya da iki katlı alüminyum-çinko karışımı ve bölgede fazla yağış olduğu için de çatı kaplamalı deprem korunaklı konutlarıdır. Merkezin en ilginç yapısı, çift kubbeli değişik mimari üslubu ile vilayet yapısıdır(Yaman,1982,s.1365).

3.1.6.Bingöl'de Basın ve Yayın

Ülkenin genelinde yaygınlaşan iletişim ve haberleşme Bingöl'de de faaliyet göstermiştir. Bingöl'de kullanılan en yaygın iletişim aracı yerel gazeteler olmuştur. 1936 tarihinde il statüsünü kazanan Bingöl'de, 12 yıl sonra yani 1948 tarihinde ilk gazetesi olan Bingöl Gazetesi vatandaşlar ile buluşmuştur. Bingöl Gazetesinden sonra da 1954 tarihinde Murat Gazetesi yayın hayatına başlamıştır. Onu takiben de Demokrat Bingöl Gazetesi, Sonsöz Gazetesi, Doğu Gazetesi, Özgürlük Gazetesi, İkbal Gazetesi, Hakses Gazetesi ve son olarak da Kiğı'nın Sesi adlı Gazeteler yayın hayatına girmiştir. Şu an günümüzde de Bingöl il merkezi ve Kazalarında da birçok yerel gazete yayın hayatını sürdürmektedir(Ekineker-Çelik, 2019,s.153).

Bingöl'de hem İkbal Gazetesi hem de gazetenin basıldığı matbaası da vardı yani gazeteler il dışında veya başka yerlerde basılmıyordu. İkbal matbaasının dışında, merkezde Bingöl matbaası ve Kiğı Kazasında da Kiğı matbaaları vardı. İkbal gazetesi, birer sayfalık olan ve günlük çıkarılan bir gazete olmuştur. Bingöl gazetesi de Bingöl merkezde Ekrem Temuçin tarafından ve 2 sayfa şeklinde çıkartılıyordu. Kiğı'nın Sesi de Kiğı Kazasında Hüsnü Korkankorkmaz tarafından ve 1 sayfalık olacak şekilde çıkarılıyordu(Bağış-Gültekin,1967, s.88).

3.1.7.Bingöl’de Basılan Gazeteler

Bingöl Halkevinin kendi çıkartmış olduğu ya da basmış olduğu gazete ve dergi bulunmamaktadır. Aşağıda isimleri verilen gazetelerde de Bingöl Halkevinin kapanmasından sonra basılan basın ve yayın organlarıdır.

Bingöl Gazetesi: Hacı Bayram Özpazarbaşı tarafından 1948 tarihinde kurulmuştur. Gazete, günlük gazete olup sadece pazar günleri yayınlanmamıştır. Gazete kısa sürede kapanmasına rağmen 1967 tarihinde Emin Mollaoğlu tarafından tekrar açılmıştır. Gazete, çıkarıldığı ilk yıllardaki gibi yine günlük olarak çıkartılmıştır. Gazete, hâlâ yayın hayatına devam etmektedir.

Murat Gazetesi: M. Sıddık Aydar tarafından 15 Kasım 1954 tarihinde kurulmuştur. Pazar günleri hariç, günlük olarak çıkarılan bir gazeteydi.

Demokrat Bingöl Gazetesi: Murat Gazetesinin kurucusu olan M. Sıddık Aydar tarafından, Murat Gazetesinden 3 yıl sonra yani 1957 tarihinde kurulmuştur. Gazete, 27 Mayıs 1960 darbesinden sonrasına kadar yayın hayatına devam etmiştir. Gazetenin kurucusu olan Aydar, 1961 tarihinde milletvekili olunca Demokrat Bingöl Gazetesinin yayın hayatı da son bulmuştur.

Sonsöz Gazetesi: Burhanettin Bilgin tarafından, yayın tarihi tam belli olmamakla beraber 1950’li yıllarda yayın hayatına başlamıştır. 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi sonrasında kurulan ilk gazetedir.

Özgürlük Gazetesi: 1961 tarihinde Hikmet Sağır tarafından çıkarılmıştır. Yayın hayatı pek uzun olmayıp kısa sürede kapanmıştır.

Doğu Gazetesi: 1961 tarihinde Alican ve Bülent Aydar tarafından kurulan gazete Bingöl’ün en eski gazetelerinden bir tanesidir.

İkbal Gazetesi: 1962 tarihinde Mehmet Aydar tarafından kurulup yayın hayatına başlamıştır. Pazar günleri hariç, her gün halkla buluşan bir gazete olmuştur.

Haksız Gazetesi: 1971 tarihinde Hikmet Yurtsever tarafından kurulmuştur. Bir süre yayın hayatını sürdüren gazete maddi imkânsızlıklardan dolayı kapanacaktı ancak kapanmaması için Bingöl Gazetesi ile ortak çalışmayı kabul ederek bu şekilde yayın hayatını devam ettirmiştir(Keleş-Tokuş,2018, s.95-100).

3.2.BİNGÖLLÜ YAZARLAR, SANATÇILAR VE ESERLERİ (1930 Yılına Kadar Olanlar)

Hacı Hafız Ziya Bey: 1855- 1926 yıllarında yaşamıştır. Eğitim hayatını Erzurum ilinde tamamlamıştır. Eğitimini tamamladıktan sonra farklı şehirlerde ve farklı alanlarda memuriyetleri olmuştur. Ölümünden önce Erzurum Milletvekilliği yapmıştır. 1926 yılında İstanbul’da vefat etmiştir. Meskûkâtı İslamiye adlı bir eseri vardır.

Behçet Akbulut: 1879 yılında Bingöl’ün Kiğı ilçesinde doğmuştur. Amcası ile gittiği Ağrı’da eğitim görmüştür. Belirli bir zaman hafızlık yapmıştır. Daha sonra Erzurum, Artvin, Ağrı, Bingöl gibi çeşitli şehirlerde ve farklı alanlarda iş tecrübeleri olmuştur.

Mithat Turanlı: 1887 yılında Bingöl’ün Kiğı ilçesinde doğmuştur. Eğitimini Konya’da tamamlamış ve Manisa, Konya, Kiğı, Erzurum gibi illerde farklı alanlarda farklı çalışma hayatı sürdürmüştür. Çeşitli gazetelerde dergi ve kitap yayımlamıştır.

Sait Bey: Erzurum Kongresi toplanınca kongreye Kiğı ilçesinden temsilci olarak katılmıştır. İstanbul’da yayınlanan dönemin Cumhuriyet Gazetesi Sait Bey için “*Temran harabelerinde yakası yırtık bir edip*” diyerek Sait Bey’i övmüştür.

Şakir Pilten: Bingöl’ün Kiğı ilçesinde 1889 yılında doğmuştur. Gençlik ve eğitim yılları Kiğı’da geçmiştir. Bir süre hapis hayatı olmuştur. Farklı mesleklerde çalışmıştır. İstanbul’da yayınlanan dönemin Vatan Gazetesinde çeşitli makaleleri yayınlanmıştır.

Süleyman Necati Güneri: 1891 yılında Bingöl’ün Kiğı ilçesinde doğmuştur. Eğitim hayatının ilk dönemlerini Kiğı’da, geri kalanını da Konya’da sürdürmüştür. Konya’da iken bir dönem Türk Sözü Gazetesinin yazarlığını yapmıştır. Daha sonra Erzurum’da Albayrak Gazetesini yayımlamıştır. Birinci Dünya Savaşında Erzurum Halkını direniş için örgütlemiştir. Erzurum Kongresinin toplanmasında yardımcı olmuştur. Bu davranışları ile halkın takdirini kazanarak Erzurum Milletvekili seçilmiştir.

Şakir Atik:1898 yılında Bingöl’ün Kiğı ilçesinde doğmuş, Edirne ile İstanbul’da eğitimini tamamlamıştır. Birinci Dünya Savaşında Filistin Cephesinde, Tunceli ile Şeyh Sait İsyanlarında bulunmuştur. Bunların dışında farklı alanlarda memuriyet hayatı olmuştur. 1966 yılında vefat etmiştir.

Sabri Topçuoğlu: 1899 yılında Bingöl’ün Kiğı ilçesinde doğmuştur. Eğitim hayatını da Kiğı’da tamamlamıştır. Ruslar ile yapılan savaşlarda bulunmuş daha sonra Batum, Filistin ve Adana Cephelelerinde savaşmıştır. Filistin Cephesinde, İngilizler

tarafından bir süre esir alınmıştır. İstanbul'da bir gazete çıkarmış ve bu gazetede, Bingöl'de yaşayan vatandaşlarını savunmuştur. 1984 yılında İstanbul'da vefat etmiştir.

Mustafa Nuri Okçuoğlu: Bingöl ilinin Kiğı ilçesinin Okçıyan Köyünde doğmuştur. Bingöl, Ağrı, Elâzığ, Bitlis, İstanbul, Gaziantep ve Ankara gibi farklı illerde ve farklı görevlerde bulunmuştur. Ankara'da yayınlanan Ulus Gazetesinde makaleler yazmıştır.

Necip Togar: 1892 yılında Bingöl'ün Kiğı ilçesinde doğmuştur. Kiğı ve Konya'da eğitimini tamamlayıp Kurtuluş Savaşı yıllarında halkı bilinçlendirmek için Konya'da yayınlanan Osmanlı Gazetesinde yazılar yazmıştır.

Cevdet Akbulut: 1905 yılında Bingöl'ün Kiğı ilçesinde doğmuştur. Öğretmen olan Akbulut, bir süre sonra farklı meslekler ile ilgilenmiştir. Farklı alanlarda yazılar yazmıştır. Özellikle de fıkra ile makale alanlarında yazılar yazmıştır. Bingöl'de İkbâl Gazetesini devralarak yazarlığa başlamıştır. 1962 yılında Hür Vatan Gazetesinde de görev yapmıştır.

Sadık Yiğitbaş: 1915 yılında Bingöl'ün Kiğı ilçesinde doğmuştur. Eğitiminin ilk yıllarını Manisa'da, geri kalanını da İstanbul'da sürdürmüştür. Muş, Ağrı, Bingöl Afyon, İstanbul ve Kiğı'da farklı mesleklerde görevler yapmıştır. İstanbul'da vefat etmiştir. Kiğı, Musiki ile Tedavi, Dil, Din, Musiki ve Dış Tababeti adında eserler yazmıştır.

Mehmet Sıddık Aydar: Bingöl'de doğmuştur. Bingöl'de yayınlanan Murat Gazetesinde birçok makalesi yayınlanmıştır. Öğretmenlik, milli eğitim müdürlüğü ve milletvekilliği gibi görevlerde bulunmuştur. Çok genç yaşta vefat etmiştir.

Hayri Güngör: Bingöl'de doğan Güngör'ün Kiğı, Bingöl ve Ankara gibi illerde farklı alanlarda memuriyet hayatı olmuştur. İstanbul'da yayınlanan Akşam ve Kiğı'da da yayınlanan Kiğı Gazetelerinde çeşitli alanlarda ve çeşitli makaleleri yayımlanmıştır. 1982 yılında Ankara'da vefat etmiştir (Akbulut, 1995, s.306-318). Yazarların hemen hemen hepsi Bingöl'ün Kiğı ilçesinde doğmuştur. Bazıları milli direnişe katılmış ve çoğunluğu iyi bir eğitim görmüştür.

3.3.CUMHURİYET'İN İLANINDAN SONRA TBMM'DE GÖREV YAPAN BİNGÖL'LÜ MİLLETVEKİLLERİ

Cumhuriyet'in ilanından sonra her ilde olduğu gibi Bingöl'de de Türkiye Büyük Millet Meclisinde görev yapan milletvekilleri olmuştur.

Ali Vasıf (Telli), Celal Bey, Dr. Ali Haydar Bey, Fikri Faik (Güngören), Hamdi (Yılmaz) ve Şeyh Fikri (Ergun) Efendi'dir(Selvi-Cırık,2020, s.103).

3.4.CUMHURİYET DÖNEMİNDE BİNGÖL VE ŞEYH SAİT İSYANI

Cumhuriyet'in ilan edildiği yıllarda Bingöl ve çevresinde yaşanan en önemli siyasi gelişme, Şeyh Sait liderliğinde gerçekleştirilen ayaklanma olmuştur. Ayaklanma, ülkenin Doğu ve Güneydoğu Bölgelerinde yayılma alanı bulmuştur. İsyani; Cumhuriyet Tarihinde dinî ve siyasi anlamda çıkan ilk isyan olma özelliğine sahiptir. İsyanın çıkış yeri günümüz Diyarbakır'ın Lice ilçesinin Piran köyüdür.

İsyanın çıkış nedenine dair çeşitli hadiseler vardır. Ömer Tokuş ve Nevzat Keleş'in yazmış oldukları makalede hadise şöyle geçmektedir: “O dönemde suç işleyenler kolluk kuvvetleri tarafından yakalanmamak için dağa çıkarlar. Firari, kaçak ve mahkûm gibi isimler ile nitelendirirlerdi. Şeyh Sait, Diyarbakır'a kardeşinin yanına gider. Bu Kolluk kuvvetlerinden saklanan firariler Şeyh Sait'in kardeşinin olduğu köye sığınır ve köylüler tarafından korunurlar. Köyde bir gün düğün olur. Düğünün olduğu sırada Jandarma birlikleri haber alır ve firarileri almak için gelir. Şeyh Sait, bunları teslim etmez. Jandarma kuvvetleri ile aralarında arbede yaşanır. Olay bu şekilde patlak verir ve kısa sürede bütün ülkede duyurulur. Dönemin Hükümet Başkanı Ali Fethi Bey, hadiseyi Meclis Kürsüsünde açıklar ve hadisenin sadece yerel bir durumdan ibaret olduğunu söyler. Bu konuşma, Meclis Kürsüsünde tartışmaya mahal vermiştir. Hemen akabinde 3 Mart 1925 yılında İsmet Paşa Hükümeti kurulmuştur”(Keleş-Tokuş, 2018, s.65).

Şeyh Sait İsyani 13 Şubat 1925 yılında başlamıştır. Yaklaşık 350 kişilik olan isyancı grubu Diyarbakır'dan Bingöl'e doğru yola çıkmışlardır. Bingöl'ün Genç İlçesinin dağlarına bir yere konaklanırlar. Yörenin Aşiret Reisleri ile iş birliği yapmışlardır. İşe ilk olarak civardaki telgraf hatlarını koparmakla başlarlar. Daha sonra Genç ilçesinin Hükümet Konağını basmışlardır. İlçedeki Ziraat Bankasını ele geçirip bütün kasaları boşaltmışlardır. İsyani kısa sürede bütün yöreyi sarmıştır. Bingöl'de işlerini bitiren isyancılar güneye doğru inmeye başlamışlardır. Sırasıyla Hani, Lice, Palu, Siverek; doğuda da Muş, Varto, Ağrı gibi il ve ilçelerin hepsine yayılmıştır. Hükümet, bu yaşanan olumsuz hadiseye sessiz kalmamıştır. İsyani bastırmak için Kazım Karabekir Paşayı görevlendirmiştir. Kazım Karabekir doğuya gelince bazı aşiret reislerinin yardımları ile isyani püskürtmüştür. Şeyh Sait, kendisine bağlı isyancıların her yerde yenildiğini duyunca İran'a kaçmak için kaçış planları yapmaya başlamıştır. Damadı ile en güvendiği

ve en kuvvetli adamlarından bir tanesi, kendisine teslim olmasını önermişlerdir ancak Şeyh Sait “teslim olmaktansa kaçmayı yeğlerim” demiştir. Akabinde İran’a geçmeden önce yakalanmış ve hükümete teslim edilmiştir(Acar,2019, s. 2942-2943).

4 Mart 1925 yılında Hükümet tarafından Takrir-i Sükûn Kanun’u çıkarılmıştır. Ülkede sıkıyönetim ilan edilmiştir. İsyancıların 26 Mayıs’tan 27 Haziran’a kadar mahkemeleri devam etmiştir. İstiklal Mahkemesinde yargılanmaları sonucunda Şeyh Sait, Şeyh Şerif, Şeyh Abdullah, Şeyh Hasan, Şeyh İbrahim, Fakılı Hasan, Şeyh Ali, Şeyh Şemsettin, Şeyh Celal Efendiler ile Genç Tahrirat Kâtibi Tahir ve Bucak Müdürü Tayyip ile toplam 80 kişinin idamına karar verilmişti. Bu 80 kişinin 47’si idam edilmiş, 2 tanesi de hapse atılmıştır(Akbulut,1995. s.266).

DÖRDÜNCÜBÖLÜM

4.1.BİNGÖL HALKEVİ VE FAALİYETLERİ (1936-1951)

1932 yılında kurulmuş olan Halkevleri, insanların yararına çalışma yürüten eğitim-öğretim ve kültür kurumlarıydı. Bingöl Halkevi de 1936 yılında kurulmuş olup aynı amacı gerçekleştirmek için çalışmıştır.

4.1.1.Bingöl Halkevinin Kuruluş Süreci

Ülke genelinde açılmasına karar verilen Halkevlerinin temeli 19 Şubat 1932 tarihinde atılmıştır. Halkevleri ile ilgili çalışmalar çok önceden başlamış olmasına rağmen resmi açılış tarihi 19 Şubat 1932 tarihinde gerçekleşmiştir. Halkevlerinin kuruluş aşamasında oluşturulan ve 67 maddeden oluşan ilk Halkevleri Talimatnamesine göre uygun yapı ve uygun bütçe bulunduktan sonra Halkevlerinin açılmasına ve tesisin oluşturulmasına Cumhuriyet Halk Partisi Genel Yönetim Kurulu karar veriyordu. Tesisin donatılmasına da Parti İl Yönetim Kurulu karar verecekti. Bir il merkezinde veya bir yörede bir tane Halkevinin açılabilmesi için en az üç kolun oluşması ön koşul olarak öne sürülüyordu. Ayrıca Halkevleri, bütün vatandaşlara açık olmasına rağmen bu kurumlarda yönetici olarak çalışacak olan vatandaşların da Halk Partili veya Devlet memuru olması gerekmektedir(Kümür,2014, s.54).

Cumhuriyet Halk Partisi iktidarda olduğu sürece Cumhuriyet ideolojisini, kurmuş olduğu Halkevleri ve Halkodaları ile bütün ülkeye yaymıştır. Halkın törelerine, gelenek ve göreneklerine aşırı bağlı olmaları, merkezden uzak olmaları gibi unsurlardan dolayı sorunlar yaşamaktaydılar. Bu durumlardan dolayı hükümet üyeleri, Bingöl ilinde de bir Halkevinin kurulmasını şart koşmuştur(Yuca, 2015,s.230).

Bingöl ilinde açılan ilk Halkevi olan Çapakçur Halkevi, 1936 yılının şubat ayında Recep Peker'in Halkevlerinin dördüncü yıldönümü münasebeti ile radyodan yaptığı konuşma ile açılmıştır. Fakat uygun bir bina bulunmadığı için 1 Haziran 1936 yılında faaliyete geçmiştir(Çeçen,2000, s.136).

Bingöl Halkevi, il merkezinde açılan ilk ve tek Halkevi idi. Bundan dolayı Bingöl'de kurulan 3 Halkevi ve 28 Halkodası arasında en önem verilen ve en kapsamlı çalışan kurumdur. Bingöl Halkevi, faaliyetlerini 1938 ve 1951 yılları arasında sürdürmüştür. Bingöl Halkevi 4 şube ile faaliyetlerine başlamış ve önce 7 daha sonra 9 şube ile faaliyetlerini sürdürmüştür. Bingöl Halkevi, kendi imkânları dâhilinde şehre çeşitli katkılarda bulunmuştur. Halkın kültür seviyesini yükseltmiş ve yaşamlarına yeni boyutlar ve yeni ufuklar katmıştır.

Bu küçük ve gayretli kültür yuvası, Bingöl ilinin en önemli ve en aktif kurumlarından biri olmuş ve uzun yıllar insanları irşat vazifesini yerine getirmiştir. Ancak bir siyasi partiye ait olması, politik ve ideolojik hedeflerinin bulunması, halkın tümü tarafından benimsenmesini engellemiştir. Bingöl Halkevi, sosyal ve kültürel faaliyetlerinin yanı sıra bazı resmî törenlere de ev sahipliği yapmıştır. Örnek vermek gerekirse 1941 yılında Bingöl’de devlet, topraksız köylüye toprak dağıtmıştır. Merkez ilçeden 168 hanede 1.377 nüfusa 2.977 dekar toprak dağıtılmıştır. Toprak dağıtılacak köylüler kura ile belirlenmiştir ve tapu dağıtımı Halkevi salonunda yapılmıştır(Sertel,2016, s.85-86).

Ek-1. Bingöl Halkevi ve Bingöl Halkevinin önünde çekilen bir hatıra resmi.

(BCA490.1.0.0/953.691.2).

4.1.2.Bingöl Halkevi Binasının Yapımı, Tamirâtı ve Ödeneği

Halkevleri binaları, Halkevi örneğinde belirtildiği gibi Cumhuriyet Halk Partisi tarafından sağlanmıştır. Dönemin partisi tarafından döşenen Halkevlerinin yapımına il ve ilçelerde partinin katkılarının yanı sıra vatandaşlardan da Halkevlerine hem maddi hem de manevi destek sağlanmıştır. Halkevi binalarının yapımı için parti, çeşitli aktiviteler gerçekleştirmiştir. Bu aktiviteler şunlardır:

1. Dönemin partisi tarafından bir arsa temin edilir ve bu arsada yapılacak yapı için bir proje yarışması düzenlenirdi. Bu yarışma sayesinde il valilikleri, binanın yapımını bir mimara devrederlerdi.

2. O dönemde düşünülen diğer bir durum ise Halkevi binalarının projelerini Bayındırlık Bakanlığının yapması olmuştur. Çorum, Ağrı, Elâzığ, Eskişehir, Erzincan ve Muğla gibi illerde yapılan Halkevleri Bayındır Bakanlığının yapmış olduğu projeler kapsamında yapılmışlardır.

3. Cumhuriyet Halk Partisinin bütçesinin yetişmediği durumlarda ve o illerde şayet eski ve güzel bir şekilde tasarlanmış binalar varsa o binaların Halkevi olarak kullanılmasını öngörmüştür. Mardin, Gaziantep ve Kahramanmaraş gibi iller de bu tip halkevi binalarına örnek olarak gösterilebilir(Yeşilkaya,1999, s.133-136).

Halkevlerinin kurulduğu yerin yöre halkı tarafından ilgi görmesi ve cazip hale gelmesinde binanın işlevselliği önemli bir rol oynamıştır. Diğer bir ifade ile binanın çok amaçlı olması gelişimi destekleyen önemli bir etkidir. İlk dönem Halkevlerinde bina konusu üzerinde önemle durulurken 1938 yılında itibaren mevcut binaları kiralamak veya satın almak şartı ile Halkevlerine tahsis edilme yoluna gidilmiştir. Ayrıca başlangıçta Cumhuriyet Halk Partisi, bina konusu üzerinde oluşturduğu program çerçevesinde durmuştur. Programın tespitinde esas olan ilke; Halkevlerini, mahallî imkânları merkezden besleyerek ihtiyaçlarına uygun binalara sahip kılmaktır. Şehir merkezlerinde yapılacak olan binalar; nüfusu yoğun, kültür ve hareket hacmi geniş kaza merkezlerinde yapılacak binalar; nüfusu az, toplumsal ve ekonomik alanı dar yerlerde yapılacak binalar gibi çeşitli bina tipleri düşünülmüştür. Her bölgenin veya her yörenin özelliklerine göre yapılacak binaların projeleri, genel sekreterlikte bu iş ile uğraşan mimarlara yaptırılmış, planları mimarların gidip binanın yapılacağı yeri incelemesinden sonra hazırlanmıştır(Altan,2012, s.41).

Halkevleri ve Halkodalarının bina yapımı, tamirâtı, arsa temini, kira ve mefruşatı Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği için bu kurumlara harcanan en büyük yekûnu

oluşturmuştur. Halkevi öğreteneğinin 12 ve 13'üncü maddelerine göre bir yerde kurulacak Halkevi binasının yapımı ve döşenmesi işi o bölgedeki Cumhuriyet Halk Partisi yönetim kurulunun göreviydi. Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin Halkevleri inşası konusunda uygulaması şu şekildeydi: Genel Sekreterlik, üzerinde Halkevi binası yapılması kararlaştırılan arazinin onaylanmış şehir planına göre mevki ve çapının tespit edilmiş olmasını, bu arazinin mümkün mertebe köşe başında olmasını ve alanının ise bin metreden az olmamasını tavsiye ediyordu. Yapılacak binalarda sahneli bir salon, bir okuma odası ve kitap odası, gazino, kapalı jimnastik salonu, müzik çalışma odası, dersane, başkan ve yönetim kurulu odası, büro, komitelerin çalışma odası ve misafirler için bir daire veya bir iki oda bulunmalıydı. Bu bina, ideal bir Halkevi için gerekli olan bina şekliydi. Asgari olarak ise sahneli bir salon, okuma odası, iki veya üç tane komite ve idare odası bulunmalıydı. Halkevleri, törenler sırasında halkın toplanabileceği bir bahçenin içinde inşa edilmeliydi(Sertel,2016, s.6-7).

Diğer Halkevlerinde olduğu gibi Bingöl Halkevinde de sigorta işlemleri olmaktadır. Bingöl Halkevi Başkanı İhsan ALTAY Anadolu Anonim Türk Sigortacılık Şirketiyle irtibata geçmeye çalışmıştır. Yıllık sigorta bedeli 27 lira 34 kuruş olan Halkevi binası sigorta işlemleri bu şekilde çözüme kavuşturulmuştu(BCA. 490.1.0.0/1670.815.1).

Bingöl il merkezinde matbaa henüz kurulmadığı için Bingöl Halkevi tahsilat makbuzlarını Cumhuriyet Halk Partisi Ankara'da ki İtfaiye Meydanında Recep ULUSOY Matbaasında basıp, ücreti ödenmek şartı ile Bingöl Halkevine gönderilmekte idi(BCA. 490. 1.0.0/1554.392.3).

Bingöl Halkevi açıldıktan sonra ilk yıllarda bir bina kiralamıştır. Halkevinin 1936, 1937 ve 1938 yıllarında kirada oturduğu binanın kirası 800 lirayı bulmuştur. Bu ödenek, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği tarafından ödenmiştir. Bingöl Halkevi Başkanı Fahri Kuran, 1942 yılının nisan ayında Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğine bir yazı yazarak Halkevinin belediyeye ait bir salon ve iki odadan ibaret olan bir binada kira ile oturduğunu belirtmiştir. Halkevi için yapılacak bir binanın 20 bin liraya mâl olacağını, Cumhuriyet Halk Partisi'nin yardım etmesi halinde binanın yapılabileceğini belirtmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi Müşavir Mimarı Sabri Oran'ın Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğine yazdığı 23 Eylül 1943 tarihli yazıya göre Bingöl ilinde yer alan bir otel ve gazino binası, Bingöl Halkevi binası olarak kullanılmak üzere 20 bin lira karşılığında belediyeden satın alınmıştı. Halkevi binasına sahne ve diğer

kısımların ilavesi için Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği tarafından 15 Ekim 1943 yılında 9 bin lira yollanmıştır. Malatya il Müfettişi Naşit Fırat'ın 1948 yılında Bingöl Halkevi ile ilgili hazırladığı teftiş raporunda, Bingöl Halkevinde eskimiş veya kırılmış olan eşyaların tamiratlarının yapılıp yenilenmeleri için Halkevine belirli bir miktarda maddi yardım yapılmasını istemiştir. Bingöl Halkevi Başkanı Sait Erel, 27 Ağustos 1948 yılında Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğine bir yazı yazarak maddi alanda kendilerine yardım edilmesini istemiştir. Bunun üzerine Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği, 26 Ekim 1948 yılında Bingöl Halkevine ihtiyaçlar doğrultusunda gerekli yardımı yapmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği, Cumhuriyet Halk Partisi Bingöl İl İdare Kurulunun isteği üzerine 25 Ağustos 1949 yılında Bingöl Halkevinde yapılacak tadilatlar için de bir miktar para göndermiştir(Sertel,2016, s.109-110).

4.1.3.Bingöl Halkevi Başkanları

4.1.4.Sırası ile Bingöl Halkevi Başkanları

- 1.Bahri Tekiner
- 2.Cemal Başer
- 3.Arif Doğan Genç
- 4.Fahri Koran
- 5.İhsan Altay
- 6.Kâmil Yılmaz
- 7.Ahmet Bayram
- 8.Sait Erel

Halkevi Başkanları, aynı zamanda Halkevlerinin şube komiteleri ve yönetim kurullarının da başkanı sayılmıştır. Halkevlerinde kararlar oy birliği ile alınmıştır. 1936 yılında açılan Bingöl Halkevinin ilk Başkanı Kültür Direktörü Bahri Tekiner olmuştur. Bahri Tekiner, Cumhuriyet Halk Partisi Genel İdare Kurulu tarafından 1938 yılının mayıs ayında Bingöl Halkevi Başkanı olarak görevlendirilmiştir. Bahri Tekiner'in tayini nedeni ile boşalmış olan Bingöl Halkevi Başkanlığına, 21 Haziran 1939 yılında Sağlık Müdürü olan Doktor Cemal Başer getirilmiştir. Bingöl Halkevi Başkanı ve Sağlık Müdürü Doktor Cemal Başer, vazifesinin çokluğunun layığı ile çalışmasına izin vermemesinden dolayı 1939 yılının ağustos ayında Bingöl Halkevi Başkanlığından istifa etmiştir. Bingöl

Halkevi Başkanlığına teklif edilen Arif Doğan Genç, 16 Ağustos 1939 yılında Bingöl Halkevi Başkanlığına getirilmiştir. Bir eğitimci olan Arif Doğan Genç, Bingöl Halkevinin gelişimine çok büyük yardımlarda bulunmuş olan genç ve dinamik bir vatandaştır. Bingöl Halkevi Başkanı ve Bingöl Milli Eğitim Müdürü olan Arif Doğan Genç'in Antalya İlköğretim Müfettişliğine tayini nedeni ile 3 Aralık 1941 yılında Bingöl Halkevi Başkanlığına Fahri Koran getirilmiştir. Eğitimci olan Arif Doğan Genç'in yerine Bingöl Halkevi Başkanı yapılan ve aynı zamanda Bingöl Bayındırlık Müdürü olan Fahri Koran, tayini dolayısı ile görevinden ayrılmıştır. Onun yerine İhsan Altay görevlendirilmiştir. Bunun üzerine Bingöl Milli Eğitim Müdürü İhsan Altay 7 Ekim 1942 tarihinde Bingöl Halkevi Başkanlığına getirilmiştir. 1946 yılında Bingöl Halkevi Başkanı Kâmil Yılmaz olmuştur. 1948 tarihinde ise Bingöl Halkevi Başkanı Ahmet Bayram olmuştur. Ahmet Bayram, 1948 tarihinde görevini bırakmış ve yerine Sait Erel Başkan seçilmiştir. 1948 ve 1949 yıllarında Bingöl Halkevi Başkanı Sait Erel olmuştur(Sertel,2016, s.5-6).

4.1.5.Bingöl Halkevi Üyeleri

1936 tarihinde açılan Bingöl Halkevine 154 vatandaş üye olmak için kaydolmuştur. Aynı yıl içerisinde bu sayı artmış ve 215 üyeye ulaşmıştır. Kadın- erkek karışık olan bu üyelerin 7'sini kadınlar oluşturmuyordu. 1936 yılında endüstrileşmenin olmadığı, ekonomisinin neredeyse tamamının tarıma dayalı olduğu Bingöl ilinde Halkevi üyelerinin en büyük bölümünü işçiler oluşturmıştır. 1941 tarihinde Bingöl Halkevi üye sayısı 280 kişiye ulaşmıştır. Bu üyelerin 2'sini kadınlar, 278'ini de erkek üyeler oluşturmaktaydı. Bingöl Halkevi bu dönemde, 1936 yılına göre üye sayısını arttırmış ve bu sayı 55 olmuştur. Fakat o dönemde kadın üyelerinin sayısı 7 iken, 1942 tarihinde bu sayı 2'ye düşmüştür(Sertel,2016, s.88-89). Bölge halkı, kadınların bu eğitim kurumlarına üye olmalarını istememekteydi. Onlara göre kadın evinde oturmalı, çocuklarına bakmalı ve ev işi yapmalıydı. O dönemdeki zihniyet bugün hala doğu ve güneydoğunun bazı kırsal kesimlerinde devam etmektedir.

EK-2.1936-1951 Bingöl Halkevinde görev yapan kişilere ait resimler

(BCA.490.1.0.0/1070.1101.1).

BCA.490.1.0.0/1070.1101.1.

BCA.490.1.0.0/1070.1101.1.

4.2.BİNGÖL HALKEVİ ŞUBELERİ VE YAPMIŞ OLDUKLARI FAALİYETLER

Halkevlerinin açılabilmesi için en az üç şubenin faaliyet gösterebilecek durumda olması şartı getirilmiş olup bu şubelerden kütüphane ve neşriyat şubesi zorunlu kabul edilmişti. Halkevlerinin kurulduğu 1932 tarihinde Dil Edebiyat ve Tarih, Güzel Sanatlar, Temsil, İçtimaî Yardım Şubesi, Kütüphane ve Neşriyat Şubesi, Köycülük Şubesi, Spor Şubesi, Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi ile Müzik ve Sergi Şubeleri kurulup faaliyete geçmiştir. Bu şubelerin isimlerinde 1935 ve 1940 yıllarında, dilde sadeleşme politikası

gereği değişikliğe gidilmiştir. Halkevlerinin şube açabilmesi için ilgili şubenin en az 25 üyesinin olması zorunlu kılınmıştır. Üye sayısı 50'ye kadar olan şubeler 3, 50'den fazla olan şubeler ise 5 kişilik şube komitesi seçmek durumundaydı. Bu komite üyeleri ve şube başkanları 2 yılda bir gizli oylama ile belirlenmiş, seçilmek için oyların en az üçte biri kadar oy almak şartı getirilmiştir. Her şubenin başkanı olduğu gibi Halkevi başkanı da şubelerin doğal başkanı olarak kabul edilmiştir. Şubelerin yeni üyeleri, yapılan ilk toplantılarında yıllık çalışma programlarını Halkevinin idare kuruluna onaylatarak faaliyetlerine başlamak zorundaydı. Şubelerde her türlü sorun ve faaliyette bir üst makamı Halkevi yönetim kurulu idi. Şube komiteleri; faaliyetlerinde, üyelerini bilgilendirmesi ve yapılan faaliyetlerde Cumhuriyet Halk Partisi örgütünün yayınladığı talimatnamelere göre hareket etmeye özen göstermesi gerekmektedir(Erdal,2013, s.62-63).

Halkevlerinde çalışmalar çeşitli şubelere bölünmüştü. Bunun öncelikli amaçları, insanların kendi ilgi ve yeteneklerine göre bir şubede görev yapmasını temin etmek ve iş bölümü yaparak çalışmalarının daha kolay bir şekilde çözüme kavuşturmaktır. 1 Haziran 1936 yılında faaliyete geçen Bingöl Halkevi; 10 Eylül 1936 tarihinden itibaren bünyesinde Köycülük, Halk Dershaneleri, Spor ve Temsil Şubesi olmak üzere tam 4 şube açmıştır. Temsil Şubesinde 12, Spor Şubesinde 53, Halk Dershaneleri Şubesinde 49 ve Köycülük Şubesinde 101 kayıtlı üye bulunmuştur. Açılmış olan bu 3 önemli şubenin hiçbirinde kadın temsilci bulunmamaktaydı. Sadece Halk Dershaneleri Şubesinde 7 tane kadın temsilci bulunmaktaydı. 4 tane şube ile 1936 yılında kurulmuş olan Bingöl Halkevi, bu şube sayısına 1941 tarihinde 3 tane daha ekleyerek sayıyı 7'ye çıkartmıştır. Bingöl Halkevinin 1 Mart 1942 tarihinde yaptığı komite seçim toplantısında Dil ve Edebiyat Şubesine 25, Güzel Sanatlar Şubesine 25, Temsil Şubesine 26, Spor Şubesine 33, Sosyal Yardım Şubesine 28, Halk Dershaneleri ve Kursları Şubesine 26, Kütüphane ve Yayın Şubesine 29, Köycülük Şubesine 50, Tarih ve Müze Şubesine ise 27 temsilci kaydedilmiştir. 1942 yılına gelindiğinde ise şube sayıları tam 9 olmuştur. Bingöl Halkevi salonunda hemen hemen her akşam çeşitli toplantılar düzenlenmiştir. Belirli bir zaman geçtikten sonra da vatandaşlara soyadları ve dil ile ilgili de çeşitli konferanslar verilmiş olup gösteri şubesinde iki tane gösteri düzenlenmiştir(BCA 490.1.0.0/982.807.1).

Tablo 4: 1936 Yılında kurulmuş olan Bingöl Halkevi'nin Üyeleri.

Şubesi	Avukat	Öğretmen	Tüccar	İşçi	Çiftçi	Diğer	Bay	Bayan	Toplam
--------	--------	----------	--------	------	--------	-------	-----	-------	--------

Halk Dershanesi	1	1	7	6	8	26	42	7	49
Spor	-	3	5	5	18	22	53	-	53
Köycülük	-	-	3	74	24	-	101	-	101
Gösteri	-	-	-	-	-	12	12	-	12
Toplam	1	4	15	85	50	60	208	7	

(BCA. 490.1.0.0/982.807.1).

4.2.1.Dil- Edebiyat Şubesi ve Faaliyetleri

Cumhuriyet döneminde, ülke genelinde kurulmuş olan Halkevlerinin en fazla önem verdiği şubelerin başında Dil ve Edebiyat Şubesi gelmekteydi. Ülke genelinde Türkçe öğretmek için Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi ile Türkçe okuma-yazma kursları açılmıştır.

O dönemde gazete, insanlar arasındaki iletişim kaynaklarından bir tanesiydi. Bingöl halkevinde gazetenin basılmaması büyük bir sorun teşkil etmiştir. Her şeye rağmen Cumhuriyet Halk Partisi, imkânları el verdiği sürece halkevine çeşitli gazete ve dergiler yollamıştır(Sertel,2016, s.11).

Bu şubenin ulus-devlet ve Atatürk ilke ve inkılaplarının halk kitlelerine benimsetilmesinde öncü rol oynaması amaçlanmıştır(Şimşek, s.80-81). Pek çok Halkevi çeşitli kitaplar ve süreli dergiler yayınlamışlardır. Halkevi dergilerinin en önemlisi, Ankara Halkevi tarafından 1933-1951 yılları arasında üç seri ve 217 sayı olarak yayınlanan Ülkü dergisidir. Derginin adını Atatürk koymuştur. Ülkü Dergisi, ayırım gözetmeksizin ülke genelinde açılmış olan bütün Halkevlerinin dergisidir. Harf Devrimi ile bir durgunluk içine giren ülkemizdeki süreli yayın hayatı, hükümetin desteği ile yeniden eski canlılığına kavuşturulmaya çalışılmıştır(Oral,2006, s.8).

Türk Dilinin bugünkü yazı ve edebiyatında kullanılmayan fakat vatandaşlar arasında yaşayan kelimeler, atasözleri ve milli masalları araştırıp toplamak da Dil ve Edebiyat Şubelerinin görevleri arasında olmuştur. Türk Dil Kurultayı'nın açıldığı gün olan 24 Ağustos 1938 tarihi, Bingöl Halkevinde Dil Bayramı olarak kutlanmıştır. Öğretmen Hanifi Özben, Halkevinde toplanan normal vatandaşlar ile memurlara “Türk dilinin yüceliği, ıslahı ve devrimi” hakkında bir konferans vermiştir. 24-28 Ağustos 1938 tarihleri arasında Bingöl Halkevinin Dil ve Edebiyat Şubesinde toplantılara devam edilmiştir. Bingöl Halkevinin Dil ve Edebiyat konusunda herhangi önemli bir çalışmasına

rastlanmamıştır. Halkevi; herhangi bir gazete, dergi veya broşür yayınlamamıştır(Sertel,2016, s.12).

4.2.2.Güzel Sanatlar Şubesi ve Faaliyetleri

Ülkede Güzel Sanatların gelişmesine, Ahmet Adnan Saygun gibi saygın bestekârlar önemli katkılarda bulunmuşlardır. Anadolu'nun en ücra köşelerinde, güzel sanatları geliştirecek ve yetenekli gençleri ortaya çıkaracak olan önemli kurum olarak Halkevleri görülmüştür. Cumhuriyet Halk Partisi 5. Büyük kurultayında kabul edilen parti programına, güzel sanatların desteklenmesini eklemiştir. Güzel sanatların insanları etkilemek anlamında evrensel bir dil olduğuna dikkat çekilerek Halkevlerinde Güzel Sanatlar Şubesinin kurulması gerekçesi dile getirilmiştir(Erdal,2013, s.71).

Ülkenin her yöresindeki Halkevinde olduğu gibi Bingöl Halkevinde de Güzel Sanatlar Şubesi kurulmuştur. Yeni kurulan bu şube ile, vatandaşların Güzel Sanatlara olan ilgisi epey büyük olmuştur. Bingöl Halkevi Güzel Sanatlar Şubesi, diğer şubeler gibi Bingöl'de modernleştirme çalışmaları yürütmüştür. Bunun için Bingöl Halkevi tarafından 1941 tarihinde yöre halkı için faydalı olacağını düşünen bir bando takımı oluşturmuş ve çok iyi bir bando şefi bile bulunmuştur. 1.514 lira ödenerek 15 parçadan oluşan müzik aletleri getirilmiş ve çalışmalara başlanmıştır. Bando takımının oluşturulması Bingöl Halkevi Güzel Sanatlar Şubesinin önemli bir faaliyeti olmuştur. Bingöl Halkevi Güzel Sanatlar Şubesi, yöre halkının yaşadığı bölgeden kaynaklı olan dini inançlara ve geleneklerine çok bağlı olmaları nedeni ile resim ve heykel gibi alanlarda pek bir faaliyette bulunamamıştır. Halkevleri bünyesinde kurulmuş olan bu şubeler sayesinde vatandaşlar, farklı alanlarda farklı çalışmalar yürütmüşlerdir.

Halkevleri bünyesinde açılmış olan Güzel Sanatlar Şubesi, Halkevleri aracılığı ile yurdun dört bir yanında sanatın ve kültürün gelişmesine katkıda bulunmuştur. Büyük imkânlarla ve sanat çevrelerine sahip Halkevlerinde Güzel Sanatlar Şubeleri çok başarılı olurken kısıtlı imkânlar ile kıt kanaat geçinen Halkevlerinde bu şubeler zayıf kalmıştır. Ancak genel olarak diğer Halkevleri şubeleri ile kıyaslarsak bu Halkevi şubesi pek pasif kalmıştır diyemeyiz. İnsanlar; yaşadıkları şehirlerde gelenek ve göreneklerini, özellikle de sanat ve kültürel olanları devam ettirmiştir.

4.2.2.1.Güzel Sanatlar Şubesi: Müzik Kolu ve Faaliyetleri

Ülkenin hemen hemen her yöresinde Halkevleri ve Halkodaları kurulmuştur. Bu kurumların bünyesinde de vatandaşlar daha iyi bir şekilde her alanda bilgi sahibi olsunlar

diye farklı alanlarda çeşitli şubeler ve kollar açılmıştır. Bu şubelerden bir tanesi de Güzel Sanatlar Şubesidir. Şubeye yöre halkının ilgisi hayli fazla olmuştur. Bu şube, bünyesinde müzik çalışmalarını da sürdürmüştür. Her ilde olduğu gibi Bingöl Halkevinde de Güzel Sanatlar Şubesinin bünyesinde açmış olduğu Müzik Kolu, yörede yaşayan vatandaşlar tarafından çok ilgi görmüştür.

Müzik Koluna Şerafettin Uludağ ile Sait Erel isimindeki vatandaşlar gönüllü olarak üye olmuşlardır. Ama Müzik Kolu, maddi imkânsızlıklar nedeni ile pek faaliyet göstermemiştir. Cumhuriyet Halk Partisi, elinden geldiğince her yöreye gerekli yardımı göndermesine rağmen bazen bazı yerlere yetişememiştir. Gerek ülkenin bir savaştan çıkması gerekse yörenin dağlık bir yere kurulmuş olması ve yörede yaşayan insanların maddi durumlarının iyi olmaması gibi sebeplerden dolayı bu Müzik Kolu için gereken maddi yardımlar yapılamamıştır. Vatandaşların ilgi göstermiş olmalarına rağmen bu şube hemen kapatılmıştır. Bütün bu olumsuzluklara rağmen Bingöl Halkevi Güzel Sanatlar Şubesi Müzik Kolunda 2 adet Klarnet, 2 adet Büğlü, 1 adet Bariton, 1 adet Tenor, 1 adet Nikelajlı Pistonlu Trombon, 1 adet Halikopnas, 1 adet Trampet, 1 adet Bando Davulu, 1 çift Bando Zili, 1 adet Trampet Sehpa, 1 adet Caz Davul Pedalı, 1 adet müstamel nişleri kırık Alto, 10 adet müstamel ve ağaçtan mamul Nota Sehpa ve 1 adet Horner marka Saz aleti vardı(Erol-Kaçmaz,2020, s.1088-1099).

4.2.3.Temsil Şubesi

Temsil Şubesi, Halkevleri şubelerinin en önemli şubelerinden biriydi. Halkevlerinin en büyük amacı halk terbiyesi olduğuna göre temsil şubesi bu terbiyenin en verimli araçlarından birisiydi. Bu şube, ülkede tiyatro sevgisini ve tiyatro zevkini kökleştirmeye çalışmıştır. Yetenekli genç vatandaşları bir araya toplayarak temsiller hazırlamış, ahlaki, terbiyeci ve milli temsillerle halka iyi şeyler aşılamaya çalışmıştır(Ergen,2007, s.40).

O dönemde bir Halkevi binasında gösteri veya temsil çalışmalarının düzenlenebilmesi için o Halkevinin bulunduğu binada sahnelenecek olan oyun için bir tane sahne alanının olması gerekirdi. Bu da Halkevlerinde Gösteri Şubelerine verilen önemin büyük bir göstergesiydi. Bu şubeler Halkevlerinde, dönemin her Halkevinde veya Halkodası Şubelerinde sahnelenen ünlü Karagöz ve Hacivat oyunları, kukla, tiyatro vb. gösteriler düzenlemiş, onların haricinde milli danslar ve o yöreye ait milli oyunlar oynanmıştır.

Halkevinin bu şubesinde tiyatro çalışmalarında kadın ve erkek üyelerden oluşan bir grubun kurulması hedeflenmiştir. Temsil Şubesi, çalışmalarında daha çok kadınların katılımını teşvik ediyor ve çalışmalarını o yöne doğru yapıyordu. Temsil Şubeleri, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği tarafından seçilip onaylanmış olan piyesleri oynamıştır. Bu şubelerin açılış amaçları arasında Halkevlerinde canlılık kazandırmak, vatandaşın tiyatro ihtiyacını karşılamak, amatörce oynayan oyunculara şans vermek, başarılı oyuncular yetiştirmek, vatandaş için yararlı olacak olan programlar yapmak, maddi kaynak temin etmek gibi unsurlar yer almıştır. Bu şube, aynı zamanda partinin ideolojisini ve prensiplerini yaymak için sinemadan da faydalanmıştır. Bu amaç ile Halkevlerine sabit ve gezici sinema sistemleri gönderilmiştir. Sinema ile vatandaşlara eğlendirici filmler gösterilerek dolaylı yoldan insanlar eğitilmiştir(Sertel,2016, s.13).

Temsil Şubesi, Bingöl Halkevinin yoğun şubelerinden biri olmuştur. Bu şubede, genel sekreterliğin onayladığı ve yolladığı çeşitli tiyatro oyunları ve piyesler sergilenmiştir. Bu şube, Bingöl halkı tarafından en ilgi gösterilen Halkevi şubesi olmuştur. Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği, 1947 tarihinde Temsil Şubesine bir film makinesi göndererek şubede film gösterilmesini sağlamıştır. Böylece şubenin faaliyet alanları daha da canlanmıştır. Halkevlerinin kuruluş yıldönümü olan Şubat 1937’de Bingöl Halkevinde de törenle kutlanmıştır. Saat 15.00’da törene başlanılmıştır. Bu saatte Ankara radyosunda Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreteri Şükrü Kaya’nın konuşması dinlenmiş, Halkevi başkanı tarafından Halkevi yasası ve Halkevi faaliyetleri anlatılmıştır. Tören sonunda Halkevi önünde fotoğraf çekilerek kardeş Halkevleri telgraf ile kutlanmıştır. Cumhuriyetin 20. Yıldönümü kutlamaları için 29 Ekim 1943 tarihinde, Bingöl Halkevi balo salonunda bir balo düzenlenmiştir. Halkevlerinin kuruluş yıldönümü, 23 ve 24 Şubat 1946 tarihinde halk ve memurların katılımı ile Bingöl Halkevinde de kutlanmıştır. Halkevinde düzenlenen programda İstiklâl Marşı okunmuş ve törenler düzenlenmiştir(Sertel,2016, s.93-94).

4.2.4.Spor Şubesi ve Faaliyetleri

Halkevleri; sadece insanların kütüphanelere gidip kitap, dergi, gazete gibi eserleri okuyup vakit geçirdikleri mekânlar değil aynı zamanda kadın-erkek, genç-yaşlı, her kesimden vatandaşın kendisini beden ve spor alanında da geliştirmesini amaçlayan bir Halk eğitim merkezi yani Halk Eğitim kurumu olmuştur(Atsız,2019, s.54).

Halkevleri bünyesinde açılan Spor Şubesi, sporu ve sporsal etkinlikleri içerdiği için genellikle genç kesim vatandaşın ilgisini çekmiş olup ve daha çok gençler arasında yayılmıştır. Yine bu şubenin açılması ile yapılan spor faaliyetleri genellikle Halkevlerinin bölge şartlarından dolayı değişkenlik göstermiştir. Örneğin; bir Halkevinde futbol ön plana çıkarken, bir başka Halkevinde ise voleybol ya da güreş ön plana çıkabilmiştir.

Spor ve spor ile ilgili bütün çalışmalar gençlik terbiyesinin ve milli terbiyenin vazgeçilmez ve asli unsuruydu. Bu sebepten dolayıdır ki Türk gençliğinde ve Türk vatandaşında spor ve beden hareketlerine karşı sevgi ve ilgi uyandırmak; bunları bir kütle hareketi, milli bir faaliyet haline getirmek bir mecburiyet olmuştu(Kümür,2014, s.64).

Spor Şubeleri; bütün yurttaki sevilen, ilgi gören ve üye sayıları diğer Halkevi şubelerine göre çok fazla olan bir Halkevi şubesiydi. Bingöl Halkevi kurulduğu zaman bünyesinde faaliyet yapan şubelerden bir tanesi de Spor Şubesi idi. Spor Şubesi, kurulduğu ilk zamanlarda 53 üyeden oluşmaktaydı. İlerleyen zamanlarda incelenen arşiv belgelerinde Bingöl Halkevi Spor Şubesine dair herhangi önemli bir çalışmaya rastlanmamıştır. 1941 tarihinde Bingöl Halkevi Spor Şubesi, vatandaşların yararı için herhangi bir çalışma yapmamıştır. Bunun nedenleri arasında Bingöl merkezde beden eğitimi öğretmeninin olmayışı ve spor malzemelerinin olmaması da etkili olmuştur(BCA.490.1.0.0/1574.408.1).

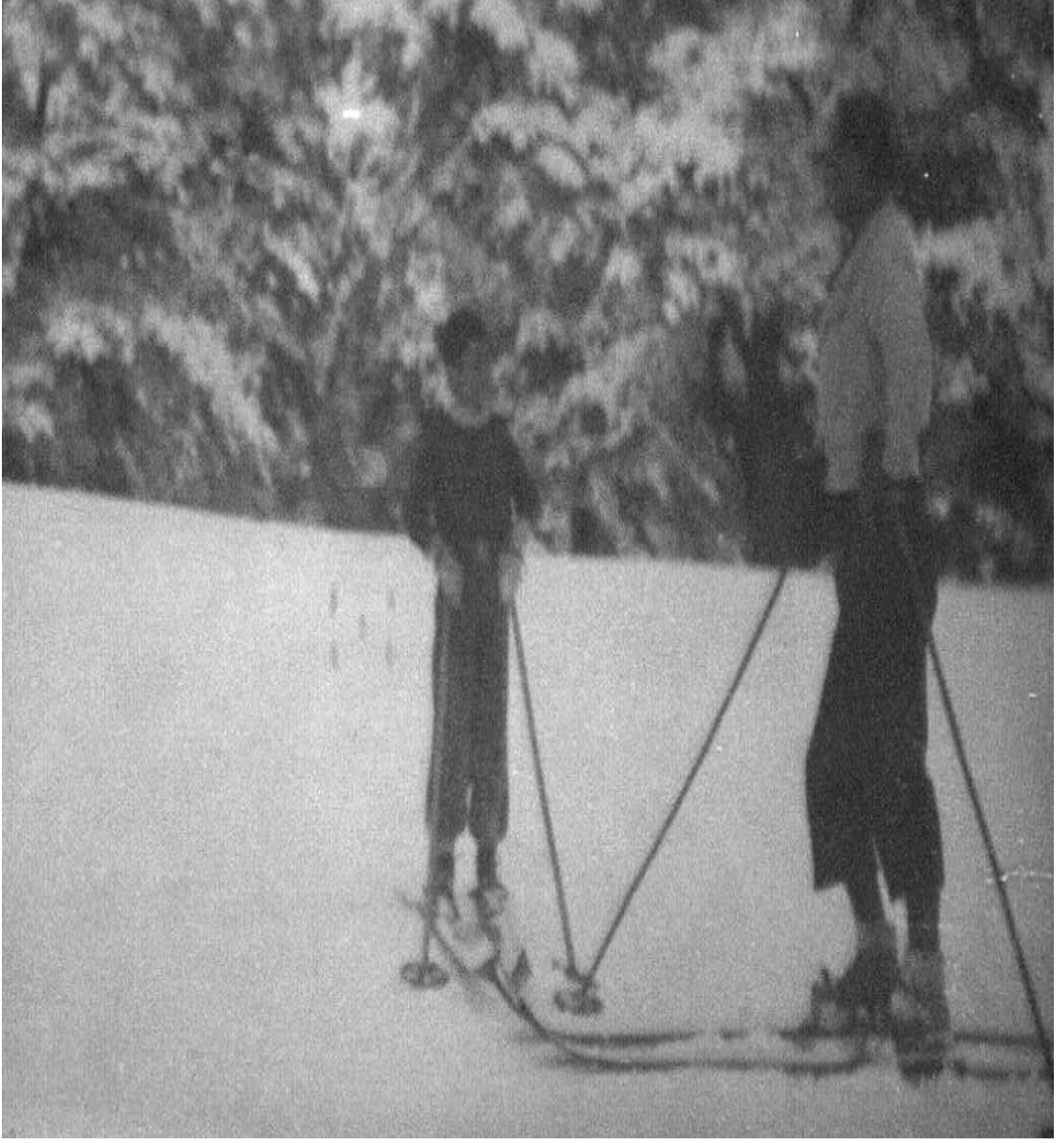
Halkevi Spor Şubesi ile ilgili pek bilgi olmamasında Bingöl yöresinin yüksek ve dağlık olması etkili olmuştur. Ayrıca, bu özelliğinden dolayı Bingöl Halkevi Spor Şubesine kışın yağın fazla kar da kış turizminin gelişmesine katkı sağlamıştır. Bu şubeye özellikle genç erkek vatandaşların ilgisi hayli yüksek olmuştur. Spor Şubesinin yapmış olduğu ve ülke genelinde de geleneksel hale gelmiş olan faaliyetlerden biri de ulusal bayramlarda yapılan ödüllü spor yarışları olmuştur. Başta ulusal egemenlik bayramı olan 23 Nisan'da olmak üzere diğer ulusal bayramlarda da genel spor eğlencelerinin düzenlenmesine önem verilmiş olup binlerce seyirci önünde yapılan spor yarışlarında başarılı olanlara ödülleri verilerek vatandaşlar spor yapmaya teşvik edilmiştir. Yine bu şubenin aracılığıyla ve garnizon komutanlığının katkıları ile atıcılık kursları açılmış ve görevlendirilmiş olan subaylar tarafından genç vatandaşlar atıcılık konusunda desteklenmiştir(Kümür,2014, s.64).

EK-4.Ağrı, Ankara, Antalya, Bingöl, Bitlis ve Bolu Halkevlerinin Spor Kolu Kayak Faaliyetlerine vatandaşların ilgisi bir hayli olmuştur. Bu resim kareleri de onun bir göstergesidir.

BCA.490.1.0.0/1101.22.1.

EK-4.Bingöl Halkevi Kayak Merkezinden Bir Kare.

BCA.490.1.0.0/1101.22.1.

EK-5. Bingöl Halkevi Spor Şubesi Kayak Faaliyetleri.

BCA.490.1.0.0/1101.22.1.

EK-6. Bingöl Halkevi Kayak Takımı.

BCA.490.1.0.0/1101.22.1.

4.2.5.Sosyal Yardım Şubesi ve Faaliyetleri

Sosyal Yardım Şubeleri; Halkevleri civarında yardıma ihtiyacı olan vatandaşlara yiyecek, giyecek, yakacak ve para gibi maddi-manevi her türlü ihtiyaçlarının karşılanması için çalışmışlardır. Bu şubenin temsilcileri, kırsal bölgelerdeki hastalara ilaç ve doktor temininde de bulunmuştur. Fakir öğrencilere kitap, defter, giysi yani kırtasiye malzemesi yardımı yapmıştır. İşsiz vatandaşlara iş bulmuş, cezaevinde olan ve askerde olan vatandaşların ailelerinin ihtiyaçlarını karşılamışlardır. Aynı zamanda bu şubeler, kuruldukları bölgelerde çeşitli hayır kurumlarının kurulmasına öncülük etmiştir. Bunun yanında çocukların ve gençlerin, dilencilığe ve ahlaksız işlere meyletmesini engellemeye çalışılmıştır. Kırsal alandaki Halkodaları da imece ve köy yardım sandıkları gibi sosyal

dayanışmayı arttırıcı girişimlerde bulunmuşlardır. Halkevleri bünyesinde bu tarz faaliyet alanları açılınca maddi gücü yerinde olan vatandaşların desteği de yadsınır bir durum değildir. Yardıma muhtaç vatandaşların her türlü ihtiyacının karşılandığı bir faaliyet alanı olmuştur. Bu kurumlar gün geçtikçe daha aktif bir hal almışlardır. Sosyal Yardım şubeleri; bulundukları bölgelerde yoksul, işsiz ve yardıma muhtaç vatandaşları araştırıp tespit ederek belli bir geliri olmayan insanlara iş imkânı sağlamaya çalışmıştır. Bu çalışmalarda diğer Halkevi Şubeleri ile ortak faaliyetler yürütülmüştür. Doktorların en çok üye olduğu şube olan Sosyal Yardım Şubesi, 1939 tarihinde 45.870 hastayı tedavi etmişken bu sayı 1940 tarihinde 52.967 kişiye ulaşmıştır. Yine bu yıllarda 40 bin lira olan yardım bir yıl sonra 50 bin liraya çıkmış ise de savaş dönemi şartlarında, bütün şubelerde olduğu gibi tahsisat azlığından yardım oranı düşmüştür(Erdal,2013,s.77).

Sosyal Yardım Şubeleri, Halkevlerinin önemli çalışma alanlarından bir tanesidir. Sosyal Yardım Şubeleri, yarı devlet kurumu sayılan Halkevlerinin sosyal devlet olabilme ve muhtaç vatandaşların ihtiyacının karşılanması konusunda önemli çalışmalar sürdürmüş; halkevi bölgesindeki hasta, yaşlı, çocuk, dul, yoksul ve tüm ihtiyaç sahiplerine önemli katkılarda bulunmuştur. Sosyal Yardım Şubesi faaliyetleri Atatürk'ün Halkçılık ilkesinin ete kemiğe bürünmüş halidir. Bu Şube, Halkevlerinde görev yapan temsilci ve diğer vatandaşların vicdani ve dini olarak en huzurlu olduğu şubedir denilebilir. O dönemlerde bölge şartlarından ve diğer nedenlerden dolayı Bingöl ve çevresinde yaşayan vatandaşların çok yoksul olması Sosyal Yardım Şubesinin daha fazla çalışmasını engellemiştir. Bundan dolayı Bingöl Halkevi bünyesinde açılmış olan Sosyal Yardım Şubesinin çalışmaları çok kısıtlı olmuştur. Sosyal Yardım Şubelerinin çalışmalarına hayırsever vatandaşlar da hem maddi hem de manevi yardımlarda bulunmuşlardır. Bu şubeler Halkevlerinin vicdani ve şefkat eli olmuş, ihtiyaç sahiplerine kol kanat gererek toplumdaki dayanışma ruhunun gelişmesine katkıda bulunmuştur(Sertel,2019, s.33).

4.2.6.Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi ve Faaliyetleri

Halkevleri bünyesinde açılmış olan bu şubenin amacı, vatandaşların bilgisini yükseltecek her türlü okuma-yazma ve yetiştirme hareketlerinin ilerleyip geliştirmesini sağlamak ve korumaktır. Şube açıldığı zaman kursların çeşidi ve dağınık olmasına karşın zamanla bu çeşitlilik artmıştır. Örneğin, 1940 tarihinde açılan kurslar şunlardır: Türkçe, yabancı dil, müzik, resim, fotoğrafçılık, bıçkı-dikiş, çiçekçilik, şapkacı, dokumacılık,

muhasabe, daktilo, steno, motorculuk, şoförlük, fizik, kimya, zehirli gazlardan korunma, hasta bakıcılık, bütünleme kursları, elektrikçilik, marangozluk, aile bilgisi, zeytincilik, atıcılık, sağlık korucusu, temsil, köy kâtiplerini yetiştirme ve itfaiyeciliktir. Ayrıca bunlara telgrafçılık, modelcilik, bağcılık, bahçıvanlık, kitap ciltleme, ev idaresi, demircilik ve inşaatçılık da eklenmiştir(Zeyrek,2006, s.70-71).

Halkevleri bünyesinde açılan bu şubeler ilerleyen zamanlarda Millî Eğitim Bakanlığı tarafından açılacak olan Halk Eğitim Merkezine ilham kaynağı olmuştur. Bu şubeler, Halkevlerinin eğitim fonksiyonunu doğrudan yerine getiren şubedir. Yörenin yer aldığı bölgede, bölge genelinde halkın eğitim seviyesi düşük olduğu için bu kursun açılması yöre halkına çok faydalı olmuştur.

1940 tarihinde Bingöl'deki halka, dershanelerin A ve B şubelerinde zirai sanatlar kursu verilmiştir. 1945 tarihinde Bingöl Halkevi, vatandaşların yararı için Türkçe okuma-yazma kursu açılmıştır. 4. General Müfettiş Korgeneral Ekrem Baydor, 26 Nisan 1946 tarihinde Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğine yazdığı bir yazıda Halkevlerinde açılan okuma-yazma kurslarının zorunlu ihtiyaçları için Bingöl Halkevine 170 lira verildiği bildirilmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği 2 Şubat 1949 tarihinde Çapakçur Halkevi Başkanlığına yazdığı yazıda, 1947 yılının ikinci döneminde açamadıkları okuma-yazma ait 150 liranın 1949 yılı birinci döneminde kullanılması için halkevine verilmesi konusunda Cumhuriyet Halk Partisi Bingöl İl İdare Kurulu Başkanlığına yazıldığı belirtilmiştir. Bunun üzerine Bingöl Halkevi 1949 tarihinde Türkçe okuma-yazma kursu açmıştır. Genel Sekreterlik, kurs masrafını Halkevine göndermiştir. Ancak Bingöl Halkevi Başkanı Sait Arel, 25 Mayıs 1949 tarihinde Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğine bir yazı yazarak Türkçe okuma-yazma kursu için öğretmen ve öğrenci bulunamadığından dolayı kurs açılmadığını belirtmiş ve kurs için yollanmış olan ödeneğin Halkevinin ihtiyaçları için kullanıldığını bildirmiştir. Bingöl Halkevi, 1949 tarihinde çeşitli meslek kursları açarak çevre halkının işsizliğine çözüm bulmaya çalışılmıştır(Sertel,2016, s.17-18).

4.2.7.Kütüphane ve Yayın Şubesi ile Faaliyetleri

Kütüphane ve Yayın Şubesi, Halkevleri çatısı altında kurulmuş olan en önemli şubelerden biridir. Çünkü herhangi bir yerde Halkevinin açılabilmesi için gerekli olan şartlardan biri de kütüphane veya okuma odasının var olmasıydı.

Kütüphaneler, halk bilgisinin ilerlemesinde başlıca merkezler olmuştur. Bu sebepten dolayı her Halkevinin bulunduğu yerde bir kütüphane ve bir okuma odasının

bulunması Halkevinin ilk kurulma şartlarından sayılmıştır. Halkevleri, kendi kütüphane ve okuma odalarını kendi binalarından ayrı yerlerde de açabilirlerdi(Kümür,2014, s.71).

Halkevleri Çalışma Talimatnamesinde; kütüphanelerin, bölgede yaşayan insanların bilgilerinin ilerlemesindeki başlıca etken olduğu ileri sürülerek her bir Halkevinde kütüphane oluşturulması istenmiştir. Bundan dolayı da Halkevleri bünyesinde Kütüphane ve Yayın Şubeleri oluşturulmuştur. Bu şube; Halkevlerinin yayınladığı eserlerin basımını gerçekleştirmiş, gezici kütüphaneler oluşturmuş, kitap sergileri düzenlemiş ve açılan okuma odaları ile kültürü geniş halk tabanına yaymaya çalışmıştır. Okuma-yazma bilmeyen vatandaşların kitaplardan yararlanabilmesi için de okuma odaları, parti ocağı, mahalle ve köy odaları ile kahvehaneler gibi yerlerde okuma günleri düzenlenmiştir(Çanak,2019, s.81).

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğin onayladığı ve yolladığı her türlü kitap ve dergi okuyucuya iletilmiştir. Cumhuriyet Halk Partisinin resmi yayın organı olan Ülkü dergisi de Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği tarafından Halkevlerine ve Halkodalarına ücretsiz gönderilmiştir(Kunter,1964,s.16)

Halkevlerinin bu şubelerinde verilen hizmetlerden bir tanesi de Radyo hizmetleridir. Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği tarafından Halkevleri ve Halkodalarına radyolar gönderilmiştir. Böylece vatandaşların dünyada olup biten durumlardan haberleri olması sağlanmıştır. Kitap, dergi, gazete ve özellikle de radyolar sayesinde Halkevlerine ve Halkodalarına olan katılım yurt genelinde arttırılmıştır. Özellikle de II. Dünya Savaşı yıllarında; belirli saatlerde yayınlanan radyo haberlerinden dolayı Halkevi radyoları, halkın ev ve odalara rağbetini fazlasıyla arttırmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği, 29 Nisan 1942 tarihinde Bingöl Halkevine kütüphane giriş defteri göndermiştir. Bingöl Halkevi kütüphanesinde 1941 tarihinde 1.090 kitap bulunmaktadır. 1943-1944 yıllarında halk kütüphanesini 661 okuyucu ziyaret etmiştir. Bu okuyucuların 95'i kadın, 566'sını da erkekler oluşturmaktadır. Tüm Halkevlerine gönderildiği gibi dönemin partisi olan Cumhuriyet Halk Partisi, Bingöl Halkevine de çeşitli markalarda radyolar göndermiştir. Dönemin teknolojik yetersizliğinden dolayı sık sık arızalanan radyolar Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğine gönderilmiş ve tamir ettirilmiştir. Ancak postadaki gecikmelerden dolayı halkevi bölge yönetiminin bölge Müfettişi Naşit Fırat'tan yardım istenmiştir. Malatya Bölge Müfettişi Naşit Fırat 1948 tarihinde genel sekreterliğe yazdığı Bingöl Halkevi teftiş raporunda, tamir için

merkeze gönderilen halkevi radyosunun aradan bir yıl geçmiş olmasına rağmen iade edilmediğini yazmıştır. Bu konuda, Bingöl Halkevi Başkanı Sait Erel de 2 Haziran 1949 tarihinde Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğine yazmıştır. Sait Erel, Halkevine ait olan iki radyonun tamirat için genel sekreterliğe gönderildiğini bildirmiştir. Geriye kalan diğer iki radyonun ise Elazığ'da bulunan radyo tamircisi Nuri Özdamar'a yollandığını fakat hangi radyoların genel sekreterliğe, hangi radyoların da Nuri Özdamar'a yollandığının bilinmediğini, bundan dolayı merkezdeki radyoların gözden geçirilerek Bingöl Halkevine ait olanların gönderilmesini istemiştir(Sertel,2016, s.100-101).

Tablo 5: 1942 Yılında Bingöl Halkevi Şube Komite Başkan ve Üyelerine Seçilen Vatandaşlar.

Şubenin Faaliyet Alanı	Adı	Şubedeki Görevi	Şubede Görevli Mesleği
Dil ve Edebiyat Şubesi	Sıtkı Tuğal	Şube Başkanı	Mektupçu
	Tahsin Özteke	Üye	Daimî Encümen Üyesi
	İzzet Özdemir	Üye	Milli Eğitim Noter Kâtibi
Güzel Sanatlar Şubesi	Zekeriya Meriç	Şube Başkanı	PTT Şefi
	Sait Oktay	Üye	Ziraat Bankası Müdürü
	Sami Oktarın	Üye	Gelir Müdürü
Temsil Şubesi	Kâmil Yılmaz	Şube Başkanı	Öğretmen
	Mahmut Bozkurt	Üye	Veznedar
	Nuri Keskinçilic	Üye	Tahrir Kâtibi
	Sami Oktarın	Üye	Gelir Müdürü
Spor Şubesi	İhsan Çakmak	Şube Başkanı	Öğretmen
	Tahsin Mert	Üye	İnhisarlar Memuru
	Mehmet Sabahattin Ataç	Üye	Veteriner Müdürü
Sosyal Yardım Şubesi	Hasan Sarıbaş	Şube Başkanı	Operatör

	Cemil Elçi	Üye	Halktan
	İhsan Şener	Üye	Sağlık Memuru
Halk Dershaneleri ve Kursları Şubesi	Feyzullah Bulgu	Şube Başkanı	Tahrirat Mümeyyizi
	Amil Yılmaz	Üye	Muhasebe Müdürü
	Ali Tekmen	Üye	Tüccar
Kütüphane ve Yayın Şubesi	Osman Tekçe	Şube Başkanı	Öğretmen
	İhsan Gürses	Üye	Müdür
	Hasan Atala	Üye	Mamur Kâtibi
Köycülük Şubesi	Emin Elçi	Şube Başkanı	Encümen Mümeyyizi
	Hüseyin Kaya	Üye	Tüccar
	Ahmet Atalay	Üye	Tüccar
Tarih ve	Hanefi Özmen	Şube Başkanı	Baş Öğretmen
Müze Şubesi	Hilmi Erenle	Üye	Emekli Mektupçu
	İbrahim Bara	Üye	Müftü

(Sertel, 2016: s. 89-909).

5.3.BİNGÖL HALKEVİNDE ÇEŞİTLİ ALANLARDA VERİLEN KONFERANSLAR

Halkevleri ve Halkodalarında verilen konferanslar bölgede yaşayan vatandaşları bilgilendirme amacı ile düzenlenmiştir. Konferanslar, halk ile aydın kesimin bir araya geldiği faaliyetler olmuştur. Halkevlerinde verilen konferanslar Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin en çok önemseddiği faaliyetlerden bir tanesi olmuştur. Bingöl Halkevinde 1 Haziran-30 Ağustos 1936 tarihleri arasında 4 tane konferans verilmiştir. Bingöl Halkevi'nde 1939-1940 yıllarında da çeşitli konularda konferanslar verilmiştir(Sertel,2016, s.20-21).

Bingöl ili merkezine bağlı nahiye ve köyler ile bütün kazalarda merkez, Kiğı Halkevleri Solhan, Genç Halkodaları ve Karlıova Kaymakamlığınca köylülerin

toplanacağı bölge merkezlerinde konferanslar ile vatandaşlara doğru bilgileri vermek için çok fazla faaliyetlerde bulunmuştur(BCA. 490.1.0.0/ 1008.889.2).

Bingöl Çapakçur Halkevinde özellikle kış mevsiminde çok sayıda konferans verilmiştir. 18.01.1941 yılının bir Cumartesi gününde vatandaşlara dil ile ilgili bir konferans verilmiştir(BCA. 490.1.0.0/1008. 889.2). Aynı yıl içerisinde Bingöl Valisi Sadullah Koloğlu, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğine bir dilekçe göndermiştir. Göndermiş olduğu bu dilekçede Bingöl Halkevlerine ve Halkodalarına ayrılan ödeneğin verilmiş olmasını, insanların ihtiyaçlarını ve zorunlu masrafları için merkez Çapakçur'a 100 liralık bir ödeneğin verilmesini istemiştir. Kiğı ilçesine 70 lira, Solhan ilçesine 50 lira, Genç ilçesine 50 lira, Karlıova ilçesine da 30 lira olmak üzere toplam olarak 300 liralık yardımın gönderilmesini istemiştir(BCA.490.1.0.0/1008.889.2).

1943 yılında Bingöl Halkevinde Cumhuriyet Bayramı'nın 20. Yıl kutlamaları gerçekleştirilmiştir. Kutlamaları, 29-30 Ekim tarihlerinde Parti İl Teşkilatı ve Bingöl Halkevi birlikte yapmıştır. Kutlama için Halkevi 600 bin liralık bir bütçe harcamıştır. Kutlamaya halkın katılımı ise oldukça fazla olmuştur(Yuca, 2015, s.204-205).

Tablo 6. 1939-1941 Yıllarında Bingöl Halkevi'nde Verilen Konferanslar.

Konu	Konuşmacı
Ulusal Ekonomi ve Arttırma Haftası	Nüfus Müdürü Durmuş TÜRKMEÑOĞLU
Tapu Mevzuatı Hakkında Umumi Konuşma ve İzah	Tapu Müdürü Faik BUHARALI
Zehirli Gazların Tarihçesi ve Umumi Malumatın Bir Örneği	Jandarma Komutanı Tefvik ERDENİZ
Okumak İhtiyacı	Maarif Müdürü Arif Doğan GENÇ
Türklerin Orta Asya'da Kurdukları Devletler, Kurdukları Medeniyet ve Umumi Muhacerat	Öğretmen Mahmut TEKİN
Müslüman Türk Devletleri, Osmanlı İmparatorluğunun Kuruluş ve Yükselişi	Öğretmen Şükrü
Osmanlı Türklerinin Medeniyeti, Osmanlı İmparatorluğunun Tevakkufu ve Sona Ermesi	Baş Öğretmen İbrahim BİLGİÇ
Vasiyet	Hâkim Galip

Propaganda Faydaları, Araçları ve Zabitanın Görevleri	Jandarma Komutanı Tevfik ERDENİZ
Atatürk İnkılabında Türk Köylüsü Daima Önde	Nüfus Müdürü Durmuş TÜRKMENOĞLU
Türk Kadını, Çocuk Bakımı ve Terbiyesi	Türkan TÜRKMEN
Ulusal Duygu	Nüfus Müdürü Durmuş TÜRKMENOĞLU
Sular Hakkında Önemli Konu	Sıhhat Müdürü Cemal BAŞER
Hayvansal Ürünlerden İnsanlara Geçen Tehlikeli Hastalıklardan Korunma Çareleri	Baytar Müdürü Selim ENGİN
Türk Dili	Nüfus Müdürü Durmuş TÜRKMENOĞLU
Jandarmanın Tarihçesi	Jandarma Komutanı Tevfik ERDEMİR
Çocukların Okul Dışındaki zamanlarının nasıl geçirilmesi	Baş Öğretmen İbrahim BİLGİÇ

(BCA.490.1.0.0/1008.889.2).

4.4.BİNGÖL HALKEVİNE YAPILAN MADDİ YARDIMLAR

Dönemin iktidarda olan partisi Cumhuriyet Halk Partisi, Genel Sekreterlik vasıtası ile yardıma ihtiyacı olan bütün Halkevleri ve Halkodalarına maddi yardımda bulunmuştur. Yardım gönderdiği Halkevlerinden biri de Çapakçur yani şu anki ismi ile Bingöl Halkevi ve Halkodaları olmuştur. Yapılan bu maddi yardımlar, Halkevi binasının genel ihtiyaçları için yapılan yardımlardır. Bingöl Belediyesi, 1939 yılı bütçesinde Halkevine yardım olarak 250 lira para ayırmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği, 11 Kasım 1947 tarihinde Bingöl Halkevinin genel ihtiyaçları için 300 lira yardım göndermiştir. Yine aynı şekilde Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği, 5 Aralık 1948 tarihinde Bingöl Halkevinin genel ihtiyaçlarının giderilmesi için 250 lira göndermiştir(Serter,2016,s.110).

BEŞİNCİ BÖLÜM

5.BİNGÖL İLÇELERİNDE AÇILAN HALKEVLERİ İLE HALKODALARI

Bingöl'ün Kiğı, Karlıova, Genç ve Solhan ilçelerinde hem Halkevleri hem de Halkodaları kurulmuştur. Bu Halkevleri ve Halkodalarının bünyelerinde de vatandaşların ihtiyaçlarına cevap veren şubeler kurulmuştur.

5.1.Kiğı İlçesinde Kurulan Halkevi

Kiğı, Bingöl ilinin kuzeyinde yer alan en eski yerleşim yerlerinden birisidir. 15. yüzyılda Diyarbakır'a bağlı bir kasaba konumundadır. Osmanlı Devleti'ndeki dönemlerde devletin tutmuş olduğu sayım defterinde, Kiğı Kazasının 75 haneden oluşan bir yerleşim merkezi olduğu görülmektedir. Erzurum ili kurulunca da Kiğı kazası, Erzurum'a bağlı bir yerleşim merkezi olmuştur. Kiğı'daki nüfus, çeşitli etnik yapıdan meydana gelmiştir.

Kiğı Kazasında yaşayan vatandaşlar geçimlerini tarım ve hayvancılıktan sağlıyorlardı. Buradaki okuma-yazma oranı diğer yörelere göre daha yüksekti. 1966 tarihinde meydana gelen Varto depreminden sonra Kiğı'nın yerleşimi değişmiştir. 1926 tarihinde Kiğı Kazasında Belediye kurulmuştur(Yaman,1982, s.1334-1352).

Kiğı, Bingöl ilinin en büyük ve en kalabalık kazasıdır. Bundan dolayı şehrin ikinci önemli Halkevi burada açılmıştır. Kiğı Halkevi, Bingöl'de açılan üç Halkevinden birisidir. Kiğı Halkevi, 1938 tarihinde açılarak vatandaşlar ile buluşmuştur. Kiğı Halkevi ilk dönemlerde üç şube ile faaliyete geçmiş, 1941 tarihinde şube sayısı dörde çıkmıştır. İlk Halkevi Başkanı Mehmet Galip İlter'dir. Kiğı Halkevi 1938 ve 1951 yılları arasında faaliyette bulunmuştur(Çeçen,2000, s.388). Kiğı Halkevi'nde yabancı dilde yazılmış 43 adet kitap mevcuttu(BCA.490.1.0.0/1044.1011.3).

5.2.Kiğı Halkevinde Verilen Konferanslar

Kiğı Kazası Halkevi'nde çok az sayıda konferans verilmiştir. 25 Mart ile 15 Nisan 1941 tarihlerinde de Bingöl'deki Halkevleri ve Halkodalarında çeşitli konularda konferanslar verilmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği, Bingöl'ün kazalarına gidecek olan hatiplerin yol masrafları için 14 Nisan 1941 tarihinde yolluk göndermiştir. 1942 tarihli bir başka arşiv belgesine göre Kiğı Halkevi'nde 1942 tarihinde Milli Koruma Kanunu ile ilgili konferanslar verilmiştir(BCA.490.1.0.0/1008.).

5.3.Kiğı Halkevinin İhtiyaçları

Bingöl’de açılan Halkevleri, yöre halkının maddi olanaksızlıklarından dolayı kendi ayakları üzerinde duramamışlardır. Kiğı Halkevi de muhtaç durumunda olan bir Halkevidir. Bu sebepten dolayı Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği, belediyeler ve özel idareler, Halkevine zaman zaman yardımda bulunmuştur. Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği tarafından Kiğı Halkevi için yangın söndürme aletlerinin alınması amacıyla belirli bir bütçe gönderilmiştir. Bu gönderilen paralar ile Halkodasına 12 su kovası, 4 kanca, 4 kazma, 6 kürek ve 2 balta alınmıştır. 1947, 1948 ve 1949 yıllarında Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği tarafından Kiğı Halkevine maddi yardımda bulunulmuştur. 18 Ağustos 1949 gecesinde meydana gelen şiddetli bir deprem ile Kiğı Halkevi kullanılamaz hale gelmiştir. Bu sebeple Halkevinin geçici olarak başka bir binaya taşınması düşünülmüştür. Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinden Kiğı Halkevine yardım amaçlı 12 adet su kovası, 4 adet Kanca, 4 adet kazma, 6 adet kürek 2 adet balta olmak üzere toplamda 28 adet malzeme gönderilmiştir. Bu ihtiyaçlar dışında Kiğı Halkevi’nde bir yangın söndürme aletinde de ihtiyaç duyuldu. Bu bir yazı ile Ankara’ya bildirildi. Yalnız yollanan bütçe ile yangın söndürme aleti alınamıyordu, bunun üzerine Ankara, yangın söndürme aletini İstanbul’dan tedarik edip Kiğı Halkevine göndermiştir(BCA. 490.1.0.0/1670.815.1).

5.4.Kiğı Halkevi Şubeleri

Bingöl’ün Kiğı kazasında kurulmuş olan Halkevi, kurulmuş olan diğer Halkevleri gibi faaliyetlerini çeşitli alanlarda sürdürmek istemiştir. Bunu için de 1938 tarihinde bu çalışmalarını üç şube ile faaliyete geçiren Halkevi, 1941 yılında dört şubeye ulaşmıştır.

Tablo 7. 1937 Yılında Kiğı Halkevi Şube Komite Başkan ve Üyeleri.

Şubesi	Adı	Şubedeki Görevi	Mesleği
Halkevi Yönetim Kurulu Başkan ve Üyeleri	Mehmet Galip İlter	Halkevi Başkanı	Emekli Varidat Memuru
	Fahri Arslan	Yönetim Kurulu	Maliye Tafsilat Eski Memuru
	Mehmet Ali Turan	Yönetim Kurulu	Dava Vekili
	Zülfü Akgün	Yönetim Kurulu	Posta Şefi
Spor Şubesi	Hüseyin Tunca	Şube Başkanı	Komiser

	Talat Aras	Üye	
	Fahri Arslan	Üye	Maliye Tafsilat Eski Memuru
Halk Dershaneleri	Mehmet Ali Turan	Şube Başkanı	Dava Vekili
	Murat Burat	Üye	Başöğretmen
	Mahmut Çepik	Üye	Öğretmen
Kitapsayar Şubesi	Zülfü Akgün	Şube Başkanı	Posta Şefi
	Suat Sökmen	Üye	Öğretmen
	Rıfat Üleser	Üye	Nüfus Kâtibi

(Sertel,2016, s.115).

Tablo 8:1941 Yılında Kiğı Halkevi Şube Başkan ve Üyeleri.

Şubesi	Adı	Şubedeki Görevleri	Şubedeki Meslekleri
Spor Şubesi	Enver Özgen	Şube Başkanı	Muallim
	Mehmet Peker	Üye	Belediye Başkanı
	Remzi Kavuner	Üye	İnhisarlar Memuru
	Dursun Peköz	Üye	Sayman
Sosyal Yardım Şubesi	Ali Temel	Şubenin Başkanı	Tüccar
	Mustafa Narman	Üye	Tüccar
	Cemal Tunç	Üye	Topçu Oğlu
	Yusuf Düzgün	Üye	Aktarcı
Halk Dershaneleri Şubesi	M. Mehmet Alkaya	Şubenin Başkanı	Muhasebeci
	Hayri Güngör	Üye	Maliye Tahsil Kâtibi
	Dursun Öncü	Üye	Tüccar
	Bahri Künyeli	Üye	Maliye Muhtarlığı Kâtibi
	Zeki Taylan	Şubenin Başkanı	Zabıt Kâtibi

Kütüphane ve Yayın Şubesi	Abdurrahman Pekel	Üye	Kunduracı
	Hüseyin	Üye	Aktarcı
	Raif Yücel	Üye	Aktarcı

(Sertel, 2016: s.116).

5.4.1.Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi ve Faaliyetleri

Kiğı Halkevinin bünyesinde açılıp faaliyet gören Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi'nin en önemli çalışma alanı, diğer kurslarda olduğu gibi yöre halkının eğitim seviyesinden dolayı Türkçe okuma-yazma kursunu açmak olmuştur. Bu kursun açılması ile yöredeki cezaevinde olan mahkûmlar bile okuma-yazma öğrenmişlerdir. Şubenin bünyesinde biçki-dikiş kursu, dokumacılık kursu, Türkçe okuma-yazma kursu gibi çeşitli kurslar açılmıştır. Fakat bu kursların açılabilmesi için maddi kaynağa ihtiyaç duyulmuştur. Diğer Halkevlerine olduğu gibi bu Halkevine de Cumhuriyet Halk Partisi maddi yardımda bulunmuştur.

5.4.2.Sosyal Yardım Şubesi ve Faaliyetleri

Bingöl'ün Kiğı ilçesinde vatandaşların maddi durumlarının iyi olmaması, yörenin genel olarak hayvancılıkla geçinmesi ve ailelerin kalabalık olup ancak kendilerini beslemeleri gibi nedenlerden dolayı Sosyal Yardım Şubesinin gelişmemiş ve önemli çalışmalarda bulunamamıştır. Bu maddi imkânsızlıklar sadece Bingöl ili ile de sınırlı değildir. Bu durum yörenin genelinde görülmektedir. Sosyal Yardım Şubesi bu kısıtlı imkanlara rağmen yine de yardım yapmaya devam etmiştir. 1943 yılında yardıma muhtaç çocuklar ile askere giden vatandaşların ailelerine yardımda bulunulmuştur(Sertel,2016, s.120).

5.4.3.Temsil Şubesi

Kiğı Halkevi Temsil Şubesi tarafından 1945 yılında köylerde gösteriler düzenlenmiştir. Bu gösterilerde hiçbir kadın, oyuncu olarak yer almamıştır. Bingöl Halkevinin bünyesinde açılan bu Temsil Şubesinde de hiç kadın üye bulunmamaktadır. Bunun sebebi de yöre halkının, kadınları devlet bünyesinde çalışan birer fertler olarak değil de evinin hanımı çocuklarının anası olarak görmelerinden kaynaklanmaktadır.

Onlara göre kadın dediğin evinde oturmalıdır ve bu düşünce hâlâ bir kısım geri kalmış yerlerde devam etmektedir.

Temsil Şubesinde ara sıra piyesler oynanmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi tarafından gönderilen bu piyeslerde genelde kadınlı-erkekli oyunlar sergilenmiştir. Bingöl Halkevinde kadın katılımcı pek olmadığı için bu piyeslere Bingöl Halkevi pek sıcak bakmamıştır. Halkevi Başkanı, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğine gönderdiği bir telgrafta “kadın temsilcimiz olmadığı için yollamış olduğunuz bu piyesleri vatandaşlara sunmuyoruz” demiştir. Yöre halkının kadınlara farklı bakması ve kadınların ev dışında herhangi bir alanda çalışmamaları gibi dayatmalardan dolayı kadınlar, Temsil Şubesinde herhangi bir faaliyette bulanamamışlardır(BCA.490.1.0.0/1021.931.1).

5.4.4.Kütüphane, Yayın Şubesi ve Faaliyetleri

Kiğı Halkevi kütüphanesinde 1.792 kitap bulunmaktaydı. Bu kitapların çoğu devlet bağışı olarak gelmişti. Kiğı Halkevi Başkanı Adil Zengin; 31 Ocak 1944 tarihinde bir yazı yazarak 2 Aralık 1943 ve 29 Aralık 1943 tarihine kadarki sayılarının kaybolduğunu, imkânlar dâhilinde bu gazetelerin birer örneğinin Halkevlerine yollanmasını istemiştir. Dönemin şartlarına göre hem gazete basmak hem de bunu bir yerden bir yere yollamak zordu. Ya vatandaşlar kendi imkânları ile bir şeyler yapacaklardı ya da ülkedeki olaylardan habersiz olacaklardı. Bingöl Halkevinin Ankara’ya uzak olmasından dolayı bu gazetelerin Bingöl Halkevine ulaşması epey zaman alıyordu(BCA.490.1.0.0/1241.131.3).

5.4.5.Spor Şubesi ve Faaliyetleri

Spor Şubesi, Halkevlerinin hemen hepsinde açılmış olup ülke genelinde de çok çeşitli faaliyetler yürütmüştür. Ayrıca bu şubeye olan katılım ülke genelinde çok fazla olmuştur. Halkevinin bulunduğu bölgenin iklimi, coğrafi konumu, kültürel yapısı, folklor gibi alanlarda büyük rol oynamıştır. Kiğı ilçesinde kurulmuş olan Halkevi; bölgenin dağlık yapısı, karasal bir iklimi, kış aylarının soğuk ve karlı geçmesinden dolayı kış sporlarına önem vermiştir. Kış sporlarının olmasından dolayı Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği tarafından Kiğı Halkevine kayak takımları, 25 Haziran 1945 tarihinde iki adet hentbol topu ve bir adet hentbol kitabı ile 28 Mart 1949 tarihinde de çifti 85 lira olan 4 çift kayak takımı gönderilmiştir(Sertel,2016, s.120-121). Kiğı Halkevi Spor

Şubesine Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği tarafından 1945'te bir tane Hentbol topu ile bir tane Hentbol kitabı gönderilmiştir(BCA.490.1.0.0/1121.89.1).

5.5.Kiğı Halkevi Bütçesi

Kiğı Halkevi Başkanı Dursun Öncü, 20 Şubat 1950 tarihinde Halkevi bütçesini Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğine sunmuştur. Bütçe, genel olarak o dönemde parti tarafından karşılanırdı. Bölgede vatandaşların maddi durumları iyi olmadığı için vatandaşlar, Halkevine maddi yardımda bulunamamışlardır. Durum böyle olunca halkevlerinin kapanmaması ve vatandaşlara daha çok fayda sağlaması için bütçesi, dönemin partisi olan Cumhuriyet Halk Partisi tarafından sağlanıyordu. Sadece Kiğı Kazasında kurulan Halkevinin değil genel olarak bölgede kurulan diğer Halkevlerinin de bütçesini parti karşılıyordu.

Tablo 9: Kiğı Halkevinin 1950 Yılı Bütçesi.

Gelirler	Miktarı	Giderler	Miktarı
Kiğı Belediyesi Yardımı	250 lira	Ücretler	270 lira
Kiğı İlçe CHP Yardımı	200 lira	Spor Şubesinin Giderleri	100 lira
Kiğı İlçe CHP Yardımı (1949 Yılı Yardımı Henüz Verilmemiş)	150 lira	Kitap-Sayar-Dershaneleri Harcamaları	75 lira
İl Yardımı	500 lira	Sosyal Yardım Şubesi Giderleri	50 lira
CHP Genel Sekreterlik Yardımı	1.000 lira	Köycülük Şubesine Gönderilen Yardım	150 lira
		Temsil Şubesine Gönderilen Yardım	100 lira
		Radio Yayını Masrafları	200 lira
		Çeşitli İdare Masrafları	705 lira

Toplam Gelir	2.100 lira	Toplam Gider	100.100 lira
---------------------	-------------------	---------------------	---------------------

(Sertel,2016, s.124-125).

5.6.Kiğı Kazasının Holhol Nahiyesinin Merkezi ile Hösnek Nahiyesinin Azakpert Köyünde Açılacak Olan Halkodaları için Gerekli Malzemeler

- 1.İki adet Halkodası idare heyet karar defteri
- 2.İki adet Vezne defteri
- 3.İki adet vezne makbuzu
- 4.İki adet Günlük çalışma defteri
- 5.İki adet Gelen evrak il defteri
- 6.İki adet Giden evrak defteri
- 7.İki adet Demirbaş eşya defteri
- 8.İki adet Kütüphane giriş defteri
- 9.İki adet Halkodası başlığı
10. İki adet Halkodası resmî mührü(BCA.490.1.0.0/953.691.2).

5.7.Karlıova İlçesinde Açılan Halkevi

Bingöl'de kurulup açılan üç Halkevinden biri de Bingöl'ün Karlıova İlçesinde kurulmuştur. Arşiv belgelerinde kuruluş tarihi ile ilgili herhangi bir bilgiye rastlanılmamasına rağmen 1945 tarihinden önce açıldığı bilinmektedir. Bu halkevi, vatandaşlar tarafından pek rağbet görmemiştir. Cumhuriyet Halk Partisi, Karlıova Halkevini boşuna açtığını söylemiştir. Bir sürü Halkodası, Karlıova Halkevinden daha fazla faaliyette bulunmuştur. Bingöl'de açılan son halkevi, Karlıova halkevidir. Karlıova Halkevi, Genç ve Solhan Halkodaları kadar faaliyette bulunamamıştır. Karlıova Halkevi, diğer Halkevleri ve Halkodaları gibi 1951 tarihinde kapatılmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği; Karlıova Halkevine birer adet bayrak, parti bayrağı, Halkevi Talimatnamesi, üye kayıt, komite karar, idare heyeti karar, demirbaş eşya, kitaplık, gelen ve giden evrak, günlük çalışma, hesap ve okuyucu istatistik defterleri, 2 cilt kaza makbuzu ve 16 adet kitap yollamıştır. Atatürk'ün ve Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün de fotoğrafları ile mühür ve başlık gönderilmiştir. 1943 tarihinde Karlıova Halkevi Kaymakamı, Halkevi için bir radyo almıştır. 20 Mart 1946 tarihinde Genel Sekreterlik, Karlıova Halkevine Ulus gazetesini yollamaya başlamıştır. Karlıova Halkevi 1946 tarihinde Türkçe okuma-yazma kursu açmıştır(BCA.490.1.0.0/953.691.2).

5.7.1.Karlıova Halkevi Bünyesinde Açılan Şubeler ve Faaliyet Alanları

Karlıova Halkevi bünyesinde sadece bir tane şube açılmıştır. Bu şube Kütüphane ve Yayın Şube'sidir.

5.7.1.1.Kütüphane ve Yayın Şubesi ile Faaliyetleri

Karlıova kütüphanesinde 1943-1944 tarihleri arasında 155 kitap bulunmaktaydı. Kütüphaneyi ziyaret edenlerin sayısı bir hayli fazlaydı. Kütüphanenin bir yıllık gideri 1.600 lira tutuyordu. Yörede yaşayan vatandaşların maddi durumları iyi olmadığı için bu şubeye gerekli maddi yardım sağlanamamıştır. Şube için gönderilen bütün yardımlar Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği tarafından gönderilmiştir. Şubeye vatandaşların katılımı fazladır(Sertel,2016, s.126).

5.8.BİNGÖL'DE KURULAN HALKODALARI

Halkevleri kadar önemli bir kurum olan Halkodaları, ülke nüfusunun çoğunluğu kırsal alanlarda toplandığı ve kırsal kesimlerin çoğunda Halkevi bulunmadığı için kurulmuştur.

1939 yılında 20 maddelik olan Halkodaları Talimatnamesi hazırlanmış ve 19 Şubat 1940 yılında da 141 tane Halkodasının yurt genelinde açılışı yapılmıştır. Açılmış olan bu Halkodalarından bir tanesi de Bingöl ilinde açılmıştır. Vatandaşlara daha iyi eğitim ve onlara daha iyi imkânlar sunmak için Halkodalarının da bünyesinde çeşitli şubeler açılmıştır(Zeyrek,2006, s.33-34).

Herhangi bir yerde Halkodasının açılabilmesi için o Halkodasına en az 50 üyenin kaydını yapmış olması ve bir toplantı salonu ile bir okuma odasının ve odayı idare edecek kadar bir bütçenin sağlanması lazımdı. Aynı bir okuma odası bulunmadığı takdirde toplantı salonunun uygun bir yerine kitap dolabı konulmak sureti ile hem salon hem de okuma odası olarak kullanılabilirdi(Altan,2012, s.21).Eğer bunların hepsi varsa ise o yörenin parti örgütüne, şayet parti örgütü yoksa Genel Müfettiş aracılığı ile silsile yolu ile Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğine başvurulurdu. Eğer Cumhuriyet Halk Partisi Genel Kurulu olumlu karar verirse Halkodaları, Halkevlerinin açılış yıl döneminde törenle açılırdı.

Halkodaları salonları da dönemin iktidar partisi olan Cumhuriyet Halk Partisi'nin ilkelerine ters düşmeyen ve başka siyasal partiler ile ilişkisi olmayan bütün ulusal derneklere açıktı. Tüm insanlar, istedikleri zaman Halkodalarına gelip oradaki aktivitelere katılabilirdi(Zeyrek,2006, s.33-34).

Bingöl ili içinde 1940 yılında açılan 11 tane Halkodası kütüphaneleri için Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği; her bir Halkodasına üzerinde kendi adı yazılı etiketler bulunan dörder paket kitap ve yine her bir Halkodasına, üzerinde kendi adı yazılı bulunan birer yuvarlak paket halinde duvar levhaları göndermiştir. Kitaplar ve levhalar 4 sandık olmak üzere 1945 yılının 17 Nisan günü ilçe parti kurullarına malumat verilmesi istenmiştir(BCA.490.1.0.0/1044.1011.3).

Bingöl'de açılan ilk Halkodası Şubat 1940 yılında Bingöl ilinin Genç kazasında kurulmuştur. Genç Halkodasının kurulmasından bir yıl sonra 23 Şubat 1941 tarihinde Bingöl ilinin Solhan kazasında, Solhan Halkodası açılmıştır. Bingöl'de 1945 tarihinde pek çok Halkodası açılmıştır. Bingöl'de kurulan son Halkodası da Yukarı Karatelya Halkodası olmuştur. 1940 yılından 1951 yılına kadar Bingöl il merkezi ve çevresinde 28 tane Halkodası açılmıştır. Fakat bu sayı Bingöl ili ile aynı bölge de yer alan diğer iller ile kıyaslandığı zaman çok az olmuştur. Örnek vermek gerekirse bu yıllarda Tunceli ilinde 55 tane Halkodası açılmıştır. Bingöl ilinde bu sayının neden bu kadar az olduğu ile ilgili herhangi bir kaynağa ulaşılmamıştır. Halkodaları genel olarak Halkevlerinin etkisinde kalmışlardır ama bazı Halkodaları, Halkevlerinden daha fazla çalışmışlardır. Örnek verecek olursak: Karlıova ilçesinde yer alan Halkevinin önemli bir çalışması bulunmazken Genç ve Solhan Kazalarının Halkodaları çok daha aktif olmuş, yapmış oldukları faaliyetler ve çalışmalar ile Karlıova kazasında yer alan Halkevini geçmişlerdir(Sertel,2016, s.129).

5.9.Bingöl Halkodası Başkan ve Üyeleri

23 Şubat 1940 tarihinde, Genç kazasında kurulmuş olan Halkodasının ilk başkanı Mahmut Demirel'dir. 25 Şubat 1941 tarihinde Genç Halkodası yönetim kurulu seçilmiştir. Genç Halkodası, 1940 tarihinde 52 temsilci ile açılmıştır. 1941 tarihinde ise 1 kadın ve 83 erkek olmak üzere toplam 84 temsilciye ulaşmıştır. 18 Ocak 1950 tarihinde Genç Halkodası Başkanı Selahattin Önal olmuştur. 1950 tarihinde Genç Kazasına bağlı Valir Halkodası Başkanı H. Baki Avcı olmuştur.1946 yılının haziran ayında Çan Halkodası Başkanı Selahattin Korkutata olmuştur. 1947 yılının mart ayında Musyan Halkodası Başkanı Reşit Büro olmuştur. 1948 yılında Sancak Bucağı Halkodası Başkanı Ahmet Bakşı, Arduşin Halkodası Başkanı Mustafa Yanılmaz ve Holhol Halkodası Başkanı Ali Eray olmuştur. 1948-1949 yıllarında Cönek Halkodası Başkanı Aziz Sayan olmuştur. 1942 yılının Ekim ayında Solhan Halkodası Başkanı Abdülkadir Gelibolu

olmuştur. 1945 yılının Eylül ayında Solhan Halkodası Başkanı Salih Özdemir olmuştur. 1 Temmuz 1949 tarihinden sonra Kiğı Kazasına bağlı Zeynalli Köyü Halkodası Başkanı Mehmet Çinko olmuştur. 1950 yılının ocak ayında Karlıova Kazasına bağlı Çiftlik Köyü Halkodası Başkanı Memet Sıddık Çelebi olmuştur. 17 Şubat 1950 tarihinde de Kiğı Kazasının Hösnek Köyü Halkodası Başkanı İhsan Yazıcı olmuştur(Sertel,2016, s.130-131).

5.9.1.Bingöl’de Kurulan Halkodaları ve Faaliyet Alanları

Bingöl’de kurulan Halkodalarının kuruluş tarihleri ile ilgili çok az bilgi mevcuttur. Bingöl ilinde açılan ilk Halkodası, Şubat 1940 tarihinde Bingöl’ün Genç Kazasında törenle açılmış olan Genç Halkodasıdır. Bir yıl sonra da Solhan Halkodası halkın hizmetine sunulmuştur. Solhan Kazasının Arduşin bucağında da Halkodası açılmıştır. 25 Şubat 1945 tarihinde de Kiğı’nın Hösnek ve Cönek Halkodaları açılmıştır. Aynı yıl içerisinde Bingöl ilinin diğer Kazalarında da Halkodaları açılmıştır. Bu halkevleri ve halkodalarına 27 Mayıs 1946 tarihinde Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği tarafından 15 cilt kitap gönderilmiştir. 2 Mayıs 1946 tarihinde Solhan Kazasının Arduşin Bucağının Halkodasına gönderilen bazı kitaplar şunlardır: Ağaç Aşısı ve Aşının Faydaları, Kerem ile Aslı, Türk Armağan, Erciyes’ten Kopan Çığ, Cenupta Türkmen Çalgıları, Yurt Gediklisinin Aşkı, Türk Bayrağı Kanunu ve Nizamnamesi ve Buğu’dur. Arduşin Halkodası Başkanı tarafından Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinden Halkodası için kitap, gazete, dergi ve Spor şubesine de kayak gönderilmesini istemiştir. Bingöl’de açılmış olan Halkodaları Dil-Edebiyat, Temsil ve Güzel Sanatlar gibi alanlarda çeşitli çalışmalarda bulunmuşlardır. Bu şubelerden biri olan Temsil Şubesi, çalışmalarını sürdürürken hiç kadın katılımcı görev almamıştır. Diğer bölgelerde açılan Halkevleri ve Halkodalarında bu durum farklı olmakla birlikte gerek kadın gerek ise erkeklerin çok aktif olduğu faaliyetler yürütülmüştür. Ama söz konusu Bingöl Halkevi ve Halkodaları için aynı durum geçerli olmamıştır. Bu durum gerek burada yaşayan vatandaşların gelenek ve göreneklerine olan bağlılıkları ve gerekse de eğitimsizliklerinin vermiş olduğu cehaletten kaynaklıdır. Düşüncelerine göre kadın dediğin evinde oturmalı ev hanımlığını yapıp çocuklarına bakmalıydı. Bu tarz sebeplerden dolayı Halkevi bünyesinde açılmış olan Temsil Şubesinin hiç kadın üyesi bulunmamaktaydı. Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği tarafından gönderilen piyeslerin çoğu kadınlı-erkekli oynanan oyunlar

olduğu için ve Bingöl Halkevinde kadın temsilci olmadığı için bu piyeslerin hiçbirisi vatandaşlara sunulmamıştır (BCA.490.1.0.0/953.691.2).

5.9.2.Bingöl ve Bingöl Kazalarına Bağlı Olarak Açılması Düşünülen Diğer Halkodaları

Dönemin Bingöl valisi Rıfat Şahinbaş, ilçe kaymakamlıkları ile yaptığı görüşmeler sonucunda bazı köy ve bucaklara birer Halkodası açılmasını teklif etmiş ve bu teklife kimseden olumsuz cevap gelmemiştir. Neticede yapılan teklif yöre halkı için özellikle de köylerde ikamet eden vatandaşlar için çok yararlı sonuçlar doğuracağından dolayı Vali Rıfat Bey aşağıda yazılı yerlerde Halkodaları açılması için Cumhuriyet Halk Partisi'ne bir telgraf göndermiştir.

1. Kiğı kazasına bağlı Çerme Bucağında
 2. Kiğı kazasına bağlı Zeyneli Köyü
 3. Kiğı Kazasına bağlı Bilece Köyü
 4. Kiğı Kazasına bağlı Darabi Köyü
 5. Karlıova Kazasına bağlı Liçik Köyü
 6. Karlıova Kazasına bağlı Bahçe Köyü
 7. Karlıova Kazasına bağlı Çiftlik Köyü
 8. Karlıova Kazasına bağlı Kargapazar Köyü
 9. Genç Kazasına bağlı Sivan Bucağı
 10. Genç Kazasına bağlı Yayla Bucağı
 11. Bingöl İline bağlı Çan Köyü
 12. Bingöl İline bağlı Kadımadrak Köyü
 13. Bingöl İline Bağlı Müsyen Köyü
- (BCA490.1.0.0/953.691.2).

Tablo 10:1945 Yılında Bingöl'deki Bazı Bucaklarda Açılan Halkodaları.

Bağlı Olduğu Kaza	Halkodasının Açıldığı Yer
Bingöl Merkez	Fahran
	Sancak
Genç Kazası	Valir
Kiğı Kazası	Cönek
	Hösnek
	Holhol
	Azakupert

Solhan Kazası	Arduşin
	Canut
	Gönük

(Sertel,2016, s.132).

5.7.4.Genç Halkodası

Genç 14 Şubat 1940 tarihinde saat 15.00'a doğru belediye binasında yapılan törenle Saat 14.55'te radyoda, Ankara Halkevinden Refik Saydam'ın konuşması ile açılış töreni başlamıştır. Tören baştan sona kadar dinlenilmiştir. Tören bittiğinde dönemin Bingöl Kaymakam vekili olan Rıfat Ayaydın tarafından kurdelenin kesilmesi ile Genç Halkodası açılmıştır(BCA.490.1.0.0/953.691.2).

Ağrı Milletvekili Müştak Aktan, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğine 1949 tarihinde gönderdiği dilekçesinde Genç Halkodası için şunları yazmıştır: “Tunceli, Bingöl illeri Kongrelerinin idaresi sırasında (Genç ilçesinde demir yolu olduğu için oraya gitmem kolaylaşmıştı) Genç ilçe merkezine bağlı Diyarbuk Köyünde bir Ocak kurularak Köyü ilçe İdare Kuruluna bağladım. Genç ilçesinin Yayla Bucağına bağlı Rutcan Köyünde de bir ocak kurularak Yayla Bucağını İdare Kuruluna bağlattım. Genç ilçesinin Sivan Bucağına bağlı Kelhasi Köyünde bir Bucak Kuruldu ve bu Bucak İlçe İdare Kuruluna bağlandı. Son olarak da Genç ilçesinin Sivan Bucağına Bağlı Ğaz, Ğayit, Hacıyan ve Şahismailan Köylerinde birer Ocak kurularak Kelhasi Bucak Kuruluna bağladım” (BCA.490.1.0.0/144.573.1).

5.9.3.Genç Halkodasına Bağlı Kurulan Ocak ve Bucakların İdare Kurulu Başkan ve Üyeleri

Kelhasi İtibar Bucağı: Başkanı Burhanettin Bilgin'dir. Üyeleri: Ali Kaya, Mehmet Adanır, Mehmet Koşar ve Ali Karaman'dır.

Ğaz Ocağı: Başkanı Haydar Koç'tur. Üyeleri: Mehmet Sakin, Hasan Takoç, Hüseyin Duman, Rıza Koç, Ali Topal ve Mustafa Kılavuz'dur.

Hacıyan Ocağı: Başkanı Mehmet Dalman'dır. Üyeleri: Hasan Yalman ile Mehmet Kaçmaz'dır.

Şeyhismail Ocağı: Başkanı Hüseyin Sinan'dır. Üyeleri: Mustafa Demir ile Mustafa Çelik'tir.

Ğayit Ocağı: Başkanı Şükrü Sinan'dır. Üyeleri: Mehmet Egel ile Emin Sinan'dır.

Rutcan Ocağı: Başkanı Hüseyin Bozkır'dır. Üyeleri: Mehmet Zoroğlu, Ali Yılmaz, Hakkı Savlı, Halit Doğan, İzzet Kalabalık ve Ömer Sayılır idi.

Diyarbak Ocağı: Başkanı Mehmet Demir'dir. Üyeleri: İsmail Özdemir ile Mehmet Sayılıdır(BCA.490.1.0.0/144.573.1).

5.9.4.Holhol ve Azakpert Halkodaları

19 Şubat 1945 tarihinde açılmışlardır. Bu Halkodaları için önceden hazırlanan maddi kaynak Cumhuriyet Halk Partisi dördüncü umumu müfettişliği tarafından Halkodalarına gönderilmiştir(BCA490.1.0.0/953.691.2).

5.10.Karlıova Halkodası

21 Mart 1949 tarihinde büyük bir coşku ile açılmıştır. Halkodasını maddi ve manevi desteği başta Cumhuriyet Halk Partisi olmak üzere yörenin ileri gelen maddi durumları iyi olan vatandaşlar da destek vermişlerdir. Bu Halkodasının açılması Karlıova halkı için çok iyi olmuştur. Yöre dağlık olduğu için Bingöl merkezdeki Halkevine veya Halkodasına vatandaşların gelmesi biraz sıkıntılı olmaktaydı. Bundan dolayı kendi ilçelerinde bir Halkodasının açılması halk için çok faydalı olmuştur. Vatandaşlar eğitim ihtiyaçlarını gidermiş, özellikle okuma-yazma bilmeyenler okuma-yazma öğrenmiştir. Bu sayede de kültür ve spor gibi ülkede olan biten olaylardan haberdar olmuşlardır. Cumhuriyet Halk Partisi, Karlıova Halkodasının ilk eşyalarını yani demirbaş eşya dediğimiz eşyaları kendi göndermiştir(490.1.0.0/953.691.2).

Karlıova Halkodası Başkanı Alaaddin Berk, Karlıova Halkodasında Babacan Gazetesinden başka gazete olmadığını ve kendilerine Ulus Gazetesini yollamalarını bir mektupla Cumhuriyet Halk Partisine bildirmiştir. Bunun üzerine Cumhuriyet Halk Partisi Zonguldak Mebusu tarafından düzenli olarak Babacan Gazetesinin dışında Ulus Gazetesi de Karlıova Halkodasına 1945 yılına kadar gönderilmiştir. 1945'den sonra bütçe yetersizliğinden dolayı bu düzenlemelerde aksaklıklar yaşanmıştır(490.1.0.0/1241.131.3).

Cumhuriyet Halk Partisi Genel İdare Kurulu üyelerinden Konya Milletvekili Muhsin Adil Binal, Karlıova Halkodasına hem Ulus hem de Ülke gazetelerinin birer nüshalarını göndermiştir. Binal, göndermiş olduğu dilekçesinde Halkodasının adresinin değişip değişmediğine değinmiştir(BCA.490.1.0.0/1241.131.3).

5.11.Hasköy Halkodası

13 Aralık 1947 tarihinde açılmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi; ülkenin her tarafında faaliyetlerini sürdürmek için Halkevlerini kurmuş, Halkevlerinin kurulmadığı yerlerde de Halkodalarını kurmuştur. Ülkenin bazı yörelerinde, özellikle de kırsal kesimlerde köylerin merkeze uzak olması veya köylerin Kazalara uzak olması da Köylerde Halkodalarının kurulmasını gerekli kılmıştır.

Bingöl ili de dağlık bir bölgede kurulmuş olduğu için hem Kazaları hem de köyleri birbirine uzak veya merkezden uzak yerlerde kurulmuşlardır. Durum böyle olunca Cumhuriyet Halk Partisi maddi durum el verdiğince vatandaşları için ülkenin en ücra köşelerine bile Halkodalarını kurmuştur. Bu Halkodalarından bir tanesi de Bingöl ilinin Yayladere Kazasına bağlı Hasköy Köyünde Ahmet Kâtibi Gahani'nin Başkanlığında ve köyün ileri gelenleri tarafından açılmıştır(BCA.490.1.0.0/953.691.2).

5.12. Solhan ve Arduşin Halkodaları

Bingöl'de kurulan halkodaları içinde Solhan ve Arduşin Halkodaları da bulunmaktaydı. Cumhuriyet Halk Partisi Solhan ilçe idare kurulu başkanı M. Dursun Yıldırım Solhan İlçesi ve Arduşin Bucağı Halkodaları için çeşitli gazete ve dergilerden abone yapılması gerekli kurumlara dilekçe göndermiştir(BCA.1.0.0/1241.131.1).

Solhan Halkodasına vatandaşların ilgisi epey büyük olmuştur. Özellikle de Solhan Kaymakamı ve Solhan Halkodası Başkanı tarafından düzenlenen bir konferansa 400'e yakın vatandaş katılmıştır(490.1.0.0/1008.889.2).

Halkodaları sadece illerde, kazalarda kurulmamışlardır. Köylerde de kurulan Halkodaları vardır. 20 Şubat 1949 yılında Yukarı Karadelya Köyünde bir tane Halkodası kurulmuştur. Halkodasının kuruluşunu bir dilekçe ile Cumhuriyet Halk Partisi İl İdare Kurulu Başkanı Abdullah DURSUN, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği yüksek makamına bildirmiştir. Halkodası için; 1 adet talimatname, 44 adet kitap, 2 adet bayrak, 8 adet defter klavuz ve makbuz, 2 adet resim gibi malzemeler temin edilmiş olup Halkodası tören eşliğinde açılmıştır(BCA.490.1.0.0/953.691.2).

5.8.BİNGÖL HALKODALARI VE FAALİYET ALANLARI

5.8.1.1.Dil ve Edebiyat Alanında Yapılan Faaliyetler

Dil ve Edebiyat alanlarında yapılan çalışmalar Halkevlerinde olduğu gibi Halkodalarında da yapılmıştır. Halkevlerinin kurulamadığı veya Halkevlerinin faaliyetlerinin yetişemediği yörelerde Halkodaları kurulmuştur. Bingöl ilinde de

Halkevlerine ve Halkodalarına çok ihtiyaç duymuştur. Bunun için Halkodalarında çeşitli alanlarda halkı bilinçlendirmek adına çeşitli aktiviteler yapılmıştır. Bunlardan ilki de Dil ve Edebiyat alanında yapılmıştır.

Bingöl’de kurulan Halkodaları, uzun kış gecelerinde okuma-yazma gibi çeşitli aktiviteler düzenleyerek Türkçeyi öğrenmeleri için Türkçe okuma-yazma faaliyetleri yürütmüştür. Bunun dışında Dil Bayramı ve Okuma Bayramları düzenlemiştir. Bu tarz aktivitelerin olması vatandaşları Halkevlerine ve Halkodalarına teşvik edici olmuştur. Bingöl Halkevlerinde ve Halkodalarında çeşitli konularda halkı bilinçlendirmek için farklı konularda, türlü türlü konferanslar verilmiştir(BCA.490.1.0.0/971.755.2).

5.8.1.2.Güzel Sanatlar Alanında Yapılan Faaliyetler

Bingöl’de yöre halkının tepkisinden dolayı Halkevlerinde ve Halkodalarında resim, heykel gibi güzel sanatlar alanlarında herhangi bir çalışma söz konusu olmamıştır. Bu durum yerel müzik ile danslar için aynı olmamıştır. Çünkü yörede halkodalarının en önemli güzel sanat faaliyetlerini bu danslar ile yerel müzikler oluşturmuştur. 1943 tarihinde Genç Kaza merkezindeki Darahini Halkodasında Milli Bayramlar ve çeşitli alanlarda törenler kutlanılıp çeşitli konuşmalar yapılır ve türküler eşliğinde oyunlar oynanmıştır(Sertel,2016, s.134-135).

5.8.1.3.Temsil Alanında Yapılan Faaliyetler

Bu alanda yapılması amaçlanan başlıca çalışmalar: Halkevlerinde bir değişiklik yapmak, bir hareketlilik uyandırmak, şehir ve kasabaların tiyatro ihtiyaçlarının giderilmesine yardımcı olmak, genç kesim vatandaşlarının özgüvenli olmaları için güzel ve serbest konuşmaya alıştırmak; sanat, dil ve fikir gibi alanlarda halkın kendisini daha iyi göstermesini sağlamak olmuştur. Bu alanda sergilenen oyunların çoğu Türk Tarihi ve Kurtuluş Savaşını öven ve devrimin yerleşmesin yardımcı olan bir çalışmalarıdır. Bu alanlarda yapılan çalışmalar Bingöl ilinde açılan Halkodalarında ve Halkevlerinde de gerçekleştirilmektedir. Hatta bu faaliyetler Bingöl’de vatandaşlara parasız bir şekilde sunulmuştur. Bu sebepten yapılan çalışmaların hepsine vatandaşların ilgi ve katılımı büyük olmuştur(Kümür,2014, s.62).

25 Şubat 1941 tarihinde Solhan Halkodasının kuruluş töreninde çeşitli gösteriler düzenlenmiştir. 1941 yılında Genç Kazasının Halkodasında nişan törenleri yapılmış ve her pazar günleri de çeşitli eğlence ve oyunlar düzenlenmiştir. 1 Kasım 1945 tarihinde

Bingöl'ün Fahren Bucağı Halkodasında Cumhuriyetin 22. Yıldönümü münasebeti ile milli oyunlar, atlı cirit oyunları ve çocuklar arası eğlenceler düzenlenip kutlamalar yapılmıştır(Sertel,2016, s.135).

5.8.1.4.Sosyal Yardım Alanında Yapılan Faaliyetler

Halkevlerinin çatısı altında açılmış olan Sosyal Yardım Şubeleri, Halkodalarının da yardım kolu olmuştur. Kuruldukları bölgede yardıma ihtiyacı olan her kesimden vatandaşın ihtiyaçlarını karşılamak için kurulmuşlardır. Bingöl ilinde kurulmuş olan Halkodaları ve Halkevleri de yoksul, fakir ve yardıma muhtaç olan vatandaşlara hizmet vermiştir. Yörede yaşayan vatandaşların maddi durumlarından dolayı kurulmuş olan Halkodalarının Sosyal Yardım faaliyetlerinin daha kapsamlı olması engellenmiştir. Bingöl'de kurulan Halkodaları, sosyal yardım konusunda önemli bir faaliyette bulunmamıştır. Sosyal yardım faaliyetleri sadece Bingöl'ün Genç Kazasının Halkodası tarafından yapılmıştır. 1941 yılında Genç Halkodasının fakir ailelerin okula giden çocuklarına ayakkabı yardımında bulunması ve merkezdeki asker ailelerine yardım yapması bu duruma örnek teşkil etmektedir. Ayrıca 1943 yılında da Genç Halkodası, 13 fakir aile çocuğuna elbise yardımında bulunmuştur(Sertel,2016, s.136).

5.8.1.5.Kütüphane ve Yayın Alanında Yapılan Faaliyetler

Halkevi kütüphaneleri, Halkevlerinin çalışmaları içerisinde her zaman özel bir öneme sahip olmuştur. Halkevleri binalarının en geniş ve en aydınlık köşelerinin kütüphanelere ayrılması istenilmiştir(Toksoy,2007, s.307).

Herhangi bir şehirde Halkevinin açılabilmesi için gerekli olan şartlardan bir tanesi de kütüphane veya okuma odasının olmasıdır. Kütüphaneler halk bilgisinin ilerlemesi için başlıca merkez olmuşlardır(Kümür,2014, s.73).

Bingöl'de kurulan Halkevleri ve Halkodaları kitap, gazete ve dergi yayınlamamıştır. Halkodalarının kütüphane faaliyetleri merkez tarafından gönderilen kitap, gazete ve dergiler ile sınırlı kalmıştır. Bu kitapların önemli bir kısmı Genç ile Solhan Kazalarının Halkodalarında yer almıştır(Sertel,2016, s.136).

5.9.BİNGÖL HALKODALARINA GÖNDERİLEN KİTAP, GAZETE VE DERGİLER

Türk Milletinin aydınlanması görevini üzerine alan Halkevleri, bünyelerinde topladığı gönüllü yazarlara gerek tarih gerekse edebi alanda eser yazdırma yoluna gitmiştir. Halkevi adına bir eser yazan bir yazarın, o eserin karşılığı olarak sadece eserin

basılması ve yayınlanması kabul edilmiştir. Dönemin iktidar partisi olan Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği; Halkevlerine yolladığı gibi Halkodalarına da çeşitli alanlarda kitap, dergi, gazete vb. yayınları yollayarak Halkodalarının kütüphane bölümünü zenginleştirmiştir. Bingöl ilinde kurulan Halkodaları; kütüphanelerini doldurmak için zaman zaman Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinden kitap, dergi ve gazete gibi taleplerde bulunmuştur. Bu talepler doğrultusunda, 1940 yılında hem Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği tarafından hem de başka bölgelerden ve başka şehirlerden 269 kalem kitap ve dergi gönderilmiştir(Toksoy,2007, s.385).

27 Mayıs 1946 tarihinde Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği tarafından 15 cilt kitap, Halkevleri ve Halkodalarının kütüphaneye ayrılan şubelerine gönderilmiştir. 2 Mayıs 1946 tarihinde Arduşin Halkodasına gönderilen kitapların bazıları şunlardır: Ağaç Aşısı ve Aşının Faydaları, Kerem ile Aslı, Türk Armağan, Erciyes'ten Kopan Çıg, Cenupta Türkmen Çalgıları, Yurt Gediklisinin Aşkı, Türk Bayrağı Kanunu ve Nisamnamesi ve Buğu'dur. Arduşin Halkodası Başkanı; Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinden kitap, dergi, gazete ile Halkodası bünyesinde açılmış olan Spor Şubesine de kayak gönderilmesini istemiştir(BCA.940.1.0.0/919.575.2).

Bingöl Milletvekili Feridun Fikri Düşünsel'in katkıları ile 1941 tarihinde Genç İlçesinin Halkodası kütüphanesine, İstatistik Genel Müdürlüğünden 144 ve Türk Dil Kurumundan da 36 cilt eser gönderilmiştir. Bingöl Milletvekili Necmettin Sahir Silan, 1942 tarihinde Solhan Halkodasının kitap ve gazeteler ile vatandaşları aydınlattığını söylemiştir. Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği; tarımın temel geçim kaynağı olan Doğu Anadolu Bölgesinde, çiftçiye yardımcı olmak için tarımsal faaliyetler ile ilgili olan eserleri Halkevine ve Halkodalarına yollamıştır. 1945 tarihinde Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği; Bingöl'deki Halkevlerine ve Halkodalarına dağıtılmak için valiliğe Bakteriyoloji, Bağcılık ve Meyvecilik adlı eserleri yollamıştır. Bu eserleri Bingöl Valisi Rıfat Şahinbaş, Bingöl'ün ilçelerinde kurulan Halkodaları ile Halkevlerine dağıtmıştır. Bingöl'de 1945 tarihinde yeni açılan 11 Halkodası için 17 Nisan 1945 tarihinde dörder paket kitap ve her Halkodasının kendi adı yazılı olan birer duvar levhası gönderilmiştir. 17 Şubat 1948 tarihli gazete ve dergi talep yazıları üzerine CHP Genel Sekreterliği, Mart 1948 tarihi itibarıyla Solhan ve Arduşin halkodalarına Ülkü dergisini ve Ulus gazetesini düzenli olarak gönderdiğini bildirmiştir(BCA490.1.0.0./1044.1011.3).

Tablo 11. 1940 tarihinde Genç Halkodasına Gönderilen Matbu Risaleler, Kitap ve Gazeteler. Ankara'dan gönderilirdi bu kitap, dergi ve gazeteler. Bingöl Halkevinin kendi çıkartmış olduğu gazetesi veya dergisi yoktur.

No	Kitabın Adı
1	Atilla
2	Vehbi Atatürk Köyünde Uçak Günü
3	Atatürk
4	Bayrak Talimatı
5	Çoban
6	Devrin Yolcuları
7	Memleket Küçük Hikâyeleri
8	11.Yıl Kitabı
9	10. Yıl Kitabı
10	16. Yıl Kitabı
11	Sahrayı Kebirde Seyahat
12	Sıhhi Müze Rehberi
13	Tarihi Abidelerimizi Koruyalım
14	Uzun Mehmet
15	Vatan ve Vazife
16	Aka Gündüz
17	Beş Devir
18	Bir Gönül Masalı
19	Çocuk İshali
20	Öz Yurt
21	Şeref Kitabı
22	Vatana Karşı Devletin Vazifeleri
23	Zehirli Kucak
24	Atatürk Cep Kitapları

25	Ablam Nasıl Evlendi
26	Tarihin Meşhur Kadınları
27	Kabahat Kimde
28	Dr. Refik Saydamın Nutku
29	Beş Büyük Kurultay
30	Pulluk ve Tohumluk Öğütleri
31	Bağcılık Öğütleri
32	Oda Talimatnamesi
33	İsmet İnönü Üçüncü Nutku
34	Dr. Refik Saydamın Nutku
35	Kara Mehmet
36	Sıhhat ve Terbiye Giyim
37	C.H.P. Umumi Tebliğleri
38	Rize Şairleri
39	Millî Mücadele
40	Sıhhi Müze Rehberi
41	Kızıl Hastalığı ve Korunma Çareleri
42	Genç Kalınız
43	Kızamık
44	Karahumma Tifo
45	Diş Sağlığı, Diş Temizliği
46	Annelere Öğüt
47	Bit
48	Lekeli Humma Çocuk İshali
49	Çocuk İshali
50	Çocuk Bakımı ve Halk Sağlığı Bilgileri
51	Karakabarcık
52	Çiçek Hastalığı ve Çiçek Aşısı

53	Verem Tüberküloz
54	Kuş Palazı
55	Grip
56	Kara Sinek
57	Sıtma
58	Zöhrefi Hastalıklar Mübtelasına Öğütler ve Tavsiyeler
59	Yücel Mecmuası. Sayı: 65
60	Kaniye Mahmut Çolağın Teberüu
61	Mehmetçik Avrupada
62	Çocuk Hikayeleri İyi Ana
63	Ahmet
64	Azap
65	İnsanlık
66	Külyabanı
67	Kış Ünitesi: Okuma Parçaları
68	İlkbahar Ünitesi: Okuma Parçaları
69	23. Nisan
70	17.Yıl Kutlama Talimatı
71	C.H.P. Teşkilatına Umumi Teblileri
72	Espiyonaz
73	Milli Şef İsmet İnönü Tarihi Nutku
74	Konuşmalar: Broşür.I
75	Atatürkün Ölümünün Yıl Dönümü İhtifal Programı
76	Harici Ticaret İstatistiği (02.01.1934-Birinci Ka. 1939.61.C
77	Kültür İstatistikleri.1934-35
78	Kültür İstatistikleri. 1945-36

79	Maarif İstatistikleri.1937-38
80	Adli İstatistikleri.1938
81	İstatistik Yıllığı 1937-1938
82	Memurlar İstatistiği. 1938
83	Harici Ticaret İstatistikleri. No. 107
84	1935 Genel Nüfus Sayımı. S. 60
85	1935 Genel Nüfus Sayımı. Vilayet, Kaza, Şehir ve Köyler İtibarı ile Muvakkat
86	1935 Genel Nüfus Sayımı Albumu
87	İstatistik Güçlükleri, Yolları Neticeleri
88	İstatistik ve Tatbikatı
89	Muhtasar Umumi ve Tatbiki İstatistik
90	İktisadi ve Konjoktör Enstitüleri İstatistikleri
91	Harici Ticaret İstatistiklerine Mahsus Eşya Tasnif Cetfeli 1940
92	Fiyat Muhaşede Teşkilatı
93	1931 Roma Arsiulusal Nüfus Kurultayı Çalışmalarından Toptan Göçler
94	Ecnebi Mekteplerde İstatistik Teşkilatı. Çekeslovakya. 9
95	Bulgaristan Nüfusu
96	Belçika Nüfusu
97	Yunanistan Nüfusu ve Yunanistan Nüfus Sayımları
98	Bugünkü Harplerin Başlıca Demokrafik Etkileri
99	Harp Ekonomisi
100	Küçük İstatistik Yıllığı 2
101	9-10 Sayılı Ulusal Ekonomi
102	17. Yıl Aşık Ömer Destanı

103	85-90 No. Ülkü Mecmuaları
104	Savaş Mecmuası (II.15.17
105	Edremit. Birinci Tabi
106	Çığır Mecmuası. No. 86
107	Erciyes No.16
108	Aksu Mecmuası No: 17
109	Akbaba Mecmuası No: 342
110	Güreş Mecmuası No: 9
111	Kayakçılık ve Dağcılık
112	Spor Mecmuası
113	Savaş. No. 18
114	Savaş. No. 19
115	Ülkü. No. 94
116	Halkbilgisi Haberleri. No. 109
117	Yeni Türk No. 95
118	1941 Yılbaşı Broşürü
119	Kıra Kralına. No: 30
120	Devriale Seyahati
121	Göte ve Faust
122	Akıncı Türküleri
123	Köyün Yolu
124	Yürüyüş
125	Mevlana Rubailerinden
126	Halk Ninnileri
127	Akar Su
128	Sahrai Kebirde Seyahat
129	Bir Sügün
130	Halkbilgisi Haberleri. No: 106

131	Köyünün Doktoru
132	C.H.P.Teşkilatına U. Teblileri. No. 16
133	Şehirlerimizin İmar Davası
134	Maarifimiz ve Milli Terbiyemiz
135	Savaş Mecmuası No. 20
136	Belleten No. 10.9
137	Belleten No. 10
138	Belleten No 11-12
139	İktisad Mücadelesinde Köy Muallimi, Köy Kooperatifçiliği
140	Büyük Ölüm Acısı Talibinin Ağrıları
141	Hıyda Turizm ve Yaylacılık
142	Orman ve Korunması Bilgileri
143	Dante Alighieri, Hayatı, Eserleri ve İlahi Komedi
144	Türk Dil Kurumu Ana Tüzüğü ve Çalışma Programı
145	T.D.T.C. Bülteni. I-4
146	T.D.T.C. Bülteni.8-14
147	T.D.T.D.K. Bülteni. 17-20
148	T.D. Türkçe, Fransızca Belleten. I-6
149	T.D. Türkçe, Fransızca Belleten. 21-33
150	Eski Türk Yazıları I-3
151	Namık Kemal. Şahsı Eseri Tesiri
152	Atalar Sözü
153	İbnü-Mühenna Luğatı
154	El-idrak Haşiyesi
155	Türkçemizde Men-man
156	Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikayesinin Uygurcası

157	Menadela d'anelyse Dela Langue Turkue
158	Alpin İlk Türk Etnisi vs. No.19
159	Ektrik ve Tadbikati vs. No. 20
160	Mevlana Bir Dünya vs. No.21
161	Bağcılık Sahasında vs. No.22
162	Halkodaları Talimatnamesei
163	Yer Sarsıntıları vs. No. 23
164	Muhit ve Terbiye No. 24
165	Halkevleri ve Halkodaları 1940
166	Halkevleri ve Halkodaları 1900 Çalışmaları
167	Bu Harbın Kitabı, 1939 Harbi
168	XVII-C. Yıldönümü 1923-1940
169	Konferanslar, Konferanslarda Genişletilerek Tebaruz Ettirilecek Ana Hatlar
170	Sağlık Bakımından Köy ve Köycülük
171	Etnografya ve Folklor Klavuzu
172	1923-1933. 10. Yıl Grafikleri
173	15.Yıl Grafikleri
174	16. Yıl Grafikleri
175	Sıtma No. 65
176	Tüberküloz-Verem No.60
177	Zührevi Hastalıklar Mübtelalarına Öğütler ve Tavsiyeler No. 69
178	Sağlığımıza Zarar Veren No.70
179	Diş Sağlığı, Diş Temizliği No. 45
180	Türk Askerine ve Köylüsüne Yaşayış Öğütleri
181	Şeref Kitabı

182	Sağlık Bakımından Köy ve Köycülük. XII
183	Eserler ve Şahsiyetler XVIII
184	Türkiye Bibliyografisi IX
185	Sosyal Yardım Prensipleri ve Tadbikleri
186	Klavuz Kitapları I Sahne. 3
187	2 Folklor No. 3
188	Halkevlerinde Musiki VI
189	Halkevleri Kütüphaneleri için Rahper. 4
190	C.H.P. Parti Teşkilatına U. Teblileri .17
191	Tarihten Çizgiler
192	Ulusal Ekonomi ve Arttırma M. No. 1-2
193	Ulusal Ekonomi ve Arttırma No. 3-4
194	Ulusal Ekonomi ve Arttırma No. 11-12
195	Ülkü No. 96
196	Ülkü No. 95
197	Köye Doğru No. 20
198	Köye Doğru No.11-12
199	Köye Doğru No. 13-14
200	Köye Doğru No. 18
201	Ülkü Doğru 99
202	Beden Terbiyesi ve Spor. No. 27-28
203	Beden Terbiyesi ve Spor. No. 29
204	Yeni Türk No. 96
205	Yeni Türk N.97
206	Yeni Türk No.98
207	Yücel 72
208	Savaş 21-23
209	Savaş 28

210	Türkiye Bibliyografyası 1941
211	Türk Karikatür Serisi 1941
212	Halk Bilgisi Haberleri No.110
213	Halk Bilgisi Haberleri No.113
214	Halk Bilgisi Haberleri No. 116
215	Köye Doğru No. 15
216	Köye Doğru No. 16
217	Köye Doğru No. 19
218	Köye Doru No. 21
219	Köye Doğru No. 22
220	Köye Doğru No. 23-24
221	Köye Doğru No. 25
222	Savaş M. 16
223	Savaş M. 24
224	Savaş M. 25
225	Savaş M. 26
226	Savaş M. 27
227	Şair Mustafa Zekai No. I
228	Beden Teerbiyesi ve Spor No. 31
229	Ülkü No.100
230	Yeni Türk 103
231	Halk Bilgisi Haberleri No. 117
232	B.V B.M.M. 04/07/1941 Tarihli Toplantıda Başvekil Dr. Refik Saydamın Nutku
233	Köye Doğru No.26

(BCA.490.1.0.0/919.579.29).

5.10.BİNGÖL HALKEVİNE TOPLUMUN BAKIŞ AÇISI

1936 tarihinde kurulmuş olan Bingöl Halkevinin üye sayısı 215 idi. Bu üyelerin 7'sini kadınlar oluşturmakta idi. Bölge olarak Halkevlerinin açılışına bakıldığında buralarda kurulan Halkevlerine maddi ve manevi olarak insanlar tarafından pek katkı sağlanamamıştır. Halkevlerine olan katılımın genelini erkekler oluştururdu. Özellikle de genç kesimin ilgisi pek fazlaydı ancak bu durum kadın katılımcılar için aynı değildi. Yöre halkının gelenek ve göreneklerine sıkı sıkıya bağlı olmaları, ve kadınların toplumda hep ikinci planda olmaları gibi nedenlerden dolayı bölgede açılan Halkevlerine, Halkodalarına ve bünyelerinde açılan Şubelerine bile katılımcı yok denecek kadar azdı. Kadın temsilcinin en fazla olduğu şube Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesidir(Sertel,2016, s.9).

Halkevlerinin bütün yurttan açılması ile 1936 tarihinde de Bingöl'de açılan Bingöl Halkevi çalışmalarına başlamıştır. Yörenin dışarıya kapalı olması, ülkenin gelişmemiş bir bölgesinde yer alması, beraberinde çeşitli sorunlar getirmiştir. Barınma, beslenme, sağlık ve giyim gibi alanlarda birtakım sorunlar; ülkedeki geleneksel yapının özellikle de kırsal kesimlerde varlığını sürdürmesi ve kolay kolay kırılmaması, Halkevleri ve Halkodalarının kurulmasına neden olmuştur. Bingöl Halkevi de diğer bölgelerde ve şehirlerde kurulan Halkevleri gibi Cumhuriyetin benimsediği değerleri yaymaya ve bu değerleri vatandaşlara öğretmeye çalışmıştır.

Bingöl Halkevinin açıldığı 1936 tarihinden kapandığı 1951 tarihine kadar tek gayesi, halkın eğitimi ve her alanda gelişimi olmuştur. Bu çalışmasını da bünyesinde açmış olduğu Şubeler sayesinde gerçekleştirmiştir. Bazı şubelere vatandaşların katılımı çok fazla iken bazılarında da hiç katılım sağlanmamıştır. Güzel Sanatlar Şubesinin heykel ve resim alanlarına vatandaşların katılımı hiç olmamış ve bu alanlar kapatılmıştır. Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesinde ise kadın-erkek katılımcı çok fazla iken Temsil Şubesine olan katılım çok az olmuştur. Hatta Temsil Şubesinin kadın üyesi hiç olmamıştır. Şubeye Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği tarafından gönderilen piyesler, kadın temsilci olmadığı için oynanmamıştır(Şahin,2010,s.125).

5.11.BİNGÖL HALKEVİ VE HALKODASININ YAPI MALZEMELERİ

Ülke genelinde Halkevlerinin yapı malzemeleri, bölgeden bölgeye farklılık göstermiştir.

Solhan Halkodası: Solhan Bingöl'e 57 km uzaklıkta olup dağlık bir coğrafya üzerinde kurulmuştur. Dağlık bir bölgede kurulmuş olmanın getirdiği zorlu kış şartlarının

insan hayatını epey sıkıntıya düşürdüğü hepimizce bilinen bir durumdur. Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği bütün bu durumları düşündüğü için Solhan Halkodasına bir telgraf yazıp telgrafında; Solhan kış şartlarına karşı daha dayanıklı olacağını düşündüğü çinko, kurşun ve bakır gibi yapı malzemelerinin alınıp kullanılmasını söylemiştir(BCA.490.1.0.0/1670.813.2).

Kiğı Halkodası: Kiğı da Solhan Halkodası gibi dağlık bir konuma sahiptir. Bingöl'ün Kuzeyinde yer almaktadır. Dağlık bir coğrafyaya sahip olduğu için kışları sert ve karlı geçmektedir. Solhan Halkodasının yapı malzemelerinin aynısı Kiğı Halkodası için de alınıp kullanılmıştır. Özellikle Halkodalarının çatı kısmının yağışlara karşı dayanıklı olması için çinko malzemeler ile yapılmıştır(BCA.490.1.0.0/1670.813.2).

SONUÇ

Bu çalışmada; ülkemizin bir dönemine damgasını vurmuş olan Halkevlerinin kuruluş sebepleri, kuruluş amaçları ve kurulmalarında etkili olan kişiler, bunun devamında da Bingöl ilinde kurulan Halkevi ile Halkodalarında yürütülen çalışmalar ele alınmıştır. Temelde bir kültür-eğitim kurumu olarak kurulan Halkevlerinin görevi, bir yandan Cumhuriyet'in kurulması ile meydana gelen toplumsal değişimleri halka mal etmek, diğer yandan da eğitilmiş ve kültürlü bir ulus devletinin oluşmasını sağlamaktır. Halkevleri, ulusal Tarihimiz ile ilgili yapmış olduğu çalışmalar ile geçmişimize sahip çıkmış ve geleceğimize de yön vermeye çalışmıştır. Halkevleri, bünyesinde açmış olduğu kurslar sayesinde vatandaşların eğitim ve kültür ihtiyaçlarını karşılamıştır. Bu sayede ülke genelinde okuma-yazma oranı yükselmiştir.

Bir bölgenin, bir yerin gelişimini ve kalkınmasını sağlayan en önemli unsur kültürdür. Buna bağlı olarak 1936 tarihinde kurulan Bingöl Halkevi ve Halkodaları; bünyelerinde açmış oldukları şubeleri sayesinde, birçok alanda, değişik kollarında çalışmalar yürütmüşlerdir.

1923'te Cumhuriyet'in kuruluşundan 1950 yılına kadar ülkeyi tek başına yöneten Cumhuriyet Halk Partisi, ülkenin il ve ilçelerine parti yönetim kurulları kurmuştur. Ülkenin ücra köşelerine, dağınık, sapa kalan yerlerine, yani partinin elinin ulaşamadığı bölgelerde vatandaşlara ulaşmak için uğraş vermiştir. Vatandaşların; ülkede meydana gelen hadiselerden haberdar olmaları için ocak, bucak ve halkevleri ile halkodalarını kurmuştur.

Cumhuriyet Halk Partisi, kültür ve eğitim kolu olarak 1932-1951 tarihleri arasında Türkiye'de faaliyet göstermiş hem Cumhuriyeti hem de Cumhuriyetin kuruluşu ile hayatımıza giren yenilikleri ülkenin dört bir yanına yaymak için Halkevlerini kurmuş ve Halkevlerine hem maddi hem de manevi desteği sağlamıştır. Bazı yörelerde vatandaşlarda Halkevlerine maddi destekte bulunmuşlardır ancak Bingöl Halkevine, yöre halkı maddi anlamda hiç destek vermemiştir. Yöre, tarım ve hayvancılık ile geçimini sağladığından Bingöl Halkevi bünyesinde açılan bazı şubelere vatandaşlar katılım sağlamamışlardır. Bu sebepten dolayı da bazı şubeler kapatılmıştır.

1932 yılında açılmış olan Halkevlerinin açılışı yurdun her yerinde büyük bir coşku yaratmıştır. Dört yıl sonra 1936 tarihinde, ihtiyaçlar doğrultusunda Bingöl ilinde de Halkevi açılmıştır. Kurulduğunda üç şubesi bulunmaktadır ve bu şubelerin sayısı

zamanla artmıştır. Halkevi, yalnız Bingöl merkezde değil Bingöl'ün ilçelerinde de kurulmuştur. Kiğı Halkevi ile Karlıova Halkevi ve bunların dışında da diğer ilçelerde Halkodaları ve bu Halkodaları ile Halkevlerinin bünyelerinde şubelerde açılmıştır. Dil-Edebiyat Şubesi, Spor Şubesi, Temsil Şubesi, Güzel Sanatlar Şubesi, Güzel Sanatlar, Müzik Kolu Şubesi, Sosyal Yardım Şubesi, Kütüphane ve Yayın Şubesi, Halk Dershaneleri ve Yayın Şubesi olmak üzere Bingöl Halkevi bünyesinde sekiz tane Halkevi açılmıştır. Bu şubeler de vatandaşın ihtiyacına göre çeşitli aktiviteler yürütülürdü. Vatandaşlar sadece okuma-yazma öğrenmek amacı ile değil kendilerinde eksik gördükleri her konu da tecrübe sahibi olmuşlardır. Şubeler arasında en fazla ilgi gören Dil, Edebiyat Şubesi olmuştur. Coğrafi konum, dağlık yapısı sayesinde de en fazla ilgi gösterilen ikinci Şube de Spor Şubesi olmuştur. En az ilgiyi de Gösteri Şubesi görmüştür.

Bingöl Halkevi'nin açılmadığı kazalarda veya Beldelerde Bingöl Halkevine bağlı Halkodaları kurulmuştur. Bu Halkodaları da Halkevi gibi faaliyet yürütmüşlerdir. Solhan Halkodası, Holhol Halkodası, Genç Halkodası ve Arduşin Halkodası bunlardan bazılarıdır.

Halkevleri yurdun her yerinde ücretsiz olduğu gibi Bingöl ilinde de açılmış olan Halkevinde de ücretsiz olmuştur. Vatandaşlar Halkevleri, Halkodaları ve açılan şubeler sayesinde kendilerinde eksik gördükleri konularda tecrübe sahibi olmak için Halkevlerini ziyaret etmişlerdir.

EKLER

EK 1: Halkevi ve Şubelerine ait belgeler.

EK 2: Halkevinde vatandaşlara dil ve soyadı hakkında konferanslar verilmiştir.

EK 3: Halkevi için seyyar sinema talebinde bulunulmuştur.

(2)

Halk dershaneleri ve kursları şubesine tahrirat Mümeyyizi feyzullah bulğu, muhasebe müdürü amil yılmaz, tüccar ali tekmenin,

kütüphane ve yayın şubesi için öğretmen XX Osman tekçe, H.M. Müdürü ihsan gürses, nafia kâtibi hasan atala nın,

köycülük şubesi için encümen mümeyyizi Emin elçi, Tüccar Hüseyin kaya, Tüccar Ahmet atalayın,

tarih ve müze şubesi için baş öğretmen hanefi Özmer ile emekli mektupçu hilmi erenler ve müftü İbrahim baranın ittifakla komite azalıklarına seçilmiş oldukları görülmüştür.

3- müteffiken bu komite azaları arasında yapılmış olan reislik intihabı sonunda:

dil ve edbiyat şubesi reisliğine mektupçu setki tuğal, güzel sanatlar komitesi reisliğine P.T.T. şefi zekeriya meriç, temsil komitesi şubesi reisliğine öğretmen kâmil yılmaz, spor komitesi reisliğine öğretmen ihsan çakmak, sosyal yardım şubesi reisliğine operatör hasan sarıbaş, halk dershaneleri ş. reisliğine mümeyyiz feyzullah bulğu, kütüphane ve yayın şubesi reisliğine öğretmen osman tekçe, köycülük komitesi reisliğine encümen mümeyyizi emin elçi, tarih ve müze şubesi reisliğinde baş öğretmen hanefi Özmer seçilmişlerdir.

4- talimatnamenin 22 inci maddesi mücibince her komitenin yıllık bir çalışma programı hazırlamaları için komite başkanlarına ve komite azalarına tebliğat icra olunmuş ve bu tebliğata evimizde fazla matbu nüshası bulunmayan çalışma talimatnamesinden kendilerini alakadar eden kısımların birer örneği eklenmiştir.

Şubeler yıllık programlarını hazırlamaya başlamışlardır. yakın bir zamanda bu program idare heyetinin tasdikinden sonra geçirildikten sonra tetbikatine başlanılacaktır.

5- Evimizin salonu kütüphanesi ve temsil spor şubeler için ayrılan odalar imkân nisbetinde tefriş edilerek buralara

(3)

gice ve gündüzleri gelebelik bir memur ve halk kütlesi devam etmektedir.

Vilâyet merkezinin nüfusu 1400 küsur olduğu halde her gün ve gice halkevimize 100 e yakın halkevi devam etmektedir. konfrans verildiği zamanlar dinleyicilerin sayısı 200 e yaklaşmaktadır. sayani takdir bir samimiyetle hemen bütün kasba halkı evimize her vesile ile bağlılık göstermektedir. evvelce temsil verildiği zaman halkdan pek azı seyir etmeye gelmez de iken bu sene halkevlerimizin 10 üncü yıl dönümü münasebetiyle verilen temsiller çok rağbet görmüş ve yerli bayanlarında istirakinden ileri gelen izdiham salonumuz kâfi gelmediğinden X aynı temsilin bir kaç gice tekrarlatmasına zeruret hasıl olmuştur. temsillere her dafasına 500 kadar yerli ve memurun geldiği görülmüştür.

6- evimizin sosyal yardım şubesinde tesbit edilen muavenete muhtaç 25 talebeye elbise ve kitap teminine başlanılmıştır. bu şubede buna benzer hareketler devam edileceği gibi diğer komitelerin kendi sahelerinde de aynı faaliyetleriXX kaydedeceklerini zati alilerine şimdiden arz ve temin edebiliriz.

7- evimiz belediyeye ait bir binada icarla oturmak ~~zorunda~~dadır. bu bina bir salonla iki odadan ibarettir. van ve bitlis vilâyetlerinde yapılmış olan halkevleri gibi burada da yerli harçlı malzeme ile ahşap tavanlı ve azami tasarruflı en münasip tipde bir halkevi binasının 20 bin liraya çıkarılabileceği bittetik mümkün görülmüştür. vilâyet umumi durumu ve mahalli âme hizmetlerini bu günkü ihtiyaçlara göre tanzim ve teminde karşılamakda olduğu mali müşküller nazari dikkete alınarak esasen evimiz için her vesile ile azami surette maddi ve mafevi yardım ve muzaheretinde bulunmakda olan vilâyet makamından birde inşa tahsisati talebinde bulunmayı maslahata uygun görmedik. partimizin diğer bazı vilâyetlere yapmış olduğu yardımı x

(4)

gelir menbaları şimdilik pek kıt olan bu doğu ili içinde
lütuf ettiği takdir ~~de~~ ~~ma~~ ~~am~~ ~~am~~ ~~am~~ samimi alaka ve çalışmalarla
burada da bir kültür abidesinin yüксеle bileceği yürekden
saygılarımla arzeder. ellerinizden öperim.

8- C.H.P. genel sekreterliği ve maraşda 4 üncü
umumi müfettişlik yüksek huzurlarına sunulmuştur.

Bingöl Halkevi Başkanı
Fahri Kuran

F. Kuran

S

Donatılar
16 12 1942
W. Kuran

4

EK 1: Halkevi ve Şubelerine ait belgele

BCA.490.1.0.0/971.755.2

T.C.
Bingöl İli Halk Evi
Başkanlığı
Savı
18

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

C. . F. C.
Günler : 10 Eylül 1936
Sayı: 8682

Cumhuriyet halk partisi genel sekreterliği yuce orununa

21-8-936 Tarih ve 5/844 sayılı buyruğa karşılıktır .

Halkevimiz Şubat 936 da Teşekkül etmiş ve bina bulamamak yüzünden ancak 1-6-936 da faaliyete geçme bilmıştır . Faaliyete bağladığı Tarihten bu güne kadar 6 ay geçmediği için ve raporunda 6 aydan 6 aya verilmesi gerektiğinden Ötürü şimdiye kadar rapor Sunulmamıştır . Evimizin Köylü, halk okuma, sipor, Temsil olmak üzere dört Komitesi vardır . Pütün komiteler çalışma programlarına göre çalışmalarına devam etmektedirler . Şimdiye kadar halka soy adı, dil hakkında konferanslar verilmiş ve temsil komitemizde iki temsil vermiştir . Halk evi salonumuzda her akşam toplantılara devam edilmektedir . Durumu sonsuz saygılarımla arz ederim
2/9/936
Halkevi başkanı

H. Güllü

C. B. Güllü

V 12-IX-1936
M. A.

Yeni'de aş-tmş ilsa lu malumatla herakler hariki genelge ile yolladı-
gınıñ cetvellerde doldurulacak malumat
varadı . O genelgeye uyusun .
Cevap . Şerif 'e
16, 18, 1936
W.K. 3

EK 2: Halkevinde vatandaşlara dil ve soyadı hakkında konferanslar verilmiştir.

BCA.490.1.0.0/982.807.1.

C.H.P.
BİNGÖL HALKEVİ
Yönetim Kurulu Başkanlığı

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

22 / 1 / 941

C. H. P. Genel

52827 3 Subat 1941

1 Rapor

FİŞE İŞLENDİ

C. H. P. Genel sekreterliğine

19/12/940 Tarih ve 5/30397 sayılı yüksek buyrukları karşılığıdır:

1- Yüce direktiflerinden ilham alarak her yönden geri kalmış asırların ihmali çekmiş olan bu muhitte halkevimizin elamansızlığına rağmen muhitte azamî verimli yapabilmek gayesiyle çalışmakta bulunduğunu bu defa taktim eylediğimiz raporun tetkiki anlatacaktır.

Evimizin faal 4 şubeye daha 3 cünü ilave ederek şubemiz adedini 7 ye iblağ eylediğimiz gibi bütün şubelerinde faaliyetlerini inkişaf- lı ve metodik şekile koyduğumuzu sunduğumuz yine 6 aylık raporumuzun anlatacağı kanaatindeyim.

2- Bundan önce taktim olunan raporlarla bu defaki raporumuzun lütfen her suretle mukayeseli mütalea buyrulursa alınacak farkın yu- karıda tarih ve numarası arzedilen yazınızdan büyük bir ilham alındı- ğı ve tam bir fedakârlıkla mesaiye devam edildiği tebaruz ettirilmiş olunacaktır.

3- Bu vilâyetin millî, sosyal ve kültürel durum seviyesi yüksek partimizce malumdur. Evimizin bu sahalarıda daha randumanlı olabilmesi için ewelki raporlarımızda arzla yüksek huzurlarınıza sunduğum rapor lardaki seyyar sinema ile yüksek partimizce tensip edilen filmlere fazlasiyle ihtiyaçlı bulunmaktayız.

Partimizin yüksek lütfü ile bunun ancak temini imkânlı görülmek- tedir. Bu hususta yüksek yardımınıza muhtaç bulunuyoruz.

4- Bu defaki 6 aylık raporumuzun müddeti zarfında gönderilmedi- ğinin yeğâne sebebi yukarıda arzedildiği veçhile yeni teşkil edilen şubeler faaliyetlerinin tesbitinden ileri gelmiş bulunduğunu yürek- ten gelen hürmetlerimle arzedey bu yazımı yüksek huzurunuzda sunarım.

Halkevi Başkanı
Arif Doğan Genç

Boğ'lu alındı
5. 8. 1941
7
Donya'nın
3. III. 1941
N. Kay
18

EK 3: Halkevi için seyyar sinema talebinde bılunulmuştur.

BCA.490.1.0.0/1008.889.2.

KAYNAKÇA

- BCA. Fon No: 490.1.0.0 Yer No:3.15.9.
- BCA. Fon No: 490.1.0.0 Yer No:3.19.36.
- BCA. Fon No: 490.1.0.0 Yer No:4.15.30.
- BCA. Fon No: 490.1.0.0 Yer No:144.573.1.
- BCA. Fon No: 490.1.0.0 Yer No:953.691.2.
- BCA. Fon No: 490.1.0.0 Yer No: 971.755.2.
- BCA. Fon No: 490.1.0.0 Yer No: 982.807.1.
- BCA. Fon No: 490.1.0.0 Yer No: 919.575.2.
- BCA. Fon No: 490.1.0.0 Yer No: 919.579.2.
- BCA. Fon No: 490.1.0.0 Yer No: 1008.889.2.
- BCA. Fon No: 490.1.0.0 Yer No: 1101.22.1.
- BCA. Fon No: 490.1.0.0 Yer No: 1121.89.1.
- BCA. Fon No: 490.1.0.0 Yer No: 1021.931.1.
- BCA. Fon No: 490.1.0.0 Yer No: 1044.1011.3.
- BCA. Fon No: 490.1.0.0 Yer No: 1241.131.3.
- BCA. Fon No:490.1.0.0 Yer No: 1554.329.3.
- BCA. Fon No: 490.1.0.0 Yer No: 1574.408.1.
- BCA. Fon No: 490.1.0.0 Yer No: 1670.813.2.
- BCA. Fon No: 490.1.0.0 Yer No: 1670.815.1.

Kitaplar

Akbulut, Y. (1995). *Bingöl Tarihi*. Ankara: T.C Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi.

Atsız, D. (2019). *Türkiye'nin Modernleşmesinde Halkevleri ve Hakkâri Halkevi (1932-1951)*. İstanbul: Kriter Yayınevi.

Bağış, A. Gültekin, B. (1967). *Bingöl 1967 İl Yıllığı*. Bingöl: Gürsoy Matbaacılık Sanayi.

Bayraktar, N. (1999). *Halkevlerinin Ülke Kültürüne, İnsanın Gelişimi ve Dönüşümü Açısından Katkıları ve Önerileri*. Ankara: Halkevleri Yayınları.

Çanak, E. (2019). *Kırklareli Halkevi (1932-1951)*. Ankara: Gece Kitaplığı.

Çavdar, T. (2004). *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1839-1950)*. Ankara: İmge Kitabevi.

Çeçen, A. (1990). *Halkevleri*. Ankara: Gündoğan Yayınları.

Duman, S. (2013). *Modern Türkiye'nin İnşasında Halkevleri ve Sivas Halkevi Örneği*. Ankara: Berikan Yayınları.

Erdal, İ. (2013). *Halkevlerinin Kuruluşu, Yapısı ve Yozgat Halkevi (1932-1951)*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Gürallar Yeşilkaya, (1999). *Halkevleri: İdeoloji ve Mimarlık*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Karadağ, N. (1998). *Halkevleri Tiyatro Çalışmaları (1931-1951)*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Kirbay, F.(2012). *Türkiye’de Köy Enstitüleri*. İstanbul: Tarihçi Kitabevi.

Kunter, H. B. (1964).*Kuruluşlarının 32. Yıldönümünde Halkevleri*. Ankara: Halkevleri Genel Merkezi Yayınları.

Olgun, K. (2008).*Yöresel Kalkınmada Adapazarı Halkevi*. İstanbul: Değişim Yayınları.

Oral, M. (2006). *C.H.P. ’nin Ülküsü (C.H.P. ’nin Kültür Siyaseti Açısından Halkevleri Merkezi Yayını Ülkü Dergisi)*. Antalya: Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Yayınları.

Selvi, Haluk-Cırık, Bülent.(2020). *Millî Mücadelede TBMM’ye Anadolu’dan Çekilen Telgraflar*. TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları.

Sertel, S. (2016). *Tek Parti Döneminde Bingöl’de Kurulan CHP Teşkilatları, Halkevi ve Halkodaları*. İstanbul:Libra Kitapçılık ve Yayıncılık.

Sertel, S. (2019).*Ulus Devlet Modernleşmesinin Taşraya Yansıması Tunceli’de kurulan Halkevleri ve Halkodaları(1937-1951)*. İstanbul:Hiper Yayın.

Şimşek, S. (2002). *Bir İdeolojik Seferberlik Deneyimi: Halkevleri (1932-1951)*.İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.

Toksoy, N. (2007). *Halkevleri (Bir Kültürel Kalkınma Modeli Olarak)*. Ankara: Orion Yayınevi.

Zeyrek, Ş. (2006). *Türkiye 'de Halkevleri ve Halkodaları*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Ansiklopediler

Darkot, B. (1992). “Bingöl” İslam Ansiklopedisi: İstanbul. Türkiye Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları İşletmesi.

Şentürk, M.H. (1993). “ Darulmaarif” İslam Ansiklopedisi: İstanbul Diyanet Vakfı Yayınları İşletmesi.

Yaman, Y. (1982). “Bingöl” Yurt Ansiklopedisi: İstanbul. Anadolu Yayıncılık.

Makale ve Dergiler

Acar, H. (2019). Türk Siyasal Hayatında Şeyh Sait İsyanı. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S.2942-2943.

Akyol, Y. (1996). Türkiye’de Halkevleri ’ne İlişkin Çalışmalar ve Değerlendirmeler Üzerine. *Çağdaş Tarihi Araştırmaları Dergisi*, S.6. 132-145.

Altan, B. (2019). Hakkâri Halkevi ve Halkodaları. *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.7. 101-110.

Arıkan, Z.(1996). Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi. *Atatürk Yolu Dergisi*, S.23. 262-281.

Aktaş, E. Özdemir, Y. (2011). Halkevleri (1932'den 1951'e). *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 45. 235-262.

Aydın, H. (2018). Ağrı Halkevi ve Tarihsel Gelişimi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, S.3. 1484-1496.

Cumhuriyet Halk Fırkası Talimatnamesi.(1932). Hâkimiyeti Milliye Matbaası, S.4-5.

Çağlayan, E. (2016). Türk Ocaklarının Vilayet-i Şarkîye'de Teşkilatlanması ve Kurultayda Şark ile İlgili Tartışmalar (1924-1928). *E- Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi*, S. 790.

Çelik, A. (2007). Hatıralarla Sıbyan Mektepleri. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S.126-131.

Doğan, R. (1997). Osmanlı Eğitim Kurumları ve Eğitimde İlk Yenileşme Hareketlerinin Batılılaşma Açısından Tahlili. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 407-413).

Durukan, A. (2008). Cumhuriyetin Kültür Kurumu Olarak Halkevi Binaları. *İstanbul Üniversitesi Dergisi*, S.42.

Erol, T-Kaçmaz, D. (2020). 1948 Tamimi Doğrultusunda Doğu ve Güneydoğu Vilayetlerindeki Halkevleri Müzik Çalışmalarının Değerlendirilmesi: *İdil Dergisi Yayınları*, S. 1088-1099.

İğdemir, U. (1974). Halkevleri ve Halkodaları, Atatürk ve Halkevleri: Ankara. S. 56.

Kardaş, A. (2014). Cumhuriyet Dönemi'nde Bir Modernleşme Hareketi Olarak Siirt Halkevleri ve Faaliyetleri (1934-1951). *Hakemli Üniversite Dergisi*, S. 7. 411-417.

Keleş, N. Tokuş, Ö. (2018). *Bingöl Üniversitesi Bingöl Araştırmaları Dergisi*, S. 1. 5-109.

Kürüm Varolgüneş, F. Özen, N. (2014). Kimliksiz Kentin Sessiz Çıgıllıkları. *Upad Dergisi*, S. 837-852.

Özdemir, Y. (2019). Halkevleri (1932'den 1951'e). *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S.45. 235-262.

Sertel, S. (2016). Bingöl Halkevi ve Faaliyetleri (1936-1951). *Tarih ve Gelecek Dergisi*, S.1. 2458-7672.

Sezer, H. (1997). Yeniçeri Ocağının Kaldırılışının Taşradaki Yansıması (1826-1827). *Tarih Araştırmaları Dergisi*, S. 215-216.

Sezer, S. (2019). Osmanlı Eğitim Sistemi. S. 4.

Şahin, G. (2010). Van Halkevi ve Faaliyetleri. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, S. 52. 93-134.

Yıldıran, G. (2012). Cumhuriyet Döneminde Eğitim ve Öğretim Kurumları. *Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi*. S. 6.

Yuca, İ. (2015). Muş Halkevi ve Faaliyetleri (1934-1951). *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*. S. 230.

Yuca, İ. (2015). Bingöl, Bitlis ve Muşta Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1934-1948). *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*. S. 204-205.

Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri

Altan, B. (2012). Halkevleri Sürecinde Cizre Halkevi Örneği. Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi: Diyarbakır.

Dilek, H. (2013). Mardin Halkevi ve Faaliyetleri. İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, İstanbul.

Ergen, S. (2007). Türkiye’de Halkevleri ve Elâzığ Örneği. Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi: Elâzığ

Kandil Aydoğdu, D. (2018). Eril Bir Çağdaşlaşma Hikâyesi: Halkevleri ve Kadın (1932-1951). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi: Ankara.

Kümür, U. (2014). Siirt Halkevi ve Faaliyetleri. Adıyaman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi: Adıyaman.

Temizhan, O. (2006). Halkevleri ve Halkevlerinin 1932- 1940 Arası Eğitim Faaliyetleri. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi: Ankara.